

WESTERN

SANDANS

PLAVOKOSI INDIJANAC

RAT SA APAČIMA

BROJ 22 ● 125 DINARA

P. MEK KARTEN

R
ROTO
BIBLIOTEKA
X-100

WESTERN

22

1986.

P. Mek Karten

RAT SA APAČIMA

X-100

Urednik izdanja
PIROŠKA MATIĆ

Recenzent
R. DURMAN

Izdaje i štampa: Novinska, izdavačka i štamparska radna organizacija »DNEVNIK«, OOUR »IZDAVAČKA DELATNOST«, Bulevar 23. oktobra 31 Novi Sad, telefon (021) 621-555. Broj žiro-računa: 65700-603-6350. Direktor NIŠRO »DNEVNIK«: **JOVAN SMEDEREVAC**, Rukovodilac OOUR »Izdavačka delatnost«: **ILJA VOJNOVIĆ**, Glavni i odgovorni urednik OOUR: **TODOR ĐURIĆ**, Urednik Redakcije knjiga: **MILORAD PREDOJEVIĆ**, Sekretar Redakcije: **ZENKA KARABASIL**, Tehnički urednik: **JULIŠ ARVANITIDIS**. Korektori: **BRANKA RANISAV I DUŠAN NASTASIJEVIĆ**

Tiraž: 32.000 primeraka

RUKOPISI SE NE VRAĆAJU

P. Mek Karten

RAT SA APAČIMA

Komandir straže obratio se Sandansu:

– General vas očekuje. Ja ću vas odvesti do njega.

Sandans je klimnuo glavom.

Dok su, u rano jutro, prelazili preko platoa za smotru, komandir straže, krupni Irac, gledao je ispod oka visokog tamnoputog meleza, širokih ramena i žućkaste kose.

On se borio u mnogim bitkama, ali nikada se nije sreo sa Sandansom.

Ali, kao i za mnoge druge, Sandansovo ime je za njega bilo legenda.

General Džordž Kruk, koga su Indijanci zvali Tri Zvezde, bio je Sandansov bliski prijatelj.

Kruk je sad nešto želeo od Sandansa, i zato ga je pozvao.

Sandans je krenuo kod njega bez oklevanja.

Kad je ušao u njegovu kancelariju, i kad su se rukovali, Kruk mu je rekao:

– Pozvao sam te zbog moga sestrice, Sandanse. Možda sam ti već spominjao toga mladića. Njegov otac je čuveni senator Everet Randolph.

– Znam da je vaš sestrić u vojsci – kazao je Sandans.

– Da, u mojoj vojsci. Ako ne preduzmem nešto, biće velikih problema. Možda ti se neće dopasti ovo što ćeš sad čuti.

– Reći ću šta mislim kad čujem šta imate da mi kažete.

Kruk je zapalio cigaretu i dunuo dim prema tavanici.

Gledajući ga, Sandans je pomislio:

– Baš je ostareo.

Kruk je još uvek delovao snažno, ali su godine ratovanja ostavile traga na njegovom licu.

Kruk je nastavio:

– Ja sam između čekića i nakovnja, Sandanse. Ne mogu reći da taj momak baš nije za vojsku. Mislim da čak ima smisla za vojnika. Za to što sad stvara probleme kriv je njegov otac; on se proslavio u građanskom ratu, i ta ga slava prati i danas. Mladi Etan se koristio time. Ne znam da li je, zapravo, Etan ikada i želeo da postane vojnik, ili ga je otac na to naterao. Posle rata Randolph je postao kongresmen, a svog sina, Etana, poslao je u vojnu akademiju Vest Point. Ja se u to nisam mešao. S Etanom je u akademiji bilo problema. Pravio je često prestupe.

– Čuo sam nešto o tome – rekao je Sandans.

– Neke od tih priča što kruže o njemu su, doduše, i preterane. Mladi Etan, jednostavno, nije mogao da se podvrgne vojnoj disciplini. Voleo je da popije, da se karta, da ode iz akademije bez dozvole. Međutim, bio je dobar u vojnim veštinama. Zamislio je da može biti dobar oficir i bez poštovanja vojne discipline. Divio se Džordžu Kasteru, toj ludoj glavi. Proučio je dobro istoriju nemačkih ratova, a takođe i francuskih. Ukratko, imao je znanja, ali nije bio disciplinovan.

Nije hteo da shvati da kadet mora da se povinuje disciplini, sve dok ne završi akademiju.

Sandans se nasmešio.

– Baš kao i vi, svojevremeno.

I Kruk se nasmešio.

– Moram priznati da ni sad ne poštujem baš sva vojna pravila. Ali, moj je slučaj bio, ipak, drukčiji od Etanovog. Mene nije imao ko da vadi kad sam grešio, a Etana je uvek štitio otac, koji je bio na visokom položaju u Vašingtonu. No, i pored toga, jednom ga umalo nisu izbacili iz akademije. Ranio je, u dvoboju, muža jedne svoje ljubavnice. I tada je Randolph potegao svoje veze. Stvar je smirena tako što je prevareni muž, za dobru svotu noca koju mu je dao Randolph, pristao da izjavi da je bio pijan, pa je pogrešno osumnjičio Etana, umesto jednog drugog kadeta.

– Ta priča još uvek kruži po vojnim utvrđenjima. Ja sam je čuo u nekoliko varijanti.

– Ja se tada nisam zauzeo za Etana, mada je njegova majka, moja sestra Liza, bila zbog toga vrlo ljuta na mene. Nisam hteo da se uplićem u to. Sem toga, u to sam vreme bio vrlo zauzet, u borbi sa Indijancima, na Severnoj Plati. Ti se toga sećaš, zar ne?

Sandans se vrlo dobro sećao te žestoke bitke sa Indijancima na reci Severnoj Plati. U to vreme on je bio Krukov glavni izviđač. Tu dužnost obavljao je nekoliko puta, i u drugim krajevima, gde se ratovalo.

– Pa – nastavio je Kruk – ja sam mislio da će se Etan uozbiljiti kad završi akademiju. No, to se nije desilo. Da sam se ja pitao, poslao bih ga u neki mirni garnizon, negde u Nebraski, na primer, a nikako na Jug ili na Zapad. Ali, starešine su ga poslale u Džordžiju. I

tamo je s njim odmah bilo problema, pa ga je otac povukao u Generalštab, za pomoćnika generala Mekfersona. Ne znam šta je tamo trebalo da radi. Izgleda da to ni njemu nije bilo jasno. Imao je dosta vremena za prijeme i balove. Opet je zabrljao, i Randolph ga je jedva izvukao. U pitanju je bio sukob sa jednim strancem, francuskim majorom, koji je u Vašingtonu služio kao vojni ataše, u ambasadi.

– O tome su i novine pisale – primetio je Sandans.

– Etan i taj Francuz su se sporečkali na jednom prijemu oko francusko-pruskog rata. Etan je rekao da su Prusi dali Francuzima dobru lekciju u tom ratu. Francuz ga je tad ošamario. Izašli su na dvoboj, u zoru, na obali reke. Francuz je ranio Etana. Posle, kad je izišao iz bolnice, Etan je bio premešten u Nevadu. Iako je tog puta Randolph sve zataškao, Etan se posvađao s njim. Randolph je tada rekao Etanu da ga više neće spasavati od zaslužene kazne. Etan se neko vreme smirio. Dugo se ništa nije čulo o njemu. A onda je, jednog dana, sa svojom jedinicom neovlašćeno napao jednu grupu Indijanaca. Trebalo je da izide na vojni sud. Smestili su ga u vojnu tvrđavu, da tu sačeka sudeње. Baš tih dana komandant tvrđave, major Brešov, pošao je na mirovne pregovore sa Indijancima, koje je predvodio melez Čarli Trkač.

Sandans je upao Kruku u reč:

– Znači, Etan je mladi oficir o kojem su tada pisale novine, koji je spasao vojne pregovarače, osim Brešova.

– Da. Brešov je bio lakoveran, i pošao je na pregovore nenaoružan, sa samo tri pratioca, takode nenaoružana. Kada je Etan čuo da će Bre-

šov pregovarati sa Čarlijem, zabrinuo se. On je znao da Čarliju ne treba verovati. Uspeo je da se dočepa oružja i nagovorio je nekoliko vojnika da podu s njim do mesta pregovora. Stigli su upravo u trenutku kad je Čarli pucao u Brešova. Brešov je pao mrtav. Tad su Etan i njegovi pratioci pripucali. Ranili su Čarlija, ubili dva Indijanca, i rastezali ostale. Kasnije je Čarliju sudeno, i obešen je, a Etan je stekao slavu. Unapređen je u čin kapetana. Novine su mnogo pisale o tom slučaju. Isticano je samo Etanovo junštvo, a niko nije spomenuo da je trebalo da bude izveden na sud. Tek kad je postao kapetan, Etan je postao pravi vojnik. Više nije pioničio se kartao. Potpuno se izmenio. Sav se predao vojnoj službi. Ubrzo su ga premestili u Dakotu. Tamo je ratovao sa Sijuksima. Sijuksi su se, nakon što ih je Armija surovo kaznila za ubistvo generala Džordža Kastera, bili primirili. Svaki razuman oficir bi održavao taj mir. Međutim, Etan je neprekidno izazivao Sijukse, i ratovao s njima. Posle svakog sukoba oduzimao im je deo teritorije. To je odgovaralo političarima.

– Nije više teško tući Sijukse – rekao je Sandans.

– A šta misliš o Vitoriju i njegovim Apačima? – upitao je Kruk najednom.

– S njima ne bi bilo lako izaći nakraj. No, koliko znam, sa Apačima vlada primirje.

– Tačno. Ali, bojim se da mir neće trajati dugo ako se Etan ne obuzda. Znaš, on je unapređen u čin majora, i sad je komandant Fort Mekhenrija. Iako je sad zreliji, u osnovi se nije promenio. Sad mu je glavna preokupacija borba sa Indijancima.

– Vitorio će načiniti pakao od ovog kraja ako ga vojska napadne.

Kruk je klimnuo glavom.

– Ako ne bude imao drugog izbora, Vitorio će se boriti na život i smrt. On je pristao na mir sa belcima samo zato što zna da su Indijanci, i kad bi se svi ujedinili, nemoćni. Ali, ako budu izazvani, Apači će se, ipak, boriti, dok god i jedan od njih bude živ. To bi bio rat kakav Jugozapad dosad još nije video. Na žalost, moglo bi se desiti da jedan nadobudni oficir kakav je Etan prouzrokuje takav rat. Kada bih se ja pitao, ja bih Etana smesta povukao u Vašington. Ali, ja nemam takvu moć. Nemam kome u Vašingtonu da se obratim. Moji ratni drugovi su ili u penziju ili su poginuli u ratu s Indijancima.

– Siguran sam da su Apači najopasniji među Indijancima.

– Da, oni su najhrabriji. Imaju iskustva iz rata sa Špancima i Meksikancima. Ne bi nam bilo lako ako bi se Vitorio razgoropadio. – On nikada nije pristao da pregovara bez oružja – rekao je Sandans. – I u meksikanskim planinama ima njegovih Apača. Oni su vrlo ratoborni, i jedva čekaju da Vitorio zarati s belcima. Oni bi stali uz njega, a to bi bilo opasno za Sjedinjene Države.

Kruk je klimao glavom.

– A šta bi to trebalo da ja sad učinim? – upitao je Sandans, primećivši da njegov stari prijatelj mnogo okoliši.

– Ne znam da li imam prava da to tražim od tebe – promrmljao je Kruk.

– Samo recite – podstaknuo ga je Sandans.

– Etan je jedino dete moje sestre, i možda...

– Predite već jednom na stvar!
– prekinuo ga je Sandans.

– Želeo bih da odeš u Fort Mekhenri. Ali, molim te, ako to ne želiš, reci odmah. Neću te zbog toga osuđivati. Oficir kojeg Etan sad zamenjuje odlazi u penziju. To je major Haskel. Sa njim odlazi i njegov glavni izviđač.

– Mislite na Ajka Grinvuda?

– Da, na staroga Ajka. Haskel se povlači na svoje imanje u Ohaju, i Ajk ide s njim. Znači, Etanu će biti potreban novi glavni izviđač. Ti bi mogao da se javiš na to mesto. Etan ne bi trebalo da zna da si razgovarao o tome sa mnom. Nisam siguran koliko ćeš uspeti, ali nešto se mora preduzeti. Učini što možeš. Odvрати ga od samoubistva. – Kurk je pogledao Sandansa pravo u oči. – Učinio si već mnogo za mene. Sad tražim da učiniš nešto što bi malo ko mogao da učini: da sprečiš veliko krvoproliće.

II

Sandans je osećao da ga neko prati.

To osećanje bilo je nepogrešivo i jako, isto kao što je bio jak pastuv kojeg je on jahao.

Pred njim se pružala pustinja, sa retkim i niskim rastinjem.

Iza pustinje dizao se planinski venac.

Još nije video nikoga, ali bio je uveren da je neko u njegovoj blizini.

Prethodnog dana prešao je dobar deo puta, od Sakatona do Bluvoter Velsa.

Noć ga je uhvatila na reci Pekačo, koja je potpuno presušila. Tu se ulogorio, do jutra.

Kad se u zoru probudio, opet je osećao da nije sam.

Znao je da nije u pitanju životinja. U toj pustinji nije bilo većih životinja, koje napadaju ljude.

U planini bi bilo moguće da čoveka napadne gladni i besni jaguar. Ovde, u pustinji, jedini čovekov neprijatelj, pored gladi, može biti drugi čovek.

Bio je najtopliji period godine u Arizoni. Vruć vetar duvao je pustinjom. Korito reke bilo je potpuno suvo. Na obalama se držalo tek nešto drveća.

Daleko ispred sebe Sandans je jednog momenta ugledao dugo srebrno jezero, sa jatom ptica. Bila je to, naravno, fatamorgana. Iza jezera dizale su se planine, sa šiljastim vrhovima, koji su ličili na zamkove.

Što se više približavao tome jezeru, ono se udaljavalo.

Razmišljao je o tome ko bi ga mogao pratiti.

Mogli su to biti Indijanci, odmetnici, ili banditi koji se muvaju oko granice.

Nije znao ko su, ali je bio siguran da su u blizini.

Ma ko da su bili, dobro su radili svoj posao. Pratili su ga gočovo nečujno, i tako da nije mogao da ih vidi.

Pustinjsku tišinu narušavao je jedino vetar, koji je dizao pesak, i sokolovi, koji su leteli visoko na nebu.

Povremeno bi neki gušter protrčao ispred Sandansa.

Sunce je pržilo. Nebo je bilo potpuno čisto i plavo.

Nisu mu prišli ni tokom noći. Pomislio je, zato, da se ni ujutru neće pojaviti.

Sve je više bio uveren da su to Indijanci.

Znao je da bi ga, sa dobrom puškom, svako mogao skinuti iz sedla.

Ali, znao je i to da malo koji Indijanac ima dobru pušku.

Osvrtao se oko sebe, ali i dalje nije primećivao nikoga.

Jahao je tako satima. Znao je da će mu biti potreban još ceo jedan dan da bi stigao u Fort Mekhenri. Naravno, ako ostane živ.

Kasno posle podne prešao je suvo korito jednog potoka, a zatim naišao na gust čestar.

Najzad je ugledao svoje pratioce, kad je izašao iz čestara.

Dvadesetak Apača stajali su ispred njega, u polukrugu.

Nastavio je da jaše, sve dok ga je dan od njih nije zgrabio za ruku.

Taj Indijanac je na sebi imao izbledelu plavu košulju. Oko očiju je bio namazan žutom bojom, a na obrazima je imao nekoliko plavom bojom izvučenih linija.

Kao i svi ostali, bio je sav prašnjav. U ruci je držao vinčesterku sa dugom cevi.

I većina ostalih imali su puške, ostali samo revolver.

Sandans je pozdravio vođu grupe, klimnuvši glavom prema njemu.

— Došao si u naš kraj, a mi ne znamo ko si — rekao je apački voda oštrim tonom, lošim engleskim jezikom.

Sandans je ostao miran.

Kruk mu je rekao da sa Apačima vlada primirje.

Ali, prošlo je već nedelju dana otako se rastao s Kruk. Od tada se moglo desiti mnogo šta.

Čak i ako mir nije narušen, uvek se može naći neki odmetnik spreman da ubije.

Vetar je doneo do Sandansa miris znoja, ulja i boje, kojim su Apači bili namazani.

— Ja idem u Fort Mekhenri — rekao je Sandans. — Hteo bih da na miru stignem tamo.

Apački voda ga je odmerio, zadržavši pogled na njegovom opasaču, o kome je imao kolt, u futroli, nož i sekiru.

— Ko si ti? — upitao je Indijanac.

Sandans mu je rekao ko je, i ponovio kamo se uputio.

— Reci još nešto o sebi — ponovo je progovorio voda Apača.

— Majka mi je iz plemena Čejena, a otac belac. Kao što vidite, ja sam melez — rekao je Sandans, gledajući ih.

Znao je da Apači ne znaju ništa o Čejenima, koji žive daleko na severu.

Da mu je majka bila iz plemena Pima ili Marikopa, sigurno bi ga odmah ubili.

— Ti si, znači, novi glavni izviđač — promrmljao je indijanski voda.
— Onaj stari je otišao sa majorom, a ti ideš da preuzmeš njegovo mesto.

Sandans se pravio da je iznenađen, mada nije bio. On je znao da Indijanci gotovo u svakoj vojnoj postaji imaju nekog svog čoveka, koji ih obaveštava o svemu što se u postaji dešava. Znao je da je svaki Indijanac uhoda, uključujući i devojke koje se prodavale vojnicima i starice koje su vojnicima prale odeću.

— Vi sve znate — rekao je, očekujući da će mu se Apač predstaviti.

— Ja sam Domingo — rekao je Apač, ne skidajući pogled sa njega.

Sandansov konj se tog momenta malo pomerio, i Sandans je na visokoj steni ugledao jednog krupnog Indijanca.

Taj se indijanac brzo sklonio s vidika.

— To mora da je Vitorio — pomislio je Sandans.

Domingo je primetio kamo on gleda, i na njegovom širokom tamnom licu pojavio se bes.

Sandans je shvatio da ga je razljutilo to što je on pridao pažnju nečem drugom dok je razgovarao s njim, i požurio je da ga uveri kako zna da je on važan. Jer, bilo mu je poznato da su Indijanci vrlo osetljivi, kao žene. Indijanci pamte uvredu dok su živi, ili dok je živ onaj ko ih je uvredio.

— Čuo sam mnogo o tebi — rekao je ozbiljno. — Ko n'je čuo za Dominga! — dodao je. — Ti si poubijao mnoge kod Marikopa Velsa, kada su Jume pokušale da unište Apače.

Domingo je klimnuo glavom.

— Tog dana ubili smo dve stotine Juma. Bila je to naša velika pobeda.

Sad je Sandans klimnuo glavom.

On je znao da je bitka kod Marikopa Velsa bila jedna od najžešćih borbi u istoriji indijanskih međuplemenskih sukoba. Jume i Apači pobili su se kod poštanske stanice. Tu bitku posmatrao je šef poštanske stanice, sa svojom porodicom. Niko od Indijanaca nije, međutim, na njih obraćao pažnju; toliko su bili zaneti međusobnom borbom.

— Bila je to zaista velika apačka pobeda — rekao je, a onda je dodao: — Uskoro će mrak, a pred mnom je još dug put. Imate li neku poruku koju bih mogao da odnesem u tvrđavu?

Domingo je odgovorio tiho, ali rezolutno:

— Imamo jednu poruku za tebe. Ti se zoveš Sandans. Moji te ljudi dobro znaju. Borio si se protiv nas u Diabla kanjonu, u Sonori. General Tri Zvezde nikada ne bi pronašao naše pećine da nije bilo tebe. Ti si kriv što su naši ljudi isterani iz pećina topovskom vatrom. Oni koji nisu hteli da se povuku, pobijeni su kao divlje životinje. Govorim li istinu?

— Da, zbila se takva bitka, i Apači su izgubili — odgovorio je Sandans.

Znao je da je razgovor sa Apačima kao hodanje po zategnutom konopcu. Kako god da čovek balansira, može biti ubijen, ako oni to odluče.

— Ti to nazivaš bitkom! — viknuo je Domingo, i oči su mu se suzile, od srdžbe.

I konj pod njim se uznemirio.

Sandans je znao da bi ga sad mogla ubiti i jedna nepromišljena reč.

— Ne treba večito tugovati zbog jedne izgubljene bitke — rekao je mirno. — General Tri Zvezde učinio je Apačima isto ono što su oni učinili Jumama u Marikopa Velsu: uhvatio ih je u klopku. Govorim li sad ja istinu, Domingo?

Domingove oči bile su ispunjene mržnjom.

— Možda ćemo jednog dana ponovo razgovarati o tome — rekao je oporo. — Priča se da ti dolaziš ovamo zato što belci planiraju da ponovo napadnu Apače. Takode se priča da te je novi major pozvao zato što si neprijatelj Apača, i dobro ih poznaješ. Znaš naš način života i

ratovanja. Mi smo poštovali sporazum o miru. Ali, koliko će to još trajati? Belci ne drže reč dugo. Nikad nisu održali svoju reč!

— A je li general Tri Zvezde održao reč? — upitao je Sandans.

— Dok je bio u ovom kraju, držao se svoje reči — odgovorio je Domingo, bezvoljno, pošto je to bilo tačno. — Ali, on više nije ovde, i njegova reč ne znači ovde ništa. Ako belci prekrše ugovor o miru, da li će general Tri Zvezde doći ponovo ovamo da nas ubija iz svojih topova?

— Tri Zvezde nije ovde — odgovorio je Sandans. — Ali, ugovor o miru je i dalje na snazi.

— Ti donosiš rat! — obrecnuo se Domingo. — Ubijanje ti je u krvi! Uzimaš novac od belaca, i ubijaš za njih. Ti i sam ubijaš i pomažeš drugima da nas ubijaju!

Sandans je tiho rekao:

— Primiću novac jedino za posao glavnog izviđača. Ti govoriš stalno o ratu, Domingo, a ne ja. Da li i Vitorio govori tako?

— Vрати se nazad! — oštro je rekao Domingo. — Ne možeš ostati u ovom kraju, da radiš protiv nas. Okreni svog konja, i vrati se! Donećeš smrt ako odeš u Fort Mekhenri.

Sandans je video kako su svi uperili puške u njega.

Vetar je dizao pesak.

Pomislio je kako bi oni mogli pucati u njega i ako se okrene i pode nazad.

Znao je da imaju mnogo razloga za mržnju. Mnoge njihove žene i deca našli su smrt u pećinama Diabla kanjona. Neki su

pomrli od gladi, drugi su bili zatrpani kamenjem od stena koje su razbili topovi.

— Vрати se! — ponovio je Domingo oštro. — Vрати se, ili ćeš umreti!

— Neću! — odgovorio mu je Sandans.

Mogao je da ubije Dominga. Ali, znao je da mu to ne bi ništa vredelo. Ostali bi odmah pucali u njega.

Zato je nastavio:

— Ja moram u Fort Mekhenri. Znam da me možete ubiti svakog časa. Ali, ako me ubijete, znajte da ćete time prekršiti ugovor o miru. A to će i vama doneti smrt. Svi ćete biti pobijeni. Vašim selima zavladaće glad i smrt. Ako me ubijete, postaćete čuveni, ali ne zato što ste ubili mene nego zato što ste prekršili ugovor o miru. Vaša slava trajaće kratko. Vaši saplemenici će ubrzo početi da pljuju na vas.

Domingo je uperio pušku u njegove grudi.

— Mnogo pričaš! — rekao mu je.

Skrenuo je zatim pogled na visoku stenu, desno.

I Sandans je pogledao tamo, ali nije video nikoga.

Domingo je malo spustio pušku.

Sandans je bio uveren da on tog momenta više od svega na svetu želi da ga ubije.

I ostali ratnici su spustili puške, i počeli da gundaju.

Apači su toliko ratovali da im je ubijanje bilo isto što i disanje.

Sandans je nešto prošaptao svome konju Orlu, i on je polako krenuo.

Indijanski konji su se uznemirili kad im se veliki pastuv približio.

Domingo je dao znak svojim saplemenicima da propuste Sandansa.

Oni su to učinili mrzovoljno. Dobacivali su mu i pljuvali na njega dok je prolazio pored njih.

Sandans je znao da mu je život još uvek u opasnosti. Ako bi samo jedan ratnik povukao oroz, makar slučajno i ostali bi to odmah učinili.

Kada je izašao iz obruča, nekoliko ratnika krenuli su za njim, psujući ga i preteći mu. Vratili su se tek kad ih je Domingo pozvao.

Sandans više nije gledao prema visokoj steni, ali bio je uveren da ga Vitorio posmatra odande.

Znao je da je prošao kroz veliko iskušenje.

Jedno mu je sad bilo jasno: da Vitorio drži svoje ratnike pod kontrolom.

Bilo je takođe očigledno da njegovi ratnici kipte od mržnje prema belcima.

Nije mogao da se otme utisku da su major Etan Randolph i Domingo glavna opasnost po mir, iako ne jedina.

Kad je pao mrak, ulogorio se ispod jedne skupine stena. Znao je da ga više ne prate.

Sitne životinje u pustinji su živnule.

Sandans je zapalio vatru, da spremi sebi večeru.

Suve grančice pucketale su na vatri.

III

Sandans je stigao u Fort Mekhenri rano ujutru.

Još iz daljine čuo je vojničku trubu i video zastavu kako se vijori na jarbolu.

Vojna tvrđava bila je podignuta na stenovitoj uzvišici iznad reke, u kojoj je samo povremeno bilo vode.

Sad u reci nije bilo vode, i neće je biti još dugo.

Ni posle kiše voda se nije dugo zadržavala u reci; brzo ju je upijao pesak.

Zapadno od utvrđenja pružala se pustinja, duga devedeset milja. Bila je pravi pakao. Vetar je po njoj duvao i danju i noću i nosio pesak. Progutala je čitavu armiju ljudi.

Na jugu su se dizale planine, a iza njih je bila meksička teritorija. Te su planine bile suve kao dvopek, i u njima je bilo ljudi koji nikad u životu nisu videli kišu.

Ipak, Apači su se u tim planinama odlično snalazili.

Ispod tvrđave, na obali reke, bile su rasute kuće.

Pored kuća vodio je put, koji se penjao prema tvrđavi.

U jednoj od tih kuća bila je trgovina, a u drugoj salun.

Većina kuća bile su od nepečene cigle, i neokrečene.

Kad se približio kućama, Sandans je čuo lavež pasa. A onda je sreo jednog dečaka, koji je gonio koze na pašu.

Jedna debela Meksikanka vikala je nešto za dečakom.

Sandans se popeo putem do tvrđave.

Na četiri ugla tvrđave bile su stražarnice, a iza glavne kapije dizala se osmatračnica, u koju se pelo drvenim merdevinama.

Jutarnja smotra bila je završena, i vojnici su se već bili razišli po utvrđenju.

Sandans se obratio stražaru, i rekao mu da treba da razgovara sa majorom Randolfom.

Stražar ga je propustio u tvrđavu.

Vojna tvrđava izgledala kao i svaka druga na granici. Bila je uvek spremna za napad, kojeg možda nikad neće biti.

Zgrada u kojoj su stanovali oficiri pružala se desno od kapije, i bila je dvospratna, sa velikim terasama.

Jedan vojnik zalivao je jedno cveće ispred zgrade. Povremeno je prinosio kantu ustima, i pio vode.

Iz štale se osećao miris konja i mokraće.

Soba dežurnog oficira bila je u novoj baraci, sa velikim tremom.

Kad je ušao unutra, Sandans je ugledao vodnika koji je sedeo za dobro oribani stolom i nešto pisao.

Za drugim stolom, u uglu, jedan mladi poručnik pio je kafu. On je izgledao umorno, pospano.

Sandans je rekao vodniku zašto je došao.

Vodnik je ustao iza stola, pokušao na vrata koja su mu bila iza leđa, ušao u drugu prostoriju, i vratio se posle nekoliko sekundi.

– Major će vas primiti – rekao je.

Dok je ulazio kod Randolfa, Sandans je čuo kako je poručnik rekao vodniku:

– Zar je moguće da on tako izgleda!?

Kada je Sandans ušao u sobu, Randolf nije ni pogledao prema njemu. Pisao je nešto po listu hartije.

Nekoliko trenutaka u sobi se čula samo škripa pera.

Sandans je primetio slobodnu stolicu u jednom uglu sobe, i seo je na nju.

Major Randolf se namrštio, ali je nastavio da piše.

Sandansovu pažnju privukla je gravira, lik Abrahama Linkolna, koja je visila na zidu. Setio se kako je general Tri Zvezde često govorio da je Linkoln bio na lukaviji političar. On ga nije voleo; smatrao je da je on kriv za građanski rat.

Randolf je najzad završio pisanje. Počeo je zatim da maše hartijom, da bi se mastilo brže osušilo. I dalje nije gledao u Sandansa, ali mu je naredio:

– Ustani i pozdravi me po propisu, Sandanse!

Sandans se nije ni pomerio. Gledao je majora, i pomislio kako veoma liči na svog oca, čiju je fotografiju više puta video u novinama. Obojica su imali jaku bradu, debele usne, i hladan pogled.

– Ja nisam u vojnoj službi, majore – progovorio je.

Major Randolf je voleo da izaziva ljude, da ih testira i onda kad to nije neophodno.

– Ti si u mojoj vojsci! – rekao je sad odsečno, a onda je dodao: – Ja znam da ti nisi vojnik, i poznajem vojna pravila bolje nego ti. Ti si civil zaposlen u Armiji. Ja ne mogu da te nateram da salutiraš ako ti to ne želiš. Mislio sam da ćeš to učiniti iz poštovanja prema mome činu.

– Pa i hoću, gospodine – odvratio je Sandans, ustao, i salutirao.

Major Randolf mu je otpozdravio.

Potom mu je rekao da može da sedne.

Sandans je pružio svoja dokumenta, a Randolf se pravio da ih pažljivo čita.

– Vidim da si dobio preporuku moga ujaka, generala Kruka – rekao je.

– Kad sam se prijavio za službu ovde, pozvao sam se na generala Kruka i pukovnike Mekenzija i Bredlija, jer smo zajedno ratovali – odgovorio je Sandans.

Major mu je pružio ugovor.

Ugovor je obavezivao Sandansa da ostane u službi tri meseca.

Sandans je potpisao.

Sad je bio u službi Armije. Nije potpadao pod vojni sud, ali Armija ga je mogla poslati u zatvor u Jumi ako nešto pogreši. Češće se, međutim, dešavalo da civila koji načini veću grešku dok je u službi Armije pogodi »zalutali« metak.

– Kako je general? – upitao je Randolf, potpisujući ugovor u drugom uglu.

– Izgleda vrlo dobro. Ja sam sa njim ratovao u Meksiku, a pre toga na Plati – odgovorio je Sandans.

– Znam to – rekao je Randolf, pružajući mu jedan primerak ugovora. – Ono što ne znam imaću prilike da saznam – dodao je.

Etan Randolf je bio krupan čovek. Još nije bio napunio trideset godina. Lepo skrojena uniforma bila mu je zategnuta na grudima i ramenima. Ličio je na oficire koji su se školovali na Istoku; zahvaljujući sportu u akademiji, oni su svi bili lepo razvijeni.

– Mada nisi vojno lice, Sandanse, reći ću ti ono što sam već rekao svojim oficirima. Oficir koji je pre mene bio na ovoj dužnosti rukovodio je garnizonom na svoj način, a ja ću na svoj. Moj način će se veoma razlikovati od njegovog. Po meni, vojska uvek mora biti spremna za rat. Mir je samo privremeni prekid borbe. Rat će doći, on uvek dolazi posle mira.

– Ali, sad je mir – primetio je Sandans.

– Mir nema isto značenje za sve. Za vojnika mir nastupa tek sa konačnom pobedom neprijatelja. Neprijatelj mora biti potpuno potučen i razoružan. To se ovde nije desilo. Apači su zadržali svoje oružje. Ratoborni su kao i ranije. Ja sam siguran da za njih mir znači samo sakupljanje nove snage, dobijanje u vremenu, za sledeću bitku. Ja ih zbog toga poštujem. Poštujem njihovo lukavstvo, a iznad svega njihovu hrabrost. Baš zbog toga oni su opasan neprijatelj.

Sandans je znao da major preteruje u pohvali Apača, i da to čini zato da bi njegova slava kad ih bude pobedio bila veća. Nije isto pobediti hrabre i lukave Apače i obične divljače koji jedu pse i koji se keze kad vide svoj lik u ogledalu.

– Slažem se sa vama – rekao je.

– Upravo ste istakli razloge zbog kojih po svaku cenu treba održati mir. Vitorio je sad poglavica Apača. On se razlikuje od ostalih.

– Jedina razlika je u tome što je on mudriji od ostalih, i zato još opasniji. Zbog toga ova tvrđava mora svakog momenta biti spremna za rat. Na žalost, ljudi su sad ovde prilično opušteni. Nema u njima borbenog duha. No, ja ću sve to brzo promeniti. Biće vežbanja i vežbanja! Meni uopšte nije važno da li je neko vojnik od pre deset godina ili od pre deset dana. Svi moraju biti onakvi kako ja zamišljam vojnika. Jesam li jasan?

– Da, vrlo ste jasni, gospodine – odgovorio je Sandans, procenivši da major uživa u svojoj veličini i u svojim rečima.

Što bi, inače, njemu spominjao vežbe, kad za izviđača one nisu obavezne? Izviđač treba da osmatra okolinu, i da ulovi poneku životinju, zbog mesa. Dok god taj posao obav-

lja dobro, može da se odeva i u krpe i da nosi bradu do pupka.

Major je uzeo jednu knjigu iz vitrine i bacio je na sto.

— To je Kasijeva »Pešadijska tak-tika«. Ona je za mene biblija. A ovo je — nastavio je kad je uzeo drugu knjigu — Hardijev »Priručnik za vojnike«. — Uzeo je zatim i treću knjigu, i kazao: — Ovo su Kuperove »Instrukcije i propisi«. Ove tri knjige sadrže sve što treba da zna svako ko stupi u Armiju. Hoćeš li da ti pročitam šta Kuper kaže o dužnostima glavnog izviđača?

— Ja znam šta on kaže, gospo-dine — odgovorio je Sandans.

Bilo mu je već dosta majora i nje-govih lekcija. Želeo je da pogleda tvrdavu.

— Zaista znaš — pogledao ga je Randolf. — No, dobro. Od mene ćeš primati naređenja. Moraćeš uvek da mi budeš na raspolaganju. Naj-pre ćeš morati da ispitaš sve apačke tragove u okolini tvrđave.

— Sreo sam već Apače, gospo-dine. Naišao sam na Dominga i grupu njegovih ratnika dok sam dolazio ovamo. Pozdravio sam se sa njima, i produžio ovamo. Bili su pri-jateljski raspoloženi.

— Zaustavili su te, dakle! To znači da su povredili integritet jednog pripadnika Armije Sjedinjenih Država. Ja to shvatam kao provoka-ciju.

— Ma, nije bilo tako — slagao je Sandans. — Oni su u meni videli običnog stranca, i bili su znatiželjni. Sem toga, ja tad nisam još radio za Armiju. Tek maločas sam potpisao ugovor.

— Taj potpis je bio samo formal-nost. A šta je to Domingo imao da ti kaže? —

— Upozorio me je da se pridrža-vam ugovora o miru.

— Šta znači to »upozorio«? Pa, ti nisi nikakva vlast, da bi mogao ne-što da učiniš.

— On se, majore, nada da ćete se vi pobrinuti za to da se mirovni ugo-vor poštuje.

— Nitkov! — planuo je Randolf. — To samo potvrđuje ono što sam maločas rekao. Imaju pravo oni koji kažu da te divlje Apače treba razoružati i sve ih proterati na neko pusto ostrvo. Tako misli i ge-neral Majls, i ja se slažem s njim. Na žalost, on i njegovi istomišlje-nici ne mogu to da sprovedu, jer bi ih one proklete žene iz Bostona, koje se bore za Indijanska prava, rastrgle.

— Majore, ništa se ozbiljno nije desilo. Meni niko nije pretio — mirno je rekao Sandans.

— Ja to, ipak, smatram uvredom, a ti shvati kako hoćeš — odvratio je major. — Apači ne bi trebalo ni da razgovaraju sa jednim belim ame-ričkim građaninom.

— Ja nisam građanin, rođen sam na selu — promrmljao je Sandans, svestan da time izaziva majora, da mu daje šansu da pokaže koliko su mu pesnice jake.

Major Randolf je pocrveneo u licu.

— Bezobrazan si, davo te odneo! Ja te nisam tražio, ali sad si ovde. Ja znam ko si ti, i šta si dosad radio. Pokušaj li s nekim od svojih tri-kova ovde, naći ćeš se brzo u zat-voru u Jumi. Siguran sam da ti se tamo neće dopasti. Tamo se leži od pet godina pa nadalje, sve do smrti.

Sandans je ustao sa stolice, vidno ljut.

Niko mu dosad nije tako govorio. Ali, prisetio se generala Tri Zvezde, i uspeo je da se savlada. General mu je bio veliki prijatelj. Kad su mu ubili roditelje, bio se, u

očaju, odao alkoholu, i to ga je odvelo do ivice propasti. Bio je spreman da postane ubica, odmetnik. Tad ga je sreo general Kruk, i sve se najednom promenilo. Kruk ga je ovestio. Zato sad mora imati strpljenja s njegovim sestrićem.

— Imate li još nešto da mi kažete, gospodine? — upitao je.

Major je odgovorio:

— Da, imam. Izviđaćeš predeo površine pedeset kvadratnih milja, i obavestavaćeš me o svemu što zapaziš, pogotovo kad primetiš nešto što bi moglo ukazivati na to da se Apači pripremaju za rat. Je li ti jasno?

— Jeste, gospodine — odgovorio je Sandans.

— Onda je u redu. To bi zasad bilo sve — zaključio je major Randolph. — Vodnik Komiski će ti pokazati gde ćeš stanovati.

Dežurni oficir je rekao Sandansu gde može naći Komiskog, a onda ga je poveo da mu pokaže gde će stanovati.

— Ja sam poručnik Gejt — predstavio se.

Sandans je prihvatio njegovu ruku i odgovorio:

— Drago mi je što smo se upoznali. Ja sam Sandans.

Gejt je nastavio:

— Svi su ovde čuli za tebe.

Sandansu se Gejt nije svideo. Ali, nije hteo da od njega stvara neprijatelja.

— Nemojmo sad o tome — rekao je.

— Znam da sad ideš kod Komiskog — nastavio je poručnik. — Nemoj dopustiti da te on izvede iz takta.

— Hvala ti na upozorenju — odvratio je Sandans.

Svi pored kojih su prolazili znatiželjno su zagledali Sandansa.

Duvao je vruć vetar, toliko jak da umalo nije pokidao zastavu na jarbolu.

— Jesi li ti zaista učinio sve to o čemu se priča? — zapitkivao je Gejt i dalje.

— Hoćeš li prestati da me ispituješ ako ti kažem da jesam? — odgovorio je Sandans neraspoloženo.

Kao da to nije čuo, Gejt je nastavio da govori:

— Ja verujem da je istina sve što se o tebi priča. Nego, kako ti se dopada major Randolph?

— Nije loš — odgovorio je Sandans, pomislivši kako nije ni mesto ni vreme da kaže bilo šta loše o majoru.

Uz to, on lično nije imao ništa protiv Randolpha.

— Uostalom, možda on i nije toliko loš koliko mi se u prvi mah učinilo — pomislio je. — Ipak, mnogo se hvali.

Gejt je opet progovorio:

— Ne moraš biti tako suzdržan predamnom. Ne brini, neću ja odmah otrčati kod majora i reći mu šta si ti kazao. Nikad mu ni o čemu ne govorim više no što je neophodno za službu. Ti si ratovao sa njegovim ujakom, zar ne?

— Jesam, neko vreme — odvratio je Sandans.

— General Kruk je pravi vojnik. On se ne poziva svaki čas na knjige koje govore o drilovanju, niti traži da ga vojnici svaki čas pozdravljaju. Video sam jednom sliku na kojoj je on, u nekoj bici sa Indijancima. Da li je tačno da on uvek koristi pušku sa skraćenim cevima, umesto revolvera?

— On najviše voli pušku „griner“, prečnika cevi deset milimetara — odgovorio je Sandans. — Ta puška

ima kratku cev, zgodna je za nošenje, i ima dobar domet.

– A, tako, znači! – bio je oduševljen Gejt.

– Ta puška i odlično pogada – dodao je Sandans.

– Koliko znam, Kruk je bio najmlađi general u Sjedinjenim Državama.

– Kaster ga je jedini nadmašio; on je već u dvadeset i trećoj godini bio brigadni general.

Gejt se nasmejao.

– To se ne računa. To je bilo za vreme rata. Osim toga, on je posle vraćen u čin pukovnika, kad je rat završen. Da li si ti ikada čuo da je za vreme mira neko postao brigadni general pre trideset i pete godine života?

– Nisam čuo – odgovorio je Sandans. – Nisam čak čuo da je iko postao ni pre četrdesete godine života.

Stigli su do male drvene kuće, odmah uz štalu, koja je bila određena za smeštaj glavnog izviđača.

Vrata na kućici bila su otvorena, tako da je vetar uneo unutra peska.

Na stolu je bila prazna boca od viskija i komplet masnih karata.

– Ovo će biti tvoj dom – nasmešio se Gejt. – Kao što vidiš, taj što je pre tebe ovde živio nije baš bio uredan.

Sandans je želeo da se što pre oslobodi Gejta, ali nije znao kako da to izvede.

Želeo je da što pre uredi svoj stan.

Bacio je pogled po sobi.

Na štednjaku je bio tiganj, pun prašine. Na polici je bilo nekoliko konzervi hrane.

Na zidu je visila stara puška.

Provirio je u drugu prostoriju, i video grubo izrađen drveni krevet,

na kome je bio novi madrac. Čebad su bila na podu.

Ničeg više nije bilo.

Gejt je pazio da ne napraši svoju uniformu.

– Dole, u gradu, ima salun. Major još nije naredio da ga zatvore. Možda bismo mogli jedne večeri da odemo tamo zajedno, na piće.

– Važi – rekao je Sandans, i dograbio iz ugla staru metlu.

Počeo je da čisti pod, podižući oblak prašine.

Gejt je izjurio napolje.

Sandans je posle nekoliko minuta bacio metlu na pod i otišao do svog konja. Odveo ga je u štalu, napojio ga, i dao mu zobi.

Nenaviknut na zatvoreni prostor, konj je počeo da rže i da se vrti.

– Smiri se. Nećeš ostati ovde dugo – rekao mu je Sandans i potapšao ga po vratu.

Zatim se vratio u svoj stan.

Zatekao je u sobi, za stolom, krupnog čoveka.

– Udi samo. Ja sam vodnik Komiski – rekao je čovek.

Sandans je po njegovom izgovoru zaključio da je poreklom iz Njujorka.

– Još nešto treba da znaš – postavio je Komiski. – Ja sam najjači momak koji je prošao kroz Fajv Points. Niko ko mi se usprotivio nije ostao nekažnjen.

– Izuzimajući oficire, zar ne? – primetio je Sandans.

To je za trenutak zbunilo Komiskog.

– Nisam mislio na oficire – rekao je, a onda dodao oštro: – Nemoj izvrtati moje misli! Ja to ne volim. Jasno?

IV

Komiski je bio širok kao vrata, i snažan. Oči su mu bile sitne, kao u

svinje. Pogled mrk. Imao je oko četrdeset godina.

Sandans je izračunao da je on morao provesti u vojsci više od pola svog života. A nije napredovao dalje od vodnika!

— Moraćeš dobro da slušaš što ti govorim. Nov si ovde, i ne poznaješ me. No, imaćeš prilike da me upoznaš — nastavio je Komiski grubo.

— Ja sam, dakle, vodnik Džejk Komiski, i brinem se o redu u ovom utvrđenju. I ja sam, doduše, ovde prilično nov. Ali, već sam se istakao, i to ne samo rečima. Tek da znaš, ja sam ovamo došao sa novim majorom. On i ja smo drugari.

— Ti i major ste drugari?! — začudio se Sandans.

— Da, dobro si čuo — odvratio je Komiski. — Dopadaju mi se ljudi koji tako brzo kapiraju. A sad još nešto da ti kažem. Ja i major smo bili na mnogim mestima zajedno. Na primer, u Severnoj i Južnoj Dakoti. Mi se vrlo dobro slažemo. Nadam se da shvataš šta hoću da ti kažem. Učinilo mi se malčas da brzo kopčaš.

— Hvala ti — promrmlijao je Sandans.

— Nema na čemu — nasmešio se Komiski. — Do mene je doprla priča da si ti tvrd orah. Ako je tako, onda znaj da ja jedem tvrde orahe za doručak, i nikad dosad nisam imao problema s varenjem. Shvataš šta hoću da ti kažem? Vidiš li koliki sam? Ne pokušavaj da budeš tvrd orah u odnosu na mog majora! Major Etan je uvek bio dobar prema meni, i ja nikad ne bih dozvolio da njega neko ne poštuje. Kad sam došao ovamo, naišao sam na jednog nadobudnog desetara. Jadnik, nije znao ča sam ja nekada bio bokser, pre nego što sam stupio u Armiju. Čuo sam kako je rekao ne-

što ružno o majoru. Ti znaš da, po vojnim pravilima, vojna lica ne smeju da se obračunavaju u krugu garnizona. Mi smo otišli na obalu reke, iza saluna. Major o tome nije ništa znao. I, da skratim priču, gotovo sam ubio tog naduvenka. Posle, kad se oporavio, postali smo prijatelji. Tako dobri da on beži čim me vidi! Ha-ha-ha!

— Misliš li ti da ja nameravam da stvaram neprilike majoru? — upitao je Sandans, i prisetio se kako se nikada nije tukao sa bokserom.

Komiski je zaista delovao kao bokser.

— Ja znam da ti to ne nameravaš, ipak hoću da te upozorim — odgovorio je Komiski.

— Šta ti to imaš na umu? — upitao ga je Sandans i pogledao ga u oči.

Komiski ga je odmerio izazovno.

— Možda će biti najbolje da mi što pre raščistimo račun. Imaš li ti neki drugi predlog?

— U pravu si — odgovorio je Sandans.

Pomislio je da će, ipak, uspeti da sredi Komiskog.

— Eto, znao sam da će biti tako — nadmeno je rekao Komiski. — Moraćeš, kao i ostali, prvo da dobiješ dobre batine. Šta ćeš, takav je život. Moraš to da prihvatiš. Posle ću ti, možda, ipak dozvoliti da ostaneš ovde.

— Želiš, dakle, da me središ kao i tog desetara o kojem si pričao — mirno je rekao Sandans.

Komiski je gurnuo kapu na stranu i počeo se po temenu.

— Moj prijatelj desetar je mislio da ću ja posle svima pričati o tim batinama. Ali, ja sam ćutao. I ti bi voleo da postupim tako, zar ne?

– Ako me budeš pretukao, možeš slobodno svima pričati o tome – odgovorio je Sandans.

– Pa, ako to baš želiš, učiniću ti uslugu – nacerio se Komiski. – Biće kako ti želiš. Znači, naći ćemo se dole kraj reke. Samo ti i ja, na mesečini. Odgovara li ti da to bude večeras u deset?

Sandans je klimnuo glavom.

– Znači, dole kraj reke, iza saluna.

Komiski je ustao. Smešio se.

– Gospodine, zažalićeš što si me upoznao! – procedio je kroz zube.

Celog dana sunce je pržilo. Duvao je vruć vetar. Ako bi čovek do-dirnuo metalni predmet koji je bio izložen suncu, odmah bi se opržio, i ostali bi mu plikovi na prstima.

Pustinja, koja je počinjala ispod tvrđave, svetlucala se.

Sandans nije sreo majora Randolfa tokom celog dana. Izneo je stvari iz kuće, da se provetere. Ponešto je bacio na đubre.

Pitao se da li će ujutru biti sposoban da ode u izviđanje. Ako ne bude uspeo da savlada siledžiju Komiskog, neće moći da ostane u tvrđavi. Bio je siguran da će svi brzo saznati o njegovom porazu, ako Komiski bude uspeo da ga pre- tuče.

– Najgore će biti što će ubrzo i Apači saznati za to – pomislio je.

Komiski je bio i viši i krupniji od njega. No, uprkos toj svojoj korpu- lenciji, bio je vrlo pokretan.

Mogao je imati oko četrdeset go- dina. To nije malo, ali, pošto se ne- kad bavio boksom, imao je pred- nost.

Jedina šansa za Sandansa bila je da ga što pre baci na zemlju.

Sandans se nasmešio.

Znao je da je suviše kasno da počne da se priprema za tu tuču, da trenira boks i skače preko konopa.

Ipak, bio je u dobroj kondiciji, zbog načina života, i nije gubio samopouzdanje. Znao je da ne postoji mogućnost da izbegne tu tuču.

Naravno, njemu nije bilo do tuče. Ne bi mu, doduše, bilo strašno i da dobije nekoliko žestokih udaraca. Podneo bi to. Ali, bio je uveren da Komiskog ne bi mogao posle pod- neti, ako bi mu dozvolio da ga pre- tuče.

Ako bi se povukao pred Komis- kim, ili bio pretučen od njega, i drugi bi ga posle izazivali. Zato je morao, po svaku cenu, da pobedi Komiskog.

Možda će morati i da ga ubije. Ali, to nije mogao znati pre nego što tuča počne.

Verovao je da će na kraju Komi- ski ležati u prašini i pljuvati krv.

Predveče, kad je sunce klonulo prema zapadu, postalo je malo sve- žije.

Sandans je ušao u kuću, legao na krevet, i zaspao.

Probudio ga je trubni znak za povečerje.

Ustao je, i izišao pred kuću.

Nebo je bilo puno zvezda. Na krugu nije bilo nikoga. Ljudi su se povukli u svoje sobe, umorni od vru- ćeg dana i posla.

Bili su osvetljeni samo prozori zgrade u kojoj su stanovali oficiri.

Iznad stražarnice, kod kapije, vi- sio je fenjer.

Stražari su jednolično šetali po- red zidova tvrđave.

Sandans je krenuo prema izlaz- noj kapiji. Stražar ga je propustio, ne upitavši ga ništa.

Na mesečini, pustinja je delovala avetinjski. U daljini su se videli tamni obrisi planina.

Pesak je škripao pod Sandansovim čizmama.

Spuštao se od tvrđave prema reci.

Ispred saluna su bila samo dva konja.

Svetlo se videlo jedino još u trgovini. Kuće su bile sve u mraku.

Napolju je bilo tiho.

Čuli su se samo ljudski glasovi iz saluna.

Kad je, iza saluna, krenuo prema reci, Sandans je ugledao Komiskog.

Na peščanoj obali isticalo se njegovo krupno telo.

Obala je na tom mestu bila potpuno ravna i peskovita. Nije bilo stena.

Glasovi iz saluna nisu dopirali dotle.

– Došao si naoružan, a nismo se tako dogovorili – rekao je Komiski, gledajući u Sandansovu futrolu s koltom.

Sandans je skinuo opasač.

– To ćemo odmah rešiti – rekao je, i bacio opasač s koltom u stranu.

Komiski se nacerio.

– Posmatrao sam te dok si dolazio. Primetio sam kako si se obazirao na sve strane. Ne treba da strepiš. Ovde nema nikoga osim mene. I ja sam ti više nego dovoljan! Trebalo je da iskoristiš priliku koju sam ti jutros pružio. Sad je kasno!

– Kakvu priliku? – upitao je Sandans.

– Ne pravi se lud!

– Ostavio sam ti ceo dan, i večer, da nestaneš. Mislio sam da si razumniji, i da mi se nećeš suprotstaviti. Mogao si dosad biti daleko odavde. No, nisi otišao, i sad se moramo obračunati.

– Jesi li spreman? – upitao je Sandans.

– Naravno! – nabusito je odgovorio Komiski.

Nije pribegavao nikakvim trikovima. Smatrao je da mu to nije potrebno. Nije udario iznenada.

Počeo je da skakuće i da udara pesnicama po vazduhu, kao što čine bokseri.

Sandans je zapazio da on jače zamahuje levom rukom. Povukao se malo nazad.

Komiski je krenuo prema njemu, i udario ga desnom rukom u bradu. Odmah je odskočio, a onda je ponovo jurnuo. Zadao je Sandansu nekoliko udaraca po glavi.

Sandans se zateturao, i ispljunuo krv.

Međutim, uspeo je da blokira naredni udarac.

Komiski je ponovo zamahnuo levom rukom, držeći desnicu ispred lica.

Sandans se izvio u stranu, i desnicom pogodio Komiskog u bradu, a potom u grlo.

Komiski se gotovo bacio na njega i počeo da ga udara po rebrima.

Sandans je osećao njegove pesnice kao maljeve. Uspeo je neko vreme da štiti lice. Pokušao je da se izmakne. Ali, Komiski ga je zgrabio za košulju, i raspalio ga levom rukom po licu. Ponovio je odmah taj udarac.

Sandans je uspeo da uzvрати udarac. Pogodio je desnicom Komiskog u bradu.

Komiski je nakon toga postao obazriviji.

Nijedan nije progovarao. Nije bilo psovanja ni uvreda. Komiski je bio poznat kao brbljivac, ali ne dok se tuče.

Sandansa je to iznenadilo.

Sad je Komiski udarao brže, s odstojanja. Njegov levi kratki direkt bio je munjevit. Ramena su mu se povijala prilikom svakog zamaha. Vešto je blokirao Sandansove pes-

nice, koje su pokušavale da ga pogode u lice.

Sandans je počeo da ga udara niže, u stomak.

Komiski je zaječao.

A onda je, snažnim udarcima levičom, primorao Sandansa da odstupi.

No Sandans mu je ponovo prišao, i snažno ga pogodio dva puta u glavu.

Komiski je za trenutak zastao. Udahnuo je duboko, a onda je ponovo počeo brzo da udara. Sad je koristio više desnu ruku.

Sandans je znao da on u toj ruci sad imao više snage, i zato se nije čuvao više nego levice, čiju je snagu već bio iskusio.

Komiski je, međutim, uporno nastojao da skrene njegovu pažnju na svoju levicu, i tako ga iznenadi snažnom desničom.

No, Sandans se nije dao zavarati.

Komiski je besneo što ne uspeva u svojoj nameri. Počeo je da zamahuje obema rukama. Udarao je snažno. Nije više, kao nekadašnji profesionalni bokser, potcenjivao amatera koji je bio pred njim, nego je navalio svom snagom. Shvatio je da je naišao na tvrdog protivnika, i da će morati da uloži svu svoju većinu i snagu da bi ga pobedio.

Nastavili su da izmenjuju udarce.

Veština je sad bila manje važna od snage.

Sandansovi udarci kao da su bili sve jači. Udarao je Komiskog više po telu nego po glavi. On nije bio vešt kao Komiski, ali je bio brži od njega.

Komiski je bolje kombinovao udarce. Od jednog njegovog udarca u glavu Sandans se zanjihao. Usledio je odmah drugi udarac, u rebra.

Treći udarac Sandans je uspeo da izbegne. Pri tom je uspeo da

snažno pogodi Komiskog u stomak, i naterao ga je da se povuče unazad.

Obojica su krvarili iz usta, i bili znojavi.

Noge su im upadale u pesak, što ih je još više zamaralo.

Jednog momenta Sandans je pao, i pomislio je da će ga Komiski udariti čizmom. Srećom, Komiski je sporo reagovao, i on je uspeo da skoči na noge.

Komiski je snažno zamahnuo levom rukom.

Sandans je znao da bi pao od tog udarca da ga je pogodio. No, srećom, Komiski je promašio.

Za trenutak je stomak Komiskog ostao nezaštićen.

Sandans nije oklevao. Udario je svom snagom.

Izgledalo je da to nije uzdrimalo Komiskog.

Sandans je ponovio udarac.

Komiski je tad zaječao. Spustio je levu ruku, da zaštititi stomak.

Sandans je to iskoristio, i udario ga u levu stranu vrata.

Komiski se razbesneo. Serijom brzih udaraca naterao je Sandansa da ustukne.

Udarao je i levom i desnom rukom, ali je Sandans osećao da mu je desnica snažnija.

Jednog momenta, nakon što ga je Komiski pogodio u desno oko, a zatim mu zadao još dva udarca u grudi, Sandansu su se pojavili svetlaci ispred očiju. Nije više mogao da vidi desnim okom. No, branio se i napadao i dalje.

Na Komiskom se videlo da je sve bešnji.

Jednim snažnim krošeom umalo nije nokautirao Sandansa.

Sandans se očajnički branio. Trudio se da što jače pogađa Komiskog u stomak.

A Komiski se trudio da njega ponovo pogodi u desno oko, koje mu je povredio. Znao je da bi mu to donelo pobjedu.

Sandans je vešto štitio desnu stranu lica. A jednog momenta uspeo je da snažno udari Komiskog u nos.

Krv je šiknula po licu Komiskog. Ali, on se ponašao kao da ništa ne oseća. Napadao je i dalje.

Sandans je uskoro uspeo ponovo da ga udari u nos.

Nakon toga Komiski je udarao nešto slabije.

Ali, i Sandansa je izdavala snaga. Prvo je počeo da oseća bol u zglobovima ruku, a zatim u mišićima i ramenima. Srce mu je snažno udaralo, osećao je vatru u grudima.

Tešio se time što je video da i Komiski popušta.

Jednog trenutka izgledalo je, međutim, kao da je Komiski dobio novu snagu.

Ta je snaga bila rođena iz straha da će biti pobeđen. Zamahivao je obema rukama. Ali, činio je to neprecizno, očajnički.

Sandans je znao da se sad mora paziti, pogotovo od desnice razbesnelog Komiskog.

Ponovo su bili jedan kraj drugog, i udarali su se izbliza.

Obojici je bilo jasno da borba neće moći još dugo da traje. Sandans je osećao bolove po celom telu.

Prisetio se najednom muka koje je morao da izdrži, prema običaju koji je vladao kod Čejena, da bi postao punopravan muškarac. To mu je dalo novu snagu.

Nasrnuo je na Komiskog.

Komiski je počeo da se povlači. Branio se sve slabije. Iznad levog oka razjapila mu se rana.

Sandans mu je zadao još nekoliko udaraca u stomak i glavu.

Krv je potpuno oblila lice Komiskog. Počeo je da posrće. Sandans ga je neprekidno udarao, sve dok ga nije oborio na pesak.

Komiski je ležao nepomično. Krv mu je tekla iz rana na licu.

Sandans se nagnuo nad njega. Video je kako mu se usne pokreću.

Komiski je hteo nešto da kaže, ali nije uspeo.

— Dobio si što si tražio — rekao mu je Sandans. — Pobeđen si.

— U... u... biću... te — promrm-ljao je Komiski, ali nije imao snage da se podigne.

Sandans se uspravio.

Nije mogao više da ga gleda. Znao je da to nije kraj, da će Komiski još nešto pokušati.

Kad se sledeći put sretnu, Komiski će sigurno imati kod sebe revolver ili nož.

V

Već u ranu zoru vest o tuči proširila se po tvrđavi.

Dežurni vodnik pokucao je na Sandansova vrata. Kad se Sandans odazvao i otvorio vrata, vodnik je rekao: — Izgleda da će danas biti lep dan.

— Izgleda — složio se Sandans, mada je znao da u to doba godine u tome kraju vreme ne može biti priyatno.

Bilo je sigurno da će i taj dan biti proketo vruć, kao i prethodni.

Dežurni vodnik se pravio da ne primećuje modrice na Sandansovom licu.

— Major želi da mu se javiš, odmah, pre nego što odeš — rekao je. Nasmešio se, i dodao: — Spremiću ti kafu u međuvremenu.

— U redu. Brzo ću se vratiti — odgovorio je Sandans i zatvorio vrata pred vodnikovim nosom.

Pogledao je u prozorskom staklu svoje lice. Nije video dobro, pa je obrisao rukavom prašinu sa stakla, i pogledao se ponovo.

Iako se sinoć, kad se vratio, umio, imao je i sad po licu usirene krvi.

Boleo ga je svaki deo tela. Znao je da će mu biti potrebno dosta vremena da se oporavi.

Sunce će izvući te modrice s njegovog lica, a san će mu vratiti snagu.

Usta mu nisu bila u tako lošem stanju kao desno oko, na koje uopšte nije mogao da vidi, jer je bilo zatvoreno.

Grudi su mu bile pune modrica, ali mu nijedno rebro nije bilo slomljeno.

Krenuo je prema majorovoj kancelariji.

Vojnici koji su bili na dvorištu smešili su mu se i mahali mu.

Mada se sunce tek bilo pojavilo, pa još nije bilo toplo, Sandans se znojio. Želeo je da što pre nestane iz tvrđave.

Primetio je ispred majorove kancelarije prašnjavog ridana, koji je pio vodu iz valova.

Bilo je očigledno da je neko oštro gonio toga konja.

Dežurni oficir, koji je sedeo ispred majorove kancelarije, nasmešio mu se, i pokazao mu rukom prema vratima majorove kancelarije.

Sandans je ušao. Odmah je primetio krupnog čoveka sa gustom braodom.

Čovek je pušio cigaru i koraćao po kancelariji. Po izrazu lica videlo se da je ljut.

Imao je plave oči, i bore po licu. O pojasu je imao futrolu s koltom. Na opasaču je imao izvezenu meksičku narodnu šaru.

– Šta se to desilo s tobom? – upitao je major Randolph.

– Gadno sam pao – odgovorio je Sandans.

Bradonja se nasmešio.

– To mora da je bio gadan pad, kad si se tako izubijao.

Sandans je ignorisao njegovu primedbu. Obratio se majoru:

– Poslali ste po mene.

Bradonja je začuđeno pogledao Sandansa.

– Znači, to je on!

Bilo je očigledno da nije bio impresioniran Sandansom.

Major Randolph ih je predstavio jednog drugome, i oni su se rukovali. Bradonja je rekao da se zove Lajf Džekmen, da ima trgovinu u gradu i ranč južno od grada.

Sandansu se on nije dopao. Pomislio je kako je on verovatno prepredeni trgovac.

Sandans je seo, a Džekmen je postavio da šeta po majorovoj kancelariji.

– Gospodin Džekmen kaže da se Apači već nekoliko dana vrzmaju oko njegovog ranča – progovorio je major. – On u početku tome nije pridavao pažnju. No, posle nekoliko dana to mu je postalo sumnjivo. Krenuo je sa tri svoja radnika u okolinu ranča. Međutim, Indijana više nije bilo.

– Nisam rekao da ih nije bilo, nego da ih nismo videli – umešao se Džekmen, ljut i dalje. – Ja sam postavio stražu. Oni su nastavili da se muvaju u okolini, ali su uspeali da pobegnu kad god su ih moji ljudi opazili. Znam ja njih! Oni su vrlo oprezni. Doduše, pomislio sam jednog trenutka da bi to mogli biti i razbojnici koji su prešli ovamo iz Meksika.

– Jesi li pucao na njih? – upitao je Sandans.

– Nisam. Nismo ispalili nijedan metak – odgovorio je Džekmen. – Ja trgujem sa Apačima, prodajem im sve što im je potrebno.

– Znam ja kako izgleda ta trgovina, kućkin sine – pomislio je Sandans.

Pretpostavljao je šta sve Džekmen prodaje Indijancima.

Od Kanade pa do meksičke granice svi koji su trgovali sa Indijancima ponašali su se kao šakali. Prodavali su im pamučnu čebad umesto vune, tako da se zimi uopšte nisu mogli zagrijavati. Jedan je trgovac, u Koloradu, prodao Indijancima čak i čebad koju su, u jednoj bolnici, koristili oboleli od velikih boginja, i tako je raširio tu bolest među nesrećnim crvenokošcima.

– Znači, ti misliš da se ti Apači vrzmaju oko tvog ranča s neprijateljskim namerama, Lajfe – obratio se Randolph Džekmenu.

Očekivao je da će mu Džekmen odgovoriti pozitivno.

– Pa, ne mora biti tako – umesao se Sandans. – Možda žele samo da ukradu nekog konja.

Major ga je pogledao začuđeno.

– Da ukradu konja! Zar je to „samo“!?

– Pa, zna se da se konji kradu i za vreme mira. Za Indijance mir znači da je obustavljeno pucanje, ubijanje, a krađa je nešto drugo – objasnio je Sandans. – Jesi li čuo za indijansko pleme Pime? Možda ti što se vrzmaju oko ranča i nisu Apači, već neka izglednula grupa pripadnika plemena Juma ili Pima.

Major je pogledao Džekmena.

– Jesu li to Apači, ili nisu?

– Nisu oni ni Jume ni Pime – odgovorio je Džekmen. – Apači su. Ja ne znam šta hoće. Znam samo da to neće izići na dobro. Jesi li ti spre-

man da mi pružiš zaštitu? U kući, na ranču, ostali su mi žena i deca.

– Ostavio si ženu i decu same? – iznenadio se Sandans.

Džekmen je slegnuo ramenima.

– A šta sam mogao da uradim? Morao sam doći da zatražim zaštitu.

Sandans ga je pogledao.

– Pretpostavljaš li zašto te Apači uznemiravaju? Muvaju li se i oko susednih rančeva?

Sandans je verovao da Apači imaju razlog da se šunjaju oko Džekmenovog ranča. Možda im je Džekmen podvalio u trgovini. Možda im je prodao pokvareno meso, ili neispravne puške... Svaka prodaja oružja Indijancima bila je zabranjena, i moglo se zbog nje otići i na vešala. Ali, uprkos tome, mnogi su prodavali oružje Indijancima. To je bio veoma unosan posao.

Džekmen nije odgovorio na Sandansovo pitanje, već je rekao:

– Ponavljam da sam došao ovamo da zatražim zaštitu.

Sandans je pogledao majora.

– Mogu li ja da pođem sa Džekmenom?

– Naravno da možeš – odgovorio je major Randolph. – Idi vidi šta se tamo dešava, i dodi da me izvestiš. Možda smo na pragu rata.

Sandans je ćutao.

Major se obratio Džekmenu:

– Šta ti kažeš?

Džekmen se počeošao po bradi.

– Ne znam šta da kažem – promrmljao je, strahujući za svoju trgovinu ukoliko bi došlo do rata s Indijancima.

Kao i mnogi drugi trgovci, on se obogatio trgujući sa Indijancima.

Trgovina sa Indijancima bila je unosna kao vadenje zlata. Naravno,

ukoliko Indijanci ne bi otkrili da im se podvaljuje, i osvetili se zbog toga.

Sandans je verovao da bi se Džekmen snašao i u ratu. Prodavao bi hranu i koješta drugo vojsci, i možda čak priželjkivao da rat potraje što duže.

– Budi pri ruci Džekmenu – rekao je major Sandansu.

Sandans se iznenadio što major pridaje toliki značaj Džekmenovom zahtevu, ali nije rekao ništa na to. Znao je da su pokvareni trgovci često povezani sa uticajnim političarima i vojnim komandantima, koje na razne načine podmićuju, da bi posle uživali njihovu zaštitu.

– Možda i Džekmen ima nekog uticajnog u Vašingtonu, pa ga zato major toliko respektuje – pomislio je.

Major se tad obratio Džekmenu:

– Sačekaj malo, pred kancelarijom, dok dam neka uputstva mom glavnom izviđaču.

Džekmen je izašao. Namerno je ostavio za sobom otvorena vrata. Ali, dežurni oficir ih je zatvorio.

Sandans je čekao da major prvi progovori.

– Jesam li dobro čuo da si rekao da si negde gadno pao? – upitao je major, lupkajući praznom kafenom šoljom po stolu.

Sandans je klimnuo glavom.

– Da, to mi se desilo, majore.

– Meni se, ipak, čini da si se ti s nekim potukao.

– Nisam, gospodine. Nije bilo tuče – slagao je Sandans.

– Znači, ostaješ pri toj izjavi?

– Da, gospodine.

– Ja ne dozvoljavam tuču u vojnom naselju. Ako si bio isprovociran, reci mi ko te je isprovocirao. Reci mi to odmah, i neću te više ništa pitati. To će ostati među nama. Razumeš?

– Nije bilo nikakve tuče – ponovio je Sandans. – Niko me nije isprovocirao. Kao što sam vam već rekao, pao sam.

Majoru Randolfu je laknulo, ali se trudio da to ne pokaže.

Sandans ga je pročitao. Dobro je znao da komandanti često imaju nekog podoficira koji špijunira za njih, među ostalim oficirima i vojkom. Komiski je, nesumnjivo, radio za majora Randolfa, i to još niko nije otkrio. Ako bi se sad saznalo o tuči, u višoj komandi bi to mogli uzeti za minus majoru. Zato je major želeo da Sandans ne prizna da je bilo tuče.

– U redu. Možeš ići – promrm-ljao je major, i zadubio se u papire što su mu bili na pisaćem stolu.

Sandans je pozdravio, i izašao.

Krenuo je sa Džekmenom iz tvrdave.

Nije nigde primetio Komiskog.

*

Kad su se približili ranču na oko milju, začuli su pucanj. Ubrzo zatim još nekoliko.

Džekmen je počeo da psuje. Pote-rao je konja brže.

Sandans ga je sledio. Izvukao je svoju vinčesterku iz futrole, spreman da puca ako ih neko napadne.

Kad su stigli na ranč, nije se više čula pucnjava.

Džekmenova kuća bila je pri-zemna, ali duga, u meksičkom stilu. Okolo kuće bile su topole.

Kad su se približili kući, videli su kako nekoliko Indijanaca beže iz nje.

Pucali su za njima.

Drugi put Sandans je pažljivije nanišanio, i pogodio je jednog Apača.

Indijanac se zateturio, i pao na zemlju.

Sandans je zatim uspeo da obori još jednoga. Ostali su pobjegli, na konjima. Iza njih je ostao oblak prašine.

Zavladala je tišina. Čuo se jedino fijuk vetra kroz krošnje drveća. Kapija na koralu bila je otvorena, i u koralu nije bilo nijednog konja.

Sandans je sjahao i prišao jednom od mrtvih Apača. Okrenuo ga je na leđa.

Prepoznao je u njemu jednog od onih koji su ga zaustavili kada je dolazio u tvrđavu.

I drugog mrtvog je prepoznao.

Džekmen je tad opalio i u jednog i u drugog mrtvog Indijanca.

Sandans ga je oštro pogledao.

– Šta ti je!? – dobacio mu je prekorno.

Pošli su prema kući.

Ispred bunara je ležala mrtva žena. Sandans je odmah primetio da su Indijanci bili počeli da je skalpiraju. Na temenu joj je već deo kože bio skinut nožem, i krv je još uvek curila iz rane.

Bila je to mlada Meksikanka. Sandans je zapazio da nije bila silovana.

Apači nisu silovali mrtve žene, mada su belci to znali da čine kad su napadali indijanska sela; bilo im je dovoljno da je žena još topla.

Sandans je primetio da je Džekmen veoma potresen. Gledao je mrtvu ženu nemo. Nije se usuđivao da je dodirne.

– Nikad nije uspela da nauči engleski – rekao je, kao da je to uopšte bilo važno. – Kupio sam je od njezinog oca za deset dolara i jednog konja.

Sandans nije znao šta da kaže na to.

Džekmen je krenuo u kuću, da vidi šta je s decom.

Sandans je išao za njim. Strahovao je od scene koju bi mogli videti. Otkad je došao na granicu, uvek se najviše potresao kad bi video stradaluu decuu. Odrasli su znali šta ih očekuje u slučaju sukoba, a deca o tome nisu imala predstavu.

Pošto je procenio da je ubijena žena mlada od trideset godina, pretpostavio je da su deca mala.

Džekmen je ušao u kuću, kroz otvorena vrata.

Sandans je zastao na pragu.

Džekmen se ubrzo vratio.

– Nema ih u kući! Odveli su mi decuu! – tužno je rekao.

– To znači da su živa – rekao je Sandans, ali odmah se i trgao. – Jesu li dečaci ili devojčice? – upitao je.

Džekmen je znao od čega on strahuje.

– Devojčice su i dovoljno odrasle, po indijanskim merilima. Jedna ima deset godina, a druga jedanaest – odgovorio je Džekmen, s bolom na licu. – O, tako bih voleo da su i one već mrtve, kao što im je majka!

Sandans nije znao kako da ga teši. Pomislio je i sam da bi za devojčice zaista bilo bolje da su mrtve. Ovako, biće sigurno silovane. Plakaće i krvariti, ne shvatajući šta se dešava. Ako budu imale sreće, umreće. Ako ne umru odmah, onda će ih indijanske žene pretući, štapovima i kamenjem. Indijanke mrze bele žene, čak i devojčice, zato što znaju da njihovi muškarci strasno žele belkinje.

Krađa belih žena bila je uzrok mnogih sukoba sa Indijancima.

Da su Džekmenove devojčice pale u ruke nekog drugog plemena, a ne Apača, možda bi i imale šanse da prežive, u kući nekog ratnika koji bi se zaljubio u njih. Međutim,

kod Apača to nije dolazilo u obzir. Apačke žene će ih ubiti.

Dok je Džekmen sahranio svoju ženu, Sandans je napojio svog konja i seo na ivicu valova.

Gledajući Džekmena, zaključio je da je on duboko potresen smrću svoje žene i gubitkom svoje dece. On, očigledno, nije bio od onih belaca koji su Meksikanke i Indijanke držali za žene samo dok su bile mlade, lepe i sposobne da rade, a posle, kad ostare i onemoćaju, vraćali ih njihovim kućama.

— Ovo bi mogao biti početak velikih neprilika — pomislio je sa strahom. — Major će ovo sigurno uzeti kao povod za rat. A ko bi i mogao da mu prebaci zbog toga? Neki oficir kome je manje stalo do ratne slave, i koji manje mrzi Apače, pokušao bi možda da smiri situaciju. Često se dešavalo da za vreme primirja sa Indijancima dođe do sporadičnih sukoba, pa i ubistava, na obe strane. Dok god ljudi nose oružje, neko može biti ubijen. Ali, major Randolf će sigurno na sve gledati drukčije, pogotovo što je on već odavno uveren da se Vitorio sprema da napadne.

Posmatrao je kako Džekmen urezuje ime svoje žene u krst koji je napravio od dve daske. Pitao se koliko će žena uskoro umreti zbog smrti Džekmenove žene, kad počne rat.

Bio je ubeđen da će rat, ako do njega dođe, biti velikih razmera. General Tri Zvezde je često isticao Vitorijevu sposobnost i hrabrost. Govorio je da je on najopasniji indijanski vođa na Zapadu, jer jedino on može da ujedini Apače s obe strane granice. Kao i general Tri Zvezde, Sandans je verovao da će Vitorio najpre napasti komunikacione linije; poštanske linije i pruge

biće razorene, telegrafske linije biće posećene, bunari zatrovani, a naselja spaljena. Vitorio će voditi rat planski, smišljeno.

Džekmen je najzad zabo krst čelo humke. Skinuo je zatim šešir, i ćutke odao poštu svojoj pokojnoj ženi.

Potom je stavio kapu na glavu, uzeo pušku, i krenuo prema svom konju, ne pogledavši Sandansa.

VI

Major Randolf je naredio Sandansu da učiti.

— Čuo sam tvoje argumente! — rekao je ljutito. — Džekmenova žena je ubijena, a deca su mu oteta. I sve su to uradili Apači, a Vitorio je njihov vođa, i zato je odgovoran! Šta bi sad trebalo da uradim? Da sačekam da cela granica bude u plamenu?... Ne, ne treba ništa više da mi kažeš. Znam šta ću uraditi.

Džekmen je stajao kraj prozora i gledao na plato za postrojavanje, na kome je sve vrvelo.

Situacija u tvrđavi Fort Mekhenri bila je dovedena do usijanja.

Sandans je ponovo pokušao da spreči majora da otpočne krvoproliće:

— Još uvek se može očuvati mir, majore. Dozvolte da ja razgovaram sa Vitorijem. On me poznaje. Ja sam se borio protiv njega u Meksiku.

— Ne, i ne! — odvratio je major odlučno.

Okrenuo se zatim i pokazao prema Džekmenu.

— Pitaj njega šta misli. On zna šta sad treba učiniti, kao što znam i ja! Osim toga, zašto bi Vitorio slušao tebe? Ako te, kao što kažeš, poznaje, tim pre će te ubiti.

Sandans je krenuo prema vratima, govoreći:

– Onda ću otići bez vaše dozvole. Ja nisam vojnik vaše jedinice.

Major Randolph je izvukao revolver iz futrole.

Sandans je zastao. Bio je svestan da nije došao u Arizonu da bi ubio Krukovog sestríca, nego da ga odvрати od rata. Sem toga, znao je da je do izlazne kapije dovoljno daleko, i da niko ne bi mogao živ stići do nje ako bi pucao na majora.

– Nećeš otići! – viknuo je major.

Džekmen se okrenuo od prozora, i unezvereno zurio u njih.

Randolf je nastavio da naređuje Sandansu:

– Potpisao si ugovor da ćeš služiti ovde devedeset dana. Prema tome, radićeš ono što ti ja kažem! Nema razgovora sa Apačima! Ja ću odlučiti šta ćemo uraditi s njima. Je li ti to jasno?

Sandans je ćutao.

– A ja ću s njima razgovarati samo preko nišana – dodao je major ljutito.

– Tako nećete naterati Vitorija na pokornost. Vi možete otpočeti rat, ali ćete ubrzo zažaliti zbog toga

– rekao je Sandans mirno. – Možda ovo ne bi trebalo da kažem, ali ću ti ipak reći – nastavio je major, držeći i dalje revolver u ruci. – Neću zažaliti ni zbog čega. A znaš li zašto? Iz jednog prostog razloga: do rata mora doći. Nema mogućnosti da se on izbegne. Ovaj takozvani mir je greška, koju ću ja da ispravim. Apačima mora da bude jasno da im je odzvonilo.

– Teško da bi se mogao naći bolji razlog za rat – ironično je rekao Sandans.

Major je počeo da maše revolverom.

– Za njih je jedino ovo! Revolver, puška, bič! Ti misliš da se njihov duh ne može slomiti. Koješta! Niko

nije toliko jak da ne može biti slomljen. Samo treba znati kako da se to postigne. Ja znam kako se Apači mogu slomiti. Osramotiću ih. Oduzeću im oružje. Uzeću im žene i decu za taoce. Zar misliš da ih to neće slomiti?

Džekmen je stao nasred sobe i tupo gledao.

– To još niko nije uradio, majore. Niko – rekao je. – Apači cene svoje žene i decu. To bi moglo da uradi plodom. Možda će pristati da vrate moje kćeri. Učinite to, majore! Ne dozvolite da vas iko spreči da učinite to što ste naumili!

Major Randolph se nasmešio.

– Niko me neće sprečiti, Džekmene! Ja sam na ovom području glavni komandant! Uostalom belci koji žive u ovom kraju mi sigurno neće zameriti ako razjurim te divljake.

– Ma, svi će vam ljubiti ruke, majore, ako već jednom sredite Apače! – uzviknuo je Džekmen. – Učinite to što ste naumili, majore! Ja ću vam, u tom slučaju, ostati odan do kraja života. Pomozite mi da vratim moje devojčice. Ja ću biti spreman da stavim ruku u vatru radi vas. Ja poznajem ovaj kraj bolje nego iko. Ako mora biti rata, neka odmah počne. I ja ću učestvovati u njemu.

Sandans nije želeo da se suprotstavlja Džekmenu. Imao je razumevanja za njegov gnev. Žena mu je ubijena, deca zarobljena. Zato se ponovo obratio majoru, mada je verovao da je to samo gubljenje vremena:

– To što ste naumili da uradite je protiv vojnih propisa, i uvek je bilo. Čak ni Kaster nije išao toliko daleko da zarobljava žene i decu. Gde ćete ih držati? Kako ćete ih hraniti? Kada ih budete sakupili tolike

na jednom mestu, pojaviće se razne bolesti. Šta ćete učiniti tad?

— Tada će umirati — odgovorio je major mirno. — Kad počne rat, ne može se jadikovati zbog toga što neko umre. Smrt i rat idu zajedno.

Sandans je hladno pogledao majora.

— Bićete zapamćeni po zlu. Isteće vas iz Armije.

Major je pozvao dežurnog oficira i pokazao mu prstom na Sandansa.

— Vidiš li tog čoveka?

— Vidim, gospodine — odgovorio je oficir, gledajući začuđeno.

— Treba ga ubiti ako pokuša da napusti tvrđavu! Ne sme izići iz tvrđave. To je moja naredba. Je li jasno?

— Jasno, gospodine — odgovorio je vodnik, pozdravio, i izišao.

Major se ponovo obratio Sandansu:

— A sad da razgovaramo otvoreno. Čini mi se da si zaboravio pravila života u vojsci. Eto, ja sam naredio vodniku da puca u tebe ako pokušaš da izađeš iz tvrđave bez mog odobrenja. On je odgovorio »Jasno, gospodine«, i nije uopšte pitao zašto sam doneo takvu odluku. Ja sam mu izdao naređenje i on ga mora izvršiti, bez pogovora. Ako se pokaže da je naređenje bilo pogrešno, odgovaraću ja, koji sam naredio, a ne on, koji je izvršio naređenje. Ja hoću da rizikujem, zato što je u vojsci pobjeda najvažnija stvar. Ako uspem da slomim Apače, da sprečim njihova zlodela, neće biti važno kako sam to postigao. Jedino će one stare blebetuše iz Bostona neko vreme cmizdriti za Apačima, general Majls će me, verovatno, pogledati za trenutak popreko, pre nego što me unapredi u pukovnički čin.

— A potpukovnički ćete, znači, preskočiti — primetio je Sandans.

— Postaću potpukovnik još pre nego što završim rat s Apačima — odgovorio je Randolph. — Kad pobedim, postaću odmah pukovnik. A posle... ko zna.

— A protiv koga ćete se boriti tad? — upitao je Sandans, nadajući se da će major poginuti već prvog dana rata.

Pomislio je kako će, možda, i on morati da puca u majora. U tom slučaju moraće prvi put da slaže generala Kruka.

Major Randolph je bio toliko zadovoljan sobom da je izvadio iz stola kutiju cigareta i pružio je Džekmenu.

— Zadržite celu kutiju — rekao je.

Zatim se okrenuo prema Sandansu.

— Pitao si me s kim ću se boriti kad pobedim Apače. Pa, naći će se već neko. Rat je večan.

Džekmen je zapalio cigaretu i počeo da pučka plave dimove.

— Šta će biti sa mojim devojkicama? — upitao je jednog momenta.

— Vratićemo ti ih, Džekmene — odgovorio mu je major Randolph samouvereno. — U protivnom slistićemo sa lica Zemlje sve Apače. Obećavam ti to!

Ponovo se okrenuo prema Sandansu.

— Ti ovo moraš prihvatiti, ili ćeš dobiti kuršum! Nema ti druge! Krenućemo ujutru, u ranu zoru.

Garnizon je bio stavljen u punu bojnu gotovost. Niko nije smeo da napušta tvrđavu.

U vazduhu se osećala napetost.

Komora je bila spremna za pokret, koji je bio planiran za ranu zoru.

U barakama su neki ljudi spavali. Drugi su još uvek bili budni, zabrinuti da li će ikada više videti svoj rodni kraj.

Bio je mrak kada je Sandans izašao iz majorove kancelarije.

Napolju je sad bilo nešto svežije.

Vraćajući se u svoj stan, ugledao je Komiskog.

Komiski je stajao kod stražarnice, ispod fenjera. Lice mu je bilo modro, potpuno izobličeno.

Besno je pogledao Sandansa dok je on prolazio pored njega, kao da je hteo tim pogledom da mu kaže da će se njih dvojica još sresti.

Sandans je znao da će Komiski pokušati da ga ubije ako mu se za to bude ukazala prilika. To neće moći da učini u tvrđavi, ali možda hoće ako dođe do ratnog meteža.

Komiski je bio iskusan ratnik, i on će sigurno znati to da obavi.

Kad je ušao u svoj stan, Sandans je ispekao šniclu, skuvao kafu i seo da večera.

Jeduci, razmišljao je o tome kako bi mogao da se iskrade iz tvrđave.

Zaključio je da bi teško mogao to da izvede, jer će ljudi koje je major za to zadužio motriti na njega. A ako bi i uspeo da se iskrade, teško da bi išta postigao. Dok bi on stigao do Vitorija, major bi već marširao iz tvrđave.

Uz to, nije bio siguran da bi njegov razgovor sa Vitorijem dao ikakav rezultat. Tačno je da je Vitorio dao reč da neće prekršiti ugovor o miru, ali vremena su se promenila. I ljudi su se promenili, na obema stranama.

Nije imao izbora, osim da jaše sa majorom Randolfom, i da čini ono što mu on naredi.

Od majora se moglo svašta očekivati. On se nikad ranije nije borio protiv Apača. Znao je, doduše, da su

oni drukčiji od ostalih Indijanaca, ali to nije dovoljno za borbu s njima.

Major nije znao ono najvažnije: da se Apači bore zato što uživaju u borbi, dok se ostali Indijanci bore samo kad moraju to da čine.

Randolf je želeo da istrebi Apače, a oni žele slobodu, da žive na svojoj zemlji, i da se niko ne meša u njihov život. To, naravno, nije moglo ići jedno s drugim.

U apačkim planinama bilo je zlata, srebra, bakra. To je privlačilo sve više belaca, i na kraju Apačima neće ostati ni zemlja njihovih pradedova ni sloboda koju su imali.

Sandans je kratko spavao. Kad se probudio, uzeo je da očisti svoje oružje. Pri tom je s nelagodnošću razmišljao o tome kako će uskoro morati da ubija ljude koje i ne poznaje, i protiv kojih nema ništa.

Moraće da ih ubija da ne bi oni njega ubili.

Znao je da nema pouzdanog načina da se čovek sačuva od smrti. Često se dešava da smrt dođe baš onda kad je čovek najmanje očekuje.

Do svitanja je bilo ostalo još nekoliko sati.

U tvrđavi je bilo tiho. Sve prostorije bile su u mraku.

Ali, sat-dva kasnije počelo je komešanje. Ljudi su se budili, iako truba još nije svirala.

Sandans je znao da vojnici pripremaju svoje oružje. Pošto su pripadali konjici, nosili su vinčesterke sa dugim cevima, a ne karabine. Uz to, mnogi će imati uza se i revolver, iako po propisima oni koji služe u konjici ne nose to oružje.

Najzad se začula truba, znak za ustajanje.

U krugu se najednom osetila nervoza. Ljudi su znali da je došao tre-

nutak kad će morati da odrade za sve što im je država platila.

Sandans je izišao iz svog stana. Primetio je majora, kako ide iz svog stana u kancelariju. Koračao je uspravno, ostrim korakom, kao da već korača putem slave.

– Tvrdoglavi kućkin sin! – pomislio je Sandans gledajući ga.

Baš kad je major stigao do svoje kancelarije, začula se vika sa strazare.

Odmah zatim stražar je pucao.

Major je potrčao prema stražar-nici. Za njim su potrčali svi koji su bili u blizini.

Sa stražarskog mesta začuo se glas vodnika Komiskog:

– Vidim pet ljudi, koji su obešeni na velike drvene krstove!

– Na krstove!? – uzviknuo je major Randolph, i opsovao.

Sandans se uto našao kraj njega.

– Šta ti kažeš na to? – upitao ga je major, namrgođen.

– Ne mogu ništa više da vidim sa ovog mesta – začuo se ponovo glas vodnika Komiskog.

Sandans je odgovorio majoru:

– To je, sigurno, razapinjanje na krst. Apači to znaju da učine.

– Idemo da vidimo! – rekao je major, i potrčao prema izlaznoj kapiji.

Kod kapije je doviknuo Komiskom:

– Štiti nas vatrom dok ne vidimo šta je, i ne vratimo se.

Stražar je otvorio kapiju.

Pustinja se crvenela na jutarnjem suncu.

Na oko stotinu metara od zida tvrđave bilo je u zemlju zabodeno pet drvenih krstova.

Sandans i major Randolph su sve jasnije videli ono što je bilo pred njima.

– Ako nisu mrtvi, onda odlično glume – pomislio je Sandans gledajući Indijanska tela na krstovima.

Kada su se približili krstovima, videli su da su Indijanci koji su bili razapeti na njima zaista mrtvi, izbodeni strelama. Oči su im bile izvađene, stopala i šake odsečeni. Oko njih su se sakupljale muve.

– O, pa oni su i kastrirani! – primetio je major.

– Od Španaca su naučili da tako razapinju – rekao je Sandans.

On je znao da se Apači najviše boje baš takve smrti.

– Šta misliš, da li je to Vitorio uradio? – upitao je major Randolph.

– Sigurno je to on uradio. Hteo je da ih kazni što su napali Džekmenov ranč – odgovorio je Sandans.

– Ja smatram da je on hteo na taj način da vam poruči da želi da se očuva mir.

– A šta li je sa Džekmenovom decom? – upitao je major.

Sandans se zagledao u daljinu.

– Eno ih! – uzviknuo je, pokazujući rukom prema podnožju jedne dine.

Major je razrogačio oči.

– Zaista su to one. Vidi kako nas gledaju! – uzviknuo je. Stavio je zatim svoj revolver u futrolu i rekao: – Hajdemo po njih! Valjda neće neko iz zasede pucati na nas.

Otrčali su do devoјčica.

One su bile vezane za jedno suvo drvo. U očima im se video strah. Haljine su im bile pocepane i krvave.

Sandans je odmah znao da su bile silovane.

Major je odvezao devoјčice i poveo ih prema tvrđavi.

One su koračale polako, pognutih glava, ćutke.

Sandans nije baš bio siguran da je svaka opasnost prošla. Još uvek

je bilo moguće da ih stigne neki metak, pre nego što uđu u tvrđavu.

Kad su stigli do kapije, major se okrenuo.

— Oni odlaze. Pogledaj kako beže, bednici! — rekao je, gledajući prema pustinji.

Sandans se takođe okrenuo, i video grupu Indijanaca kako odlazi, na konjima.

Poslednji u koloni bio je najviši. On je podigao pušku i opalio u vazduh.

Sandans je znao da je to i pozdrav i upozorenje.

Ušli su u tvrđavu i uputili se odmah u majorovu kancelariju.

VII

— Ostajem pri svojoj odluci! — rekao je major Randolph odlučnim glasom. — Ne dajem ja ni pet para na to što su oni razapeli tih pet svojih bednika. Vitorio nikad neće moći da vrati život gospodi Džekmen, a o devojkicama da i ne govorimo. Jesi li video u kakvom su stanju?

— Oni koji su ubili Džekmenovu ženu i zlostavljali devojčice kažnjeni su — odgovorio je Sandans. — Prepoznao sam jednoga, Dominga. On je Vitorijev polubrat. Znači, Vitorio je žrtvovao i njega, samo da bi očuvao mir.

Major Randolph je seo za svoj pišaći sto.

— Što se mene tiče, mogao je da razapne na krst i svoju majku — rekao je. — Njegovi ljudi su počinili zločin. Time što je ubio pet divljaka ne može da izravna račun s nama. Za Apače pet života ne znače ništa.

— Oduzeo im je život na najsvirepiji način — primetio je Sandans. — To je tako užasna kazna da će se vest o njoj ubrzo proširiti vrlo daleko, na sve strane. Zna li vi, ma-

jore, šta je on time rizikovao? Mučio je, kastrirao i na krst razapeo svoje meso i svoju krv! Njegovi neprijatelji će to iskoristiti protiv njega. Glava mu je sad u torbi.

Major je odmahno rukom.

— Ako ga Apači ne ubiju, ubiće ga ja. Bolje bi mu bilo da se čuva mene! Ako ga ja uhvatim, neće ostati živ. Obesiću ga, i to ne o drvo, već na vešala koja su pripremljena za onoga što ga sad držimo u zatvoru. Neka ga posle ono žensko društvo iz Bostona oplakuje koliko hoće! Nije me briga zbog njih. One samo kokodaču i pišu protestna pisma.

— Moraćete prvo da ga uhvatite, da biste ga obesili, majore — prokomentarisao je Sandans.

— Znao sam da ćeš to reći! — uzviknuo je major. — Ti radiš za Armiju, ali nisi srcem na njezinoj strani. Tvoje su simpatije na drugoj strani. Ti njih žališ, zar ne?

Sandans se prisetio ljudi koje je ubio zbog manje uvrede nego što je ova koju mu je naneo major, optuživši ga za nelojalnost.

Suzdržao se, i mirno odgovorio:

— To što sažaljevam Apače nema veze sa mojim poslom u Armiji. Ja svesno obavljam posao za koji sam plaćen, majore.

— Ali ga ne obavljaš s ljubavlju — primetio je major Randolph.

Sandans se savlađivao da ne plane. Nešto je, ipak, morao da mu kaže:

— Slušajte, majore, ako ostanem živ posle ove gužve, otići ću u Ministarstvo rata i podneti izveštaj. Ja nisam bostonska baba, gospodine, i neću samo pisati protestna pisma. Insistiraću da vas kazne. Ako to ne učine oni, učiniću ja lično. Ubiću vas!

Major se nije pomakao.

A onda je rekao:

– Zbog toga što si rekao, mogao bih odmah da te ubijem.

– Nemate svedoka, gospodine, da sam vam išta rekao – opomenuo ga je Sandans.

– Svedoci mi i nisu potrebni.

– Ipak, bilo bi vam lakše ako biste ih imali. Što ne pošaljete po vodnika Komiskog?

– Pa, to bih baš mogao da učinim – odgovorio je major, trudeći se da deluje hladnokrvno.

Sandans je bio rešen da ga ubije ako pozove Komiskog.

– Uradite šta hoćete. Vi ste zapovednik – rekao je hladno.

Prolazili su trenuci. U kancelariji je vladala grobna tišina.

Major Randolph je bio svestan da mu je život u opasnosti.

Sandans je, pak, znao da major nije kukavica. Bio je ubeđen da se on dvoumi između smrti i samopoštovanja.

Uto se začulo kucanje na vratima.

I majoru i Sandansu je laknulo. Pogledavši Sandansa, major je rekao:

– Slobodno!

U kancelariju je ušao kapetan Mek Kri, garnizonski lekar. Bio je sredovečan čovek, i nije imao vojničko držanje. Bio je u belom mantilu, zaprljanom krvlju.

Po licu mu se videlo da je alkoholičar. Nos mu je bio crven. Delovao je iznureno, od pića i života u pustinji. Bio je neobrijan. Brada mu je bila proseda, kao i kosa.

– Kako su Džekmenove devojčice? – upitao ga je major.

Major nije cenio doktora, zbog toga što je bio alkoholičar. Zato ga nije gotovo ni pogledao, mada je očekivao odgovor od njega.

Doktor je bio svestan tog prezira.

– Da li je potrebno da vam kažem da su bile silovane? – odgovorio je. – Starija devojčica je prošla gore. Krvarila je i kad ste je doveli kod mene. Jedva sam zaustavio krvarenje. Vagina joj je potpuno razderana. Sva je izgrizena, i bojim se da će doći do trovanja krvi.

Major Randolph je bio šokiran.

– Šta to pričaš! – uzviknuo je.

Sandans je prvi put primetio da major pokazuje svoja osećanja.

– Sva je izgrizena i pretučena – ponovio je doktor. – Ja sam takve ozlede već imao prilike da lečim, gospodine majore.

– Ima li im spasa? – upitao je major.

– Pa, trebalo bi da bude dobro, ako ne dode do infekcije – odgovorio je lekar. – Ja sam učinio sve što sam mogao. Obe sad spavaju. Dao sam i sredstva za smirenje. Biće pod mojom kontrolom još koji dan.

Major Randolph je ustao iza stola i prišao prozoru.

– O njima će se brinuti bolničar. Mi krećemo za jedan sat – rekao je lekaru.

Lekar je neko vreme ćutao, a onda je rekao:

– One će umreti ako dode do infekcije, majore.

Major se naglo okrenuo i pogledao je lekara tako oštro da je on odmah ustuknuo.

– Ako moraju da umru, umreće, bilo da si ti kraj njih ili ne. Zar ni sam u pravu?

Lekar je klimnuo glavom.

– U pravu ste, gospodine. Mi ovde i ne možemo učiniti mnogo, jer nemamo lekova. Mogu li sad da odem, gospodine majore?

Major Randolph je počeo da kupi papire sa stola.

U sobi je vladala tišina. Čulo se samo šuškanje papira.

– Možeš – odgovorio je najzad. Mek Kri je izišao.

I major i Sandans su ćutali minut-dva. A onda je major progovorio:

– Ja sam saslušao tebe Sandanse, a sad ti slušaj mene. Ne znam koliko si ti potresen time što se desilo Džekmenovim devojkicama. Verovatno nisi mnogo, kao ni taj pijani doktor. Mene je, međutim, to mnogo potreslo. Ako ijedna od njih umre, ja ću se osećati odgovornim. I Vitorio je odgovoran. Ja ću ih osvetiti! Učiniću ono što mora biti učinjeno. Istrebiću Indijance! Nije mi važno ko je prvi naselio ovaj kraj. Neka se time bave istoričari. Indijansko vreme je prošlo. Ovo je sad zemlja belaca!

Sandans je ćutao. Razmišljao je o onome što će se dogoditi. Znao je da belci ne mogu voleti tu zemlju kao što je vole Indijanci. Apači je ne vole sa osećanjem vlasništva, već zato što je zemlja njihovih predaka. Oni su tu rođeni.

– Znači, ti nameravaš da me prijavaš Ministarstvu rata – promrm-ljao je major.

Sandans ga je pogledao ispod oka.

– A jesi li siguran da ćeš preživeti rat? – upitao ga je major. – Trudiću se, majore – odgovorio je Sandans mirno. – A nadam se da ćete se i vi truditi.

Uhvatio je za bravu.

– Mnogo šta se može desiti u puštinji – rekao mu je major.

*

U krugu tvrđave ljudi su se okupili da posmatraju vešanje.

Gruba vešala bila su podignuta na brzinu. Sastojala su se od plat-

forme, jednog uspravnog i jednog poprečnog stuba, i konopca. Nije bilo vrata u podu, već je jedna široka daska bila stavljena na gredu.

Osuđeni vojnik je ubio drugog vojnika prilikom kartanja u kantini. Desilo se to trećeg dana nakon što je major Randolph stigao u tvrđavu. Jedino čime se osuđeni pravdao bilo je da je vojnik kojeg je on ubio varao na kartama. Ali, nije bilo dokaza za to. Karte su bile razbacane. Svi su te večeri u kantini bili pijani, uključujući i ubicu i ubijenog.

Drugi komandant bi na Randolphovom mestu poslao ubicu na doživotnu robiju. No, major Randolph je smatrao da bi to bila blaga kazna. Još pre nego što je osudio ubicu na vešanje, rekao je da on mora umreti, za primer drugima. U vojnom naselju ne sme se dozvoliti međusobno ubijanje.

Sedeći na svojim konjima, na suncu, vojnici su čekali da se pojavi major.

Sandans je sedeo na švom Orlu, i takođe čekao.

Vodnik Komiski bio je određen da obesi osuđenog. A možda se i sam prijavio da to uradi. Lice mu je još uvek bilo modro.

I Džekmen je bio na krugu, ali se po izrazu njegovog lica videlo da nije zainteresovan za ono što treba da se tu desi.

Tu je bio i doktor Mek Kri, i sad u belom mantilu. Nervozno je vrteo stetoskop u ruci.

Najzad se pojavio i major, na konju. Imao je na sebi novu plavu uniformu.

Priterao je konja do samih vešala i glasno naredio:

– Izvedite osuđenoga!

Konji na kojima su sedeli vojnici bili su uznemireni, zbog vrućine.

Ubrzo su doveli osuđenoga.

Kraj njega je išao ispovednik.

Osuđeni je bio gotovo dečak. Dok je išao, naslanjao se na ispovednika, mršavog čoveka, kome je moglo biti četrdeset godina.

Šaputali su nešto jedan drugome.

Sandans je bio daleko da bi čuo o čemu govore.

Pretpostavljao je da se mladić pravda svesteniku. On je sigurno imao svoju verziju onoga što se desilo.

Neki ljudi odlaze u smrt nemi kao stena. Drugi plaču i zapomažu. Treći, opet, neprekidno pokušavaju da se opravdaju, sve dok im konopac ne stegne vrat.

Sandans je smatrao da je osuđeni mladić zaslužio vešanje. Ali, nije video razlog da se to obavi na taj način.

Međutim, major je smatrao da je, radi poboljšanja vojne discipline, potrebno da se vešanje izvrši baš tako, pred svima, nasred tvrđave. Uz to, procenio je da je dobro da se vojnici pred borbu sa Apačima suoče sa smrću.

Ispred vešala stajao je Komiski, i držao u ruci teški malj.

Sandans i on izmenjali su poglede.

Kada bude dato naređenje za vešanje, Komiski će maljem izbiti gredu, i osuđenik će propasti u bezdan.

Sandans je gledao kako se omča niže na vetru.

Komiski ju je lično zavezao za stub. Učinio je to vrlo stručno.

Dva vojnika su podigla osuđenog na dasku.

Pored je stao ispovednik. Neprestano je mrmljao molitve.

Osuđenik je nešto govorio majoru, ali major se pravio da ga ne čuje.

– Navucite mu omču! – zapovedio je.

Izgledalo je da se osuđeni onesvestio.

Vojnici koji su stajali kraj njega pridržali su ga, a Komiski mu je namaknuo omču na vrat.

Osuđeni je tad počeo da vrišti i da se otima. Psovao je vojnike koji su ga držali.

– Obesite ga! – naredio je major.

Na njegovom licu nije bilo ni graške znoja, dok su se svi drugi okolo znojili.

Osuđenome je iz usta počela da curi pljuvačka. Znojio se. A onda je počeo da psuje i majora, najgorim rečima.

Najednom je začutao.

Sandans je pomislio da ga je neko udario.

Major je pogledao Komiskog i klimnuo mu glavom.

Komiski je zamahnuo maljem. Udario je u gredu, tako jako da je odletela u stranu.

Čulo se kako je pala daska na kojoj je stajao osuđenik.

Konopac se zategnuo.

Sandans je okrenuo glavu.

Major je stajao mirno, na licu mu se nije primećivalo ništa.

Osuđenikovo telo trzalo se o konopcu.

Major Randolph je hitro izvukao revolver iz futrole i opalio.

Bio je to precizan hitac.

Nije se moglo reći da li je to bio gest sažaljenja, ili razmetanje hrabrošću.

Major je potom vratio revolver u futrolu, pozvao poručnika Gejta i rekao:

– Pokret!

VIII

Delovali su odvažno dok su, jašući na konjima, izlazili iz tvrđave.

Na čelu kolone vijorila se zastava.

U koloni je bilo šestdeset i pet vojnika i oficira, troja kola i dva topa.

Sandans je posmatrao majora Randolfa kako jaše iza zastavnika. Jahao je dobro, ali se držao malo kruto.

— Pustinja će te iznenaditi. U njoj ćeš se suočiti s mnogo čim što ne očekuješ — razmišljao je Sandans gledajući ga.

Kad su odmakli u pustinju, vetar je počeo da nanosi na njih vruć pesak.

U daljini su se, na suncu, videle gole planine.

U pustinji je preovlađivala siva boja. Kržljavog zeilenila bilo je tek ponegdje.

Povremeno su nailazili na glinovit teren. Sunce je speklo gornje slojeve gline, pa su udari konjskih kopita snažno odjekivali.

Bivalo je sve toplije.

I ljudi i konji su se znojili.

Jahali su bez prekida šest sati. Tek tada je major zaustavio kolonu.

Brzo su podigli logor kraj malog jezera, prekrivenog žabokrečinom.

Sandans je uzeo malo vode u šaku, pomirisao je, i rekao:

— Dobra je za konje.

Major je pozvao oficire na nak.

Kuvari su skuvali kafu i postavili čorbu sa suvim mesom.

Sandans je, kao glavni izviđač, bio pozvan na oficirski sastanak. Prisutni su bili, pored majora, još kapetan Danfort, poručnik Gejt, poručnik O'Hara i vodnik Komiski; on je bio jedini podoficir na sastanku.

Major Randolph je izvadio iz kožne futrole mapu i razvio je. Na uglove mape stavio je kamenje, da je vetar ne bi savijao.

— Evo, mi smo sad ovde — rekao je, pokazujući prstom na jedno mesto na mapi. — Ovo je Dimerov kanjon. Dovde je put bio lak. Ali, dalje neće biti lako. Kapetane Danforte, vi ste ovde duže nego iko od nas. Možda nam možete reći kakav nas put očekuje.

Danfort je bio desēt godina stariji od majora Randolfa. Mada je već bio prešao četrdesetu godinu života, još uvek je bio samo kapetan, i već se bio pomirio s tim da više neće napredovati. Bio je mršav, tamnopus, ride kose, koja je počela da mu sedi iza ušiju. Voleo je da zbiva šale, ali većinom nisu bile smešne nikome drugom sem njemu. Bio je poreklom sa juga, iz Džordžije, i to ga je sputavalo u napredovanju, pošto su u Armiji još uvek dominirali pukovnici i generali koji su se borili protiv Konfederacije.

Zagledao se u daljinu i rekao:

— Kao što je major Randolph rekao, odavde će put biti teži. Jahaćemo preko brda ispresecanih kanjonima. Odavde pa do planine ima samo jedna reka. U njoj ima vode tokom cele godine, a na nekim mestima ima u njoj i živog peska. Moraćemo paziti gde ćemo je preći. Put kojim ćemo se kretati je stari španski put. Vodi kroz pustinju, zatim preko planina, pa se spušta u Sonoru.

— Tamo su sela Apača — upao je major Randolph u reč kapetanu.

— Koliko znam, apačka naselja su ovde, ovde i ovde — rekao je Danfort, pokazujući po mapi. — Ovde je to označeno kao pustinja. Ja se ne bih složio s tim. Pre bih rekao da je taj predeo polupustinja. Indijanci mogu tamo da žive. A ovde — ponovo je pokazao na mapu — gde se pustinja spaja sa planinama napa-

saju svoja stada ovaca i koza. Pokušavaju i da gaje ponešto, uglavnom žitarice. Ali, više su gladni nego siti.

– Ne zanima nas kako se oni hrane – rekao je major.

– To sam spomenuo samo zato da bih vam dao do znanja u kakvom su fizičkom stanju naši neprijatelji – odvratio je Danfort mirno.

Danfort nije bio majorov prijatelj. Uostalom, u celoj tvrđavi major je imao samo nekoliko prijatelja.

Major je olovkom pokazao jednu tačku na mapi.

– Ovo selo, Tvinpiks, je najveće, zar ne? – upitao je.

Danfort je sklonio, dlanom, s mape pesak, koji je naneo vetar.

– Da, gospodine, to je najveće apačko selo. Smešteno je u podnožju planine, u malom kanjonu – odgovorio je Danfort. – Tu ima dosta vode. Zato su tu i podigli selo.

– Koliko ima stanovnika?

– Mislite na žene i decu, gospodine? – odvratio je kapetan.

Sandansu je bilo jasno da kapetan zna da major namerava da uzme žene i decu za taoce.

– Mislim na ukupno stanovništvo – odgovorio je major.

– Pa, ima oko stotinu stanovnika – odgovorio je Danfort. Po mojoj proceni, od toga je oko šezdeset žena i dece.

– Koliko ima ratnika? – interesovao se major.

– Oko trideset – odgovorio je Danfort. – Ali, sad ih je, verovatno, samo nekoliko u selu. Muškarci su većinom u lovu, u planini. Žene ostaju kod kuće, da čuvaju decu i stoku, i da gaje povrće.

– Onda nam neće biti suviše teško – rekao je major.

Sandans ga je pogledao.

– Mogu li ja nešto da kažem?

– Hajde, reci – odgovorio mu je major, skoro ljubaznim glasom.

Jedan vojnik doneo im je baš tad kafe.

Sandans je rekao:

– Ako nas nisu već primetili, Indijanci će nas sigurno ubrzo otkriti. Prednost nam može biti samo to što je Vitorio, verovatno, otišao u svoje pleme, uveren da je time što je kaznio Dominga i ostale prestupnike osigurao mir.

– Nastavi! – rekao je major.

– Da Vitorio nije u to uveren, Apači bi nas verovatno primetili čim smo napustili tvrđavu, jer bi njihove straže bile tamo.

Major se nasmešio, ironično.

Sandans je dodao:

– No, možda su nas oni već i primetili. Čim obaveste Vitorija, on će vrlo brzo okupiti svoje ratnike, bez obzira na to koliko su sad daleko od njega. Poslaće svoje najbrže jahače da ih pozovu.

– Zašto? – upitao je major, i odmah dodao: – Apači ne znaju šta ja... odnosno, šta mi planiramo. Tačno je da će im biti sumnjivo što nas je ovoliko mnogo, i što smo naoružani, ali verovatno će pretpostaviti da ne želimo ništa drugo osim da im pokažemo koliko je Armija snažna, da ih malo zaplašimo.

– Nemoguće je znati šta će Vitorio zaključiti – prokomentarisao je Sandans. – Verovatno sad većina njegovih ljudi nije u naseljima, pošto znaju da je na snazi ugovor o miru sa belcima. Mnogi su, sigurno, otišli u Meksiko, pošto tamo ne vlada mir. Apačima je u krvi da se bore.

– Takvi su, znači, ti »miroljubivi« Apači! – ironično je dobacio major Randolph.

Sandans je znao da je Danfort bio u pravu kad je rekao da su

Apači uglavnom polugladni. Zato oni i lutaju na sve strane, ne bi li našli hrane, da prežive.

– Ako je tačno to što pretpostavljate, da većina apačkih ratnika sada nije u naseljima, onda bi trebalo da požurimo – rekao je major Randolph. – Neka vojnici spavaju u sedlima, ako su umorni. – Obratio se Danfortu: – Vi ćete, kapetane, s jednom grupom vojnika opkoliti selo, i blokirati izlaz iz kanjona u planinu. Tako ćete onemogućiti da Indijanci pobegnu iz sela. Ako njihovi ratnici dođu s juga, vi ćete ih zadržati dok mi ne pokupimo taoce. Zatim ćete se povući, i pridružiti nam se. A šta mislite, da li će nas Vitorio napasti dok su njihove žene i deca s nama?

Sandans je odgovorio na pitanje koje je bilo upućeno Danfortu:

– On nas neće napasti u tom slučaju. Apači drže do svojih žena i dece. Bez njih ne bi dugo postojali. Ali, nećete dugo postojati ni vi ako se nešto dogodi apačkim ženama i deci, majore. Ako ste već naurnili da uzmete apačke žene i decu kao taoce, onda ćete morati dobro paziti da im se ne dogodi ništa loše. U protivnom, biće to strašan sukob.

– A šta ćemo nakon što pohvatamo taoce? – upitao je kapetan Danfort.

– Ja ću tad pozvati Vitorija da se preda – odgovorio mu je major Randolph. – Ne mislite, valjda, da su mi taoci potrebni da bi mi brali pamuk.

Major se glasno nasmejao.

Samo mu se Gejt pridružio u tom smehu.

– Tražiću da mi se preda ne samo Vitorio već svi Apači koji su dovoljno odrasli da mogu da nose oružje! – nastavio je major. – Kad ih razoružamo, zarobićemo ih. Tek

tada ćemo osloboditi njihove žene i decu. – Pogledao je Danforta. – Čitam vaše misli, kapetane. Moj odgovor je: ne! Nisam se predomislio. Obesiću Vitorija.

– A šta će biti ako se on ne preda, gospodine? – upitao je poručnik O'Hara.

Major se trgao. Nije očekivao takvo pitanje od mladog poručnika.

– U tom slučaju poslaću sve njihove žene i decu na Floridu. Tamo bi trebalo proterati sve Indijance, i ne dozvoliti im nikad više da se odande razidu – odgovorio je odlučno. – Garantujem da bi posle nekoliko godina počeli međusobno da se istrebljuju. To nije moja originalna ideja, ali je dobra.

Nakon toga major je smotao mapu.

– Misлите li da će pretnja progonstvom naterati Vitorija da se preda? – upitao je zatim.

Sandans je primetio osmeh samouverenosti na majorovom licu. Odgovorio mu je:

– Verujem da hoće ako se taj plan ostvari. Ali, ja sam siguran da će Vitorio učiniti sve da ne mora da bira između predaje i progonstva njegovih saplemenika.

Major ga je samo ljutito pogledao.

Nastavili su ubrzo put, kroz lavirint kanjona.

Kad su se približili planinama, Sandans je primetio prvog Apača.

Bio je to izvidnik. Nije se krio. Želeo je da bude primećen.

– On sigurno hoće da ispita da li ćemo pucati na njih – rekao je major Randolph, i naredio da niko ne puca bez njegovog naređenja. U protivnom, biće streljan, na licu mesta.

– Ako Apači prvi otvore vatru, treba im odgovoriti – dodao je.

Nastavili su da jašu još brže.

Zastajali su samo po desetak minuta, i to retko.

Major je jahao na čelu.

Sandans nije bio nimalo zadivljen tom njegovom hrabrošću. Naprotiv, pomišljao je čak da ga ubije. U tom slučaju bi komandu preuzeo kapetan Danfort, i ne bi se ništa promenilo. Danfort bi nastojao da ostvari Randolphov plan, s nadom da će tako steći majorski čin.

Sandans je znao da Danfort žarko želi to unapređenje. On je bio vrlo ambiciozan. A ambicija je i majora Randolfa navela na odluku o ratu s Apačima.

Zbog svega toga, Sandans je oduštao od ideje da preduzme nešto protiv majora Randolfa.

Vojnici su bili na ivici snage, i počeli su da gundaju. Još uvek im nije bilo objašnjeno kuda idu, i zašto. Zato su pravili najrazličitije pretpostavke.

Kad god bi major dozvolio kratak zastanak, svi su legalni na zemlju. Zaspali bi za tren, ne obazirući se na žarko sunce.

Pošto se Apači nisu pojavljivali, major je bio sve sigurniji u uspeh svoje ekspedicije.

Kad su stigli u planine, ulogorili su se, i tu prenoćili.

Tokom noći Apači su uspeli da se prikrađu do logora, i ukrali su nekoliko konja.

Major nije dozvolio da se oni gone.

– Potpuno smo ih zbunili – rekao je. – Oni nemaju pojma šta mi smeramo. Dok to shvate, već će biti u našim šakama. Stonvel Džekson je imao običaj da kaže: »Gospodo, uvek treba činiti ono što se ne očekuje«.

Danfort se usudio da na to kaže:

– Tačno je da je general Džekson to rekao. Ali, on je, ipak, išao

predaleko s tim svojim neočekivanim stvarima. Zato ga je, valjda, i ubio jedan njegov vojnik.

– Bio je to nesrećni slučaj, kaptane – rekao je major.

Danfort se nasmešio.

– U svakom slučaju, bio je dobro ožaljen – rekao je, i ustao od vatre.

Otišao je na spavanje.

O'Hara i Gejt učiniše isto.

Kod vatre su ostali major, Sandans i Komiski.

Komiski i Sandans nisu izmenjali ni reč otkako su se potukli.

Vojnici su spavali, naokolo, pod punom opremom.

Oko logora koračali su stražari.

Bili su sad udaljeni od apačkog naselja pet milja.

Major je zatražio od Komiskog da mu donese kafe.

Komiski je otišao do kuhinjskih kola, i ubrzo se vratio sa šoljom kafe. Major mu je zahvalio.

Posmatrajući sve to, Sandans je pomislio kako je Komiski kao verni pas.

Potom je Komiski uzeo da delje drvo.

Lice mu se već bilo prilično oporavilo.

Major Randolf se obratio Sandansu:

– Mogu li nešto da te upitam?

– Izvolite – odgovorio je Sandans.

– Nešto me interesuje... Pričaju kako se ti neprekidno tučeš s nekim. Je li to tačno?

– Tačno je. Od najranije mladosti morao sam da se borim – odgovorio je Sandans.

– A kažeš da ne voliš rat! – nasmešio se major.

– Pa, kako bi normalan čovek mogao da voli da ubija druge ljude, majore? To što sam se celog života s nekim borio, ne znači da sam u

tome uživao, i da sam to želeo – odgovorio je Sandans mirno.

Major se podrugljivo nasmejao.

– Ti si lažov, Sandanse. Nisi ni svestan koliko lažeš. Ti, u stvari, voliš ubijanje više nego što si svestan toga. Priča se da si iskren čovek. Hajde, budi sad iskren prema meni. Priznaj da ima trenutaka kad ti je ubijanje draže od svega.

Sandans je ćutao.

– Hajde, govori! – smeškao se major i dalje.

– Ja ubijam samo kad moram, majore. I ne ubijam nikada kao vi.

– Tako, znači – promrmljao je major. – Ali, obično se nađeš tamo gde treba ubijati. Ako već ne voliš da ubijaš, što ne potražiš posao na nekom drugom mestu? Što ne bi gajio piliće u Nju Džersiju? Tamo te ne bi niko napadao, i ne bi morao da se braniš.

– Pa, sad sam ovde, i nemam izbora – progundao je Sandans.

– Nisi ti ovde slučajno. Došao si ovamo zato što voliš da ubijaš – nije odustajao major. – Vojnici moraju da ubijaju. Ali, mi nismo divljaci. Ne ubijamo bez razloga. No, kad imamo razloga, ne odustajemo, i u tom slučaju ubijamo sa zadovoljstvom. To je zadovoljstvo zbog dobro obavljenog posla.

Sandans je ćutao.

IX

Rano ujutru kapetan Danfort i desetak vojnika odjahali su kao prethodnica.

Svi su gledali za njima.

Vojnici su, po majorovom naređenju, morali da očiste svoje uniforme i da iščešagijaju konje.

Svi su mislili da je to samo gubljenje vremena, ali poslušali su naređenje.

Nisu, međutim, imali gde da se umiju, i svi su zaudarali na znoj.

Kad je Danfort otišao, poručnik O'Hara je u razgovoru sa majorom izustio reč »napad«.

Major mu je ljutito rekao:

– Ovo se ne može zvati napadom. Ja imam pravo da preselim Indijance gde hoću. Preseliću njihove žene i decu u Fort Mekhenri. Ako mi pruže otpor, onda bi tek moglo doći do napada.

Sandans je tak prišao majoru i rekao mu:

– I ja bih mogao da krenem napred, da izvidim teren, da ne biste upali u zamku, majore.

– Koješta! – obrecnuo se Randolph. – Da su hteli da nas napadnu, učinili bi to već dosad. Imali su prilike za to.

– Majore, Vitorio zna da načini iznenađenje – nije odustajao Sandans.

Major ga je oštro pogledao.

– Neću više da razgovaram o tome! Kao što je planirano, ići ćemo svi zajedno, u koloni. Nećemo menjati ništa, osim ako oni napadnu Denforta. A sad hajde da krenemo. Neka svi stanu na svoje mesto!

Krenuli su.

Jahali su korakom.

Major je napregnuto osluškivao, da bi na vreme čuo ako Donfort bude napadnut.

Nije se, međutim, čula pucnjava. Svuda naokolo bilo je i dalje mirno.

Major je jahao na čelu kolone, pored zastavnika.

Jednog momenta podigao je ruku i dao znak da se kolona prestroji u front.

Kad su stigli do kanjona, naredio je krilima da jašu ivicom kanjona, a ostalima da nastupaju kroz kanjon.

– Galopom! – naredio je posle nekoliko minuta. – Kad uđemo u selo, hvatajte svakog na koga nađete!

Vojnici su zažagorili, jer su konačno saznali zašto su krenuli iz tvrđave.

Podoficiri ponoviše komandu »Galopom napred!«, i konjanici jurnuše.

Sa leve strane klanca, iz suvog korita jednog potoka, začuše se pucnji.

Sandans je procenio da odande puca pet-šest pušaka.

Dva konjanika su pala s konja.

Potom se začuo plotun s desne strane.

Iznenadjeni, vojnici su se uskomešali, i gotovo svi zastali.

– Napred! – komandovao je major Randolph.

Zaprege s topovima jurile su iza konjanika. Točkovi su odskakali po kamenitom terenu.

– Brže! – vikao je major.

Uto je s jednog topa otpao točak. Top se zaneo u stranu, cev je udarila u stenu, i iskočila iz ležišta.

Svima je bilo jasno da je taj top onesposobljen. Posada ga je napustila, i krenula napred.

Major je psovao, ljut zbog gubitka topa.

Sandans je pogledao naviše, prema ivici kanjona. Tamo su stajali Apači. Mnogo njih.

Već sledećeg trenutka začula se paljba, a onda se začula pucnjava i s druge strane, gde je trebalo da je kapetan Danfort sa svojom desetinom vojnika.

Bilo je jasno da je i on napadnut.

Vojnici su, prestrašeni, tražili zaklon, iza drveća i stenja.

Preostali top ostao je nasred kanjona. Dva konja što su ga vukla le-

žala su na zemlji. Tobzi je su takođe bile pogodene.

Indijanci su precizno gađali.

Ranjeni vojnici su pomagali.

Major Randolph je stajao kraj izvora, između velikih stena. Besno je gledao kako voda samo kaplje, jer je izvor bio zatrpan kamenjem i peskom.

Sandans je znao da su Indijanci zatrпали izvor da vojnici ne bi imali vode.

Oficiri su još uvek svi bili živi. O'Hara je imao ranu na glavi, ali od pada, a ne od metka.

Vojnika je, međutim, bilo mnogo i mrtvih i ranjenih.

Doktor Mek Kri, koji je bio noliptan, hladnokrvno je obilazio ranjenike, i pružao im prvu pomoć.

Jedan vojnik, koji je bio ranjen u stomak, i kome su ispala creva, vikao je:

– Neću da umrem!

Na licu mu se videlo da je prestajen.

Sandans je pogledao majora. Poželeo je da ga ubije. Ali, nije to učinio. Naprotiv, ubio je Apača koji je upravo tog momenta, preko jednog kamena, bio uzeo na nišan majora.

Telo mrtvog Apača skotrljalo se niz padinu.

Apači nisu pucali nasumce. Štedeli su municiju.

Što se sunce više penjalo na nebu, u klanu je bilo sve toplije.

Sandans je pomislio kako će, na toj vrućini, tela poginulih ubrzo početi da zaudaraju.

S druge strane klanca, gde je bio kapetan Danfort, više se nije čula pucnjava.

To je bio znak da su kapetan i njegovi vojnici savladani.

I više od polovine vojnika koji su bili s majorom bilo je ubijeno ili ranjeno.

Doktor Mek Kri nije ni gledao one koji su bili teško ranjeni. Znao je da njima ne može pomoći, pa je tražio one kojima je mogao nešto da pomogne.

Bio je svestan da će gangrena ubrzo uzeti maha među ranjenima.

Jednom vojniku metak je potpuno razneo donju vilicu. Bilo je strašno gledati ga kako se previja.

Major Randolph je pozvao poručnike Gejta i O'Haru da mu pridu. Oni su mu pritrčali, iz svojih zaklona.

I Sandans je prišao majoru, mada ga on nije zvao.

– Treba da se dogovorimo o tome šta ćemo preduzeti ako nas napadnu i spreda – rekao je Randolph.

– Neće napasti otuda – rekao je na to Sandans. – Nemaju potrebe da se izlažu našim puškama. – Drže nas odozgo na nišanu, a sačekajte nas verovatno i na izlazu iz klanca, kad pokušamo da se izvučemo.

– Šta, onda, da radimo, Sandanse? – upitao je major.

– U teškoj smo situaciji – odgovorio mu je Sandans. – Preostaje nam jedino da sačekamo mrak, i da tad pokušamo da se izvučemo iz ovog klanca. Drugo nam ne preostaje. Ljudi treba u međuvremenu da se drže zaklona.

Džekmen, koji je stojao nedaleko, iza jednog drveta, umešao se u njihov razgovor:

– Sandans je u pravu, majore. Izgleda da nam se crno piše. Ja mislim da još uvek ovde nisu svi Vitorijevi vojnici. Oni s juga će tek stići. Ako ne uspemo da se izvučemo tokom noći, sve će nas ovde pobiti. Moramo pokušati noćas. Tako će bar neko preživeti. Mi, naravno, ne možemo očekivati pomoć niotkud.

– Znači, trebalo bi da pokušamo doveče da se izvučemo – zaključio je major Randolph.

Džekmen je pogledao Sandansa.

– Ali, Vitorio će se sigurno dosetiti šta smo mi planirali. Misliš li ti da imamo ikakvu šansu, Sandanse?

– Ako bismo se vraćali putem kojim smo došli, ne bismo imali nikakvu šansu – odgovorio je Sandans.

– A zar to nije jedini put? – pitao je Džekmen.

– Vitorio bi nam napravio zasedu na tom putu. Upali bismo mu u šake.

– Kuda bismo, onda, mogli ići? – upitao je major Randolph.

– Ono što imam u vidu vrlo je rizično – odgovorio je Sandans, i zastao za trenutak, posmatrajući majorovu reakciju.

Major se namrštio i nestrpljivo rekao:

– Reci već jednom šta misliš!

Sandans je nastavio:

– Mogli bismo krenuti ovom, zapadnom, stranom kanjona, u pustinju. Tačno je da je tamo tako strašno vruće u ovo doba godine da će nam krv proključati u venama, ali drugog izbora nemamo. Preko te pustinje retko ko ide. Španci su nekada išli njome. Mogli bismo ići preko pustinje do korita presahle reke, a onda tim koritom do tvrđave.

– A kako misliš da se izvučemo odavde do ivice kanjona, kad nas oni vide odozgo? – upitao je major.

– Kad se smrkne, vezaćemo mrtve i teško ranjene na konje, pa te konje poterati nazad, prema izlazu iz kanjona. Apači će pomisliti da smo odlučili da se povučemo, i pojuriće da nas sačekaju na izlazu iz kanjona. Mi ćemo se tad popeti uz ovu stranu kanjona, i nastaviti

kroz pustinju – objasnio je Sandans.

Major Randolph ga je netremice gledao.

Onda klimnuo glavom, u znak da se slaže s njegovim predlogom.

Rekao je oficirima da kažu vojnicima da se dobro zaklone, i da ne pucaju bez preke nužde. Konje neka drže iza većih stena.

– Moramo se snabdeti vodom – rekao je Sandans. – Treba pokušati čuturi od onih što su poginuli.

– Ja ću to obaviti, sa nekoliko vojnika – ponudio se Džekmen. Major je opet klimnuo glavom.

– Recite ljudima da se oslobode svih suvišnih stvari – rekao je oficirima, koji su upravo bili krenuli prema vojnicima. – Objasnite im naš plan.

Kad su O'Hara i Gejt otišli, upitao je Sandansa:

– A kako ćemo s konjima? Do ivice kanjona je vrlo strmo.

Sandans mu je odgovorio da je uočio, malo dalje, jednu uvalu, možda korito nekadašnjeg potoka, kojom će moći i konji da se popnu.

Major ga je zahvalno pogledao.

X

Dan je prolazio sporo.

Muve su počele da se okupljaju na mrtvim vojnicima.

Paljba je gotovo sasvim zamrla. Vojnici se nisu mrdali iz zaklona, a Apači su štedeli municiju. Čulo se samo ječanje ranjenih.

Tridesetak metara ispred Sandansa jedan je vojnik sve jače zapomagao.

Sandans je izvirio iza stene, i video da je nesrećnog vojnika pritisnuo, preko nogu, uginuli konj. Hteo je da mu pomogne, ali nije bilo načina. Trebalo je da pređe preko či-

stine, a ako bi to pokušao, sigurno bi ga neki Apač pogodio.

Pošto je vojnik ječao sve žalostnije, Sandans je pomislio kako bi trebalo da mu prekrati muke, i polako je krenuo pored stene, da bi došao do mesta odakle je imao dobar pregled.

Video je da je nesretnik ranjen i u glavu.

Podigao je pušku i nanišanio. Kad je opalio, jauk je zamro.

Major Randolph, koji je to posmatrao, klimnuo mu je glavom. To je bio znak da mu odobrava što je tako postupio.

Apači opališe tri metka prema mestu gde je bio Sandans, ali se on već bio povukao na mesto gde je prethodno stojao.

Desno od Sandansa doktor je previjao jednog ranjenika. Sandans mu je dao znak da mu pride.

– Šta hoćeš? – upitao je doktor, prilazeći mu.

– Štedi viski – odgovorio mu je Sandans. – Biće nam potreban.

– A šta drugo da dam ranjenicima? – odvratio je doktor namrštvivši se. – Kako da im olakšam bolove?

– Štedi, kad ti kažem!

– A ko si ti da mi naređuješ? – pobunio se doktor Mek Kri.

– Ranjenicima će taj viski biti još potrebniji kasnije, doktore.

Doktor je odmahnuo rukom, i vratio se do ranjenika.

Najzad je počeo da pada mrak.

Sandans je rekao majoru da bi trebalo početi vezivati mrtve na konje, a ranjenicima dati viskija, da budu što manje svesni onog što se dešava.

Major se složio s predlogom.

– Mi nećemo krenuti sve dok Indijanci ne otpočnu paljbu na konjanike koji će ići prema izlazu iz ka-

njona. Nadam se da će i oni Apači što su sad gore, na ivici kanjona, potrčati prema izlazu, i tako nam sloboditi put – nastavio je Sandans. – Za jedan sat ćemo krenuti, ili nikad nećemo otići odavde, majore.

Major je pozvao oficire i izdao im naredjenja, prema dogovoru sa Sandansom.

Kad se potpuno smračilo, počeli su užurbano da dižu mrtve i ranjene na preživele konje.

Doktor je izdašno napajao ranjenike viskijem. Neki su ubrzo počeli da se smeju.

Najzad su poterali kolonu tih čudnih konjanika prema izlazu iz kanjona.

Posle nekoliko minuta začuli su se pucnji.

Neki od ranjenika su zajaukali.

Konji su rzali, noseći mrtve i ranjene.

Major je dao znak preživelim i ranjenicima koji su mogli da idu da krenu uz strminu kanjona.

Neki su vodili za sobom konje, ali je većina bila bez konja. Major Randolph je sad išao pozadi, vukući konja za sobom.

Odozgo, sa ivice kanjona, nisu se čuli pucnji. To je ohrabrilo i oficire i vojnike.

Ali, najednom se oglasilo nekoliko pušaka.

Vojnici su uzvratili vatrom, ne zastajući.

– Napred! Samo napred! – podsticao ih je major Randolph.

Džekmen je pogođen, i pao je.

U mraku se videla vatra iz pušćanih cevi.

Sandans je po tome zaključio da na ivici kanjona ipak nema mnogo vojnika.

– Ili su otišli prema izlazu iz kanjona, ili ih je Vitorio namerno po-

vukao, ostavljajući nam prolaz u strašnu pustinju, gde nas čeka smrt od sunca i peska – pomislio je.

Posle nekog vremena odozgo više niko nije pucao. Apači su se povukli.

Vojnici su se najzad dočepali ivice kanjona, i odmah krenuli u pustinju.

Sandans je sad išao na čelu.

Major Randolph mu je prišao posle stotinak metara i rekao mu:

– Svi smo strašno umorni. Razmisli gde bismo mogli zastati i odmoriti se malo.

– Ne smemo stati, majore. Moramo preći što veći deo puta tokom noći. Kad ujutru upeče sunce, biće strašno. Tad ćemo zastati.

Major je znao da je Sandans u pravu, i naredio je marš bez zastanka.

Vojnici su gundali, ali nastavili su da idu.

Kako je noć odmicala, u pustinji je bilo sve hladnije.

Sandans je znao da će tokom puta biti problema s vojnicima. Oni su većinom bili ljudi koji su pobjegli od svojih porodica, alkoholičari ili kriminalci. Uz to, dug period mira sa Indijancima ih je razmekšao.

– Oni koji prežive pakao koji nam predstoji biće posle dobri ratnici – gorko se osmehnuo Sandans u sebi.

Komiski je najviše gonio vojnike da požure.

Poručnik O'Hara ostao je na strmini kanjona.

Sandans je pomislio kako bi bilo bolje da je poginuo Gejt. Mladi O'Hara mu se više dopadao.

Doktor je preživeo. Ali, u njegovu lekarsku pomoć više se niko nije uzdao.

Dok se kolona polako vukla pustinjom, noć je proticala. Najzad se na istoku nebo zarumenelo.

Ubrzo je svanulo.

XI

Sunčeva svetlost bila je u početku crvena, kao svetlo iz pećnice na kojoj su vrata samo odškrinuta. A onda je postala blještava, jarka, kao kad se vrata na pećnici sasvim otvore.

Nije bilo ni daška vetra.

Pustinja se prelivala svim nijansama crvene boje, od svetlocrvene, preko purpurne, do mrkocrvene.

Kaktusi su bacali duge senke po belom pesku.

U daljini su se videle bele dine, koje su izgledale kao talasi na moru. Kasnije, kad je sunce odskočilo od horizonta, kada je počeo vetar da duva, i da diže pesak, dine su podsećale na penušave talase na moru.

Sa nestankom mraka vojnicima kao da se vratila snaga, i nada.

Ali, Sandans je znao da će oni ubrzo, kad sunce upeče, poželeti da se vrati noć; sanjaće o njoj.

Na momente vojnici su se čak i šalili. Bili su srećni što su izvukli živu glavu iz pakla onog kanjona u kojem su ih Apači napali.

Uskoro je sunce, koje im je prijalosle hladne noći, počelo da ih muči.

Glasovi su počeli da zamiru, u nepreglednoj pustinji.

Od odsjaja svetlosti počele su da bole oči. Vetar je nanosio pesak u oči, uši, nos.

Probijali su se kroz peskoviti okean, pognutih glava, teško dišući. Pustinjaski vazduh bio je sve topliji.

Sandans se popeo na vrh jedne dine, da osmotri okolinu. Nije video nigde nikakav pokret.

Major Randolph ga je upitao:

– Kad ćemo moći da se odmorimo?

– Ubrzo, čim naidemo na malo hlada – odgovorio je Sandans.

– A šta ako ne naidemo?

– Moraćemo leći na pesak i ostati na suncu, zamotani u ćebad.

Sunce se sve više pelo na nebu. Kolona je, najzad, zakratko, zastala, u senci jedne dine.

Vojnici su ovlažili usne vodom. Komiski ih je neprestano opominjao da štede vodu.

Sva su lica bila prekrivena sitnim belim peskom. Izgledalo je da su ljudi navukli maske na lica.

Neki ljudi su odmah zaspali. Bili su premoreni.

Sandans je posmatrao pustinju. U njoj je, ipak, bilo nekog života. Mogli su se videti gušteri, zmije, poneka ptica, kojekakve bube.

Te su se životinje nekako snalazile u tom paklu, ali ljudima tu zaista nije bilo mesto.

– Pokret! – komandovao je major već posle petnaestak minuta.

Nastavili su da se vuku preko usijanog peska. Ljudi su gundali što im nije dat duži odmor.

Posle sat vremena ugledali su suvo rečno korito.

– Tamo ćemo se odmoriti duže – rekao je Sandans, pokazujući prema izdignutoj obali presahle reke.

– A šta ako su se tamo negde ukopali Apači? – upitao je major Randolph.

– Nisu tamo. Da su tamo, već bi pucali – odgovorio je Sandans.

– Jesi li siguran u to? – bio je nepoverljiv major.

– Pa, sigurno ćemo moći biti tek kad stignemo tamo. Ali, drugog izbora nemamo – odgovorio je Sandans.

Kretali su se polako.

Vojnici su se već teturali od umora.

Kad su stigli do obale presahle reke, videli su da je rečno korito prilično duboko.

Vojnici su se sjurili niz strmu obalu. Neki su pali, i kotrljali se.

Svi su mislili samo na san.

Uz strmu obalu bilo je hlada, i svi su se, zato, priljubili uz obalu, a neki se i ukopali u nju.

Komiski je jedva uspeo da privoli četvoricu da stražare, na obali.

Mnogi od onih što su zaspali grčili su se u snu, kao da im je hladno.

Sandans je dao malo vode svome konju, iz čutуре koju je imao o pojasu.

Imali su još svega tri konja. Jedan je bio polumrtav. Sandans je procenio da on ne može dalje, i ubio ga je. Pucao mu je u glavu.

Konj se prevrnuo na pesak.

Sandans je video kako ga Komiski gleda i smeši se.

Kad su čuli pucanj, stražari na obali su se trgli. No, kad su videli šta se desilo, nastavili su mirno da šetaju.

Major Randolf je skinuo sa sebe oficirsku bluzu. Zatražio je nož od Sandansa.

Sandans mu je pružio nož, bez reči.

Vraćajući nož Sandansu, rekao je:

– Meni sad ne treba, na ovoj vrućini, a ne bih voleo da je neki Apač posle nosi. Znaš li da li Vitorio još uvek nosi uniformu koju mu je dao moj ujak? Ja ne odobravam ujaku što je to uradio.

Sandans je odgovorio:

– Ne znam da li je nosi, ali znam da mu je tvoj ujak dao bluzu, a on je tvome ujaku dao jedno šareno čebe. To je bila razmena poklona prilikom dogovora o primirju. Tom razmenom poklona oni, naravno, nisu

zauvek postali prijatelji, ali mislim da im je obojici još uvek jasno koliko je mir neophodan svima. Nije potrebno da volimo Apače da bismo poštovali mir.

– Ja ih nikako ne volim – odgovorio je major Randolf, a onda je dodao: – Zato mi ovo naše povlačenje i pada teško.

– Ovo je više bežanje nego povlačenje. Mi pokušavamo da nekako spasemo glave – progundao je Sandans. – Mislite li ponovo da napadnete Apače?

– Naravno, samo ne sad – odgovorio je major Randolf odlučno. – Kada se izvučemo oдавде, odlučićemo šta ćemo uraditi. Samo ti jedno mogu obećati: kada bude visio na vešalima, Vitorio će na sebi imati bluzu koju mu je poklonio moj ujak.

– Vašem ujaku se to sigurno ne bi dopalo, majore – primetio je Sandans.

– Mene se to ne tiče. Ja ću uraditi što sam naumio – odvratio je major Randolf. – Uveren sam da ću imati šanse da to uradim. Pogledaj naokolo! Vidiš li nekog Apača?

– Sad ne vidim, majore – odgovorio je Sandans.

– Krenuli smo iz kanjona pre osamnaest časova. Da su mislili da nas slede, već bi to učinili. Tačno je da smo izgubili dosta ljudi, ali i oni su.

– Budite uvereni da Vitorio zna kuda mi idemo, majore. Ko zna gde nas može sačekati. Do tvrdave je još daleko.

– Mislim da nisi u pravu, Sandanse. Ako bi krenuo za nama, Vitorio bi ostavio svoja sela bez zaštite.

– A ko bi mogao da ih napadne, kad smo mi ovde?

– Vitorio ne zna da li mi možemo, ili ne, dobiti pojačanje iz tvrdave Bejn.

– Zna on to, majore. Ima načina da to sazna. Sem toga, i vi znate da vojska iz Bejna ne bi napala indijanska sela dok god traje mir. Nemojte biti uvereni da je Vitorio odustao od namere da nas nade; u stvari, ne nas, već lično vas, majore. On vas sad želi, uveren sam u to.

Izgledalo je za trenutak da majoru godi to što je Sandans rekao.

– Bolje bi mu bilo da pazi da ne naide na mene. Tačno je da smo poraženi u kanjonu. To se dešava. Vojnici su plaćeni da se bore, pa i da budu pobedjeni, i ubijeni. A sad, ako nemaš više šta da mi kažeš, i ja bih se malo odmorio.

– Odmorite se – odgovorio je Sandans.

Legli su obojica, u senci obale.

Sandans se probudio nakon dva sata. Video je kako se major zgrčio u snu, i čuo ga kako nešto gunda. Bio je mokar od znoja.

Komiski je dremao pored majora. Čim je Sandans ustao, i on je skočio.

Njih dvojica još uvek nisu razgovarali.

Lice vodnika Komiskog izgledalo je sad bolje.

– Znaš li ti kuda mi idemo? Poznaješ li ovaj teren? – upitao je.

– Ići ćemo ovim suvim rečnim koritom – odgovorio je Sandans.

– Ja ću sad malo da osmotrim okolinu.

– I ja bih pošao s tobom – ponudio se Komiski.

– Možeš, ako hoćeš – odgovorio mu je Sandans.

Pošli su suvim rečnim koritom, prema severu. Bilo je tri sata ali je sunce i dalje žestoko pržilo.

Jedan gušter je protrčao ispred njih i sakrio se ispod kamena.

Komiski je podigao jedan kamen i bacio ga onamo gde se gušter bio sakrio.

Sandans ga je pogledao ispod oka. Pitao se da li, možda, on smeri da ga napadne kad se udalje.

Bio je spreman da se brani, i čak da ubije Komiskog ako dođe do ponovnog sukoba.

– Braniću svoju kožu po svaku cenu – zaključio je. – Ubiću ga, kol-tom.

Ali, odmah se trgao.

Apaci bi ču pucanj, i posle bi ih, sigurno, napali.

Verovao je da Vitorijevi ratnici nisu daleko od njih, i da smišljaju da ih napadnu, tokom noći, kad budu ponovo krenuli prema tvrđavi.

Izgleda da je i Komiski razmišljao o istom.

– Indijanci će nas sigurno napasti noćas – rekao je. – Doći će i sa severa i sa juga. Šta ti misliš?

– Mislim isto – odgovorio je Sandans. – Upravo razmišljam o tome kako da im se odupremo.

– Ja ne mislim samo o tome kako da im se odupremo već kako da ih što više pobijemo. Morali bismo tako da ih sredimo da Vitoriju nikad više ne padne na pamet da nas napadne.

– Ne gubi iz vida da nas je ostalo samo trinaest – opomenuo ga je Sandans.

– Ali, naoružani smo bolje od Indijanaca. Svaki naš vojnik ima sad i pušku i revolver, i dosta municije.

– Valjalo bi da ih sačekamo, da im načinimo zasedu. Tad bi nam šanse bile veće – rekao je Sandans. – Ja verujem da će oni doći ovim rečnim koritom, čim se smrkne. Znaju da smo umorni i da smo iscrpeni.

Komiski je obrisao nadlanicom znoj sa čela.

– Trebalo bi da ih namamimo što bliže, onda da otvorimo vatru na njih – rekao je zatim. – Mogli bismo se rasporediti sa strane, na obalama rečnog korita, a nekoliko vojnika ostaviti nasred korita, da privuku pažnju Indijanaca. Kad Indijanci pojure za njima, zatvorimo obruč, i pobiti ih.

– Ne verujem da ćeš moći ijednog vojnika naterati da ostane nasred rečnog korita i bude mamak i meta Apačima – primetio je Sandans.

– Prepusti to meni – rekao je Komiski samouvereno.

Sandans je zastao, zagledao se naokolo, a onda rekao:

– Ne vidim nigde nikoga. Hajdemo sad nazad.

Okrenuli su se i polako se uputili nazad, do mesta gde su se bili ulogorili.

– Biće bolje da umesto nekoliko vojnika stavimo nasred rečnog korita tri-četiri lutke, koje bismo načinili od kaktusa – predložio je Sandans.

– Pa, može i to – složio se Komiski.

Kad su stigli kod glavnine, obavestili su majora o svom planu. On se složio.

Ubrzo su svi počeli da seku kaktuse koji se mogli naći u okolini.

Na kaktuse, koje su formirali u obliku ljudskih figura, i poduprli kamenjem, navukli su vojničke bluze i kape.

Major Randolph je sumnjičavo gledao te lutke.

– To može zavarati samo slepog – rekao je.

– Po mraku će to delovati sasvim uverljivo – rekao je Sandans.

– Nadaймо se – promrmljao je major.

– Ostaćemo i nas dvojica ovde – rekao je Sandans.

– Mislim da je to ludost – prokomentarisao je major.

– Zavisiće od vas da li ćemo preživeti ili nećemo – odvratio mu je Sandans. – Prvih deset-petnaest sekundi biće odlučujući. Trebalo bi da nas štitite kad počnemo da se izvlačimo.

– Učinićemo sve što budemo mogli – obećao je major Randolph.

– Rasporediću vojnike na obe obale, pola na jednu, pola na drugu stranu.

– Razmaknite se dobro, i neka niko ne puca dok Apači ne pridu blizu lutkama i nama dvojici. Kad ja opalim, onda svi pripucajte – rekao je Sandans.

Major je klimnuo glavom.

– A sad bi trebalo narediti vojnicima da pregledaju i očiste svoje oružje, pre nego što se smrkne – predložio je Sandans. – Verovatno se pesak uvukao u mnoge puške.

– Narediću – rekao je major, a onda je upitao: – A šta ćemo ako oni prozru naš plan, Sandanse? Ti stalno ističeš da je Vitorio mudar ratnik.

– Onda odmah otvorite paljbu, i nastojte da ih što više ubijete – odgovorio je Sandans. – Ipak, ja verujem da vas neće primetiti. Naredite ljudima da se pritaje. Ako samo jedan podigne glavu, naš plan bi mogao propasti. Indijanci će se kretati rečnim koritom, ići će prema lutkama i nama, ali će sigurno motriti, bar povremeno, i na obale. Ako nešto primete, plan će nam propasti. Čućete ih kad budu dolazili. Naravno, oni će biti oprezni. Ipak, neće moći da prođu nečujno. Ako ih noćas pobedimo, onda ćemo sigurno stići nazad u tvrđavu.

– Misliš li da će ih predvoditi lično Vitorio? – upitao je major.

– Nisam siguran. Možda hoće. Ako dođe, lako ćete ga prepoznati. On je viši od svakog svog ratnika.

Major se osmehnuo.

– Prepoznaću ga i po oficirskoj bluzi koju mu je dao moj ujak. Da li su na toj bluzi tri zvezde, Sandanse?

Sandans je klimnuo glavom, a onda je rekao:

– Vi možete ironisati na račun te bluze, ali znajte da je zahvaljujući toj bluzi spaseno mnogo života, majore.

Major ga je mrko pogledao.

– Da li to treba da znači da sam ja odgovoran što je prekršen taj mir?

Sandans je ćutao.

Major je nastavio:

– Ako sam ja pogrešno procenio da su se oni spremali za rat, zašto su, onda, tako dobro naoružani? I sam si video kakvom su nas vatom zasuli u kanjonu. Bili su odlično naoružani.

– Da, i ja sam primetio da imaju vinčesterke, pa i dalekometnu pušku. Možda ste u pravu kad kažete da se Vitorio spremao za rat. Ali, to ne znači da je on bio spreman prvi da napadne – odgovorio je Sandans. – On je, možda, očekivao da će belci napasti Apače, pa se naoružavao. Da je nameravao da prekrši mir, sigurno ne bi onako ubio Dominga i ostale koji su napali Džekmenovu kuću.

– Uostalom, sad i nije važno šta je on bio planirao. Najvažnije nam je sad da ga dočekamo spremno. Ko zna zbog čega se on sukobio sa Domingom. Možda je Domingo pretendovao na njegovo mesto. Možda ga je zato ubio, a onda ga, zajedno sa njegovim pristalicama, doneo

pred naš logor, da bi nas zavarao. Po mojoj proceni, mi smo morali da ih napadnemo.

– Siguran sam da se oni vojnici što su ostali u kanjonu ne bi složili sa vama, majore.

– Tačno je da smo izgubili mnogo vojnika, ali smo spasili mnoge civile. A mi, vojnici, i postojimo radi civila, da štitimo njihove živote – odvratio je major. – Dok god ima posla s nama, Vitorio ne može da napada civile.

Sandans nije hteo više da se raspravlja. Očistio je svoju pušku, i vratio je u futrolu na sedlu. Zatim je očistio svoj kolt, podmazao ga, zamotao u maramu, i stavio u nedra, da ga zaštiti od peska.

Preostalo im je samo da čekaju mrak.

Nebo je na zapadu bilo rumeno. Sunce je zalazilo. Polako je zahladivalo u pustinji.

Jedan mladi vojnik, po imenu Krenli, prišao je Sandansu i rekao mu:

– Video sam kako ste zamotali revolver i stavili ga ispod košulje. Mi smo tako radili u Montani, ali ne zbog peska, već zbog vlage, koje tamo ima mnogo.

Krenli je bio nizak, ali čvrst momak. Podsećao je na goniča stoke.

– Jesi li u Montani radio kao kauboj? – upitao ga je Sandans, tek da bi o nečem razgovarali.

– Da, gonio sam mnogo puta goveda. I to ne samo po Montani već i po Vajomingu – odgovorio je Krenli. – To je pasji život. Kauboji se leti guše u prašini, a zimi promrznu do kostiju. Uvek su okruženi goveđom balegom.

– I ja sam se bavio tim poslom, i nisam ga mnogo voleo – rekao je Sandans. – Ali, ipak mislim da je bolje goniti goveda nego ovce.

Krenli se nasmejao.

— Sve je to isto. Smrde i ovce i goveda.

I Sandans se nasmejao.

Najednom se pustinja zacrvenela. I lica vojnika su se zacrvenela, od sunca na zalasku.

— Ove sam trenutke najviše voleo na ranču. Završiš posao, pa kreneš na večeru — rekao je Krenli.

Sandans je ćutao.

— Najlepše je bilo jahati za govedima u vreme kada je još bilo puno slobodnih pašnjaka — nastavio je Krenli. — Kad su došli farmeri, i počeli da ograđuju zemlju, postalo je manje lepo biti kauboj. Farmeri koji su stizali iz Evrope nisu znali ni da sednu u sedlo!

Uto se začuo majorov glas:

— Penjite se na obalu!

Sunce je već bilo zašlo, ali se još nije sasvim smrklo. Vojnici su se penjali na obalu, puzeći.

Sandans je krenuo prema lutkama od kaktusa.

— Mogu li i ja s vama? — upitao ga je Krenli.

Sandansu je bilo jasno da mladić hoće da se istakne pred svojim drugovima, da im pokaže da nije samo »kauboj iz Montane«, kako su ga zadirkivali, već i hrabar vojnik.

Sandans je hteo da mu pruži šansu da se pokaže, pa je klimnuo glavom.

Krenli je pošao za njim.

XII

— Sandanse, ja... — Zaustio je Krenli da kaže nešto Sandansu, idući za njim, ali ga je tog momenta u grlo pogodila strela.

Zastenjao je, i pao.

Istog momenta zapraštalo je oružje.

Sandans se bacio iza jedne lutke od kaktusa. To mu je bio jedini zaklon.

Komiski je odmah počeo da se povlači prema obali.

Pucali su i Apači, koji su nadirali rečnim koritom, i vojnici, sa obala presahle reke.

I Sandans je počeo da puca, i pucao je sve dok je imao metaka u pušci. Zatim je dograbio Krenlijevu pušku, i nastavio da puca, u figure koje je nazirao u mraku.

Kuršumi su udarali oko njega.

Jedan je udario u kamen kraj njegove glave. Komadi kamena raskrvarili su mu lice, i osetio je kako mu krv curi niz obraze.

Vojnici su sa obeju obala, pucali sve brže.

Sa apačke strane oglasila se dalekomentna puška »hoken«.

Sandans je opalio u pravcu odakle se čula ta puška.

Jedan je vojnik na obali počeo pobeđnički da uzvikuje. Njegov glas nadvladao je pucnje. Ostali vojnici odmah su prihvatili njegov uzvik.

Galama je bila zagušujuća.

Paljba nije jenjavala.

Mada su bili brojniji, Apači su počeli da se povlače, ostavljajući za sobom mrtve i ranjene.

Kada su to primetili, vojnici nisu više poštovali majorovo naređenje da se ne pojavljuju iz zaklona. Počeli su da ustaju i da pucaju i viču iz stojećeg stava.

Apači su pucali sve rede. Povlačili su se sve brže.

Sandans je čuo kako se Komiski, gore na obali, zadovoljno smeje. Ali, već sledećeg trenutka začula se ponovo puška »hoken«, i Komiskom je puška ispala iz ruku.

Sandans je opet opalio prema mestu odakle se oglasila puška »ho-

ken«. Posle toga ta se puška više nije čula.

Ne slušajući više nikoga, vojnici su trčali niz strme obale, i suvim rečnim koritom jurili za Apačima, neprekidno pucajući.

Sandans je začuo kraj sebe Komiskog:

– Ala smo ih udesili!

Indijanci su se izgubili u mraku. Major je viknuo, iz sveg grla:

– Nazad!

Vojnici su ga sad poslušali.

Sandans je prišao Apaču koji je pucao iz puške »hoken«. Uzeo je tu pušku, a zatim je iz džepova mrtvog apačkog ratnika pokupio metke.

Prišao je potom majoru Randolphu, koji je upravo izbacivao prazne čaure iz svog kolta i zamenjivao ih novim mecima.

– Verujem da smo ovim za neko vreme opametili te crvene kućine sinove – rekao je major. – Dobro si se borio, Sandanse. A i Komiski. ... Gde je, do vruga, Komiski?

– Evo me, majore – javio se Komiski.

– Znao sam da ćeš preživeti. Nema toga ko može tebe ubiti, soko! – rekao je major patetično.

– Hvala, gospodine majore – odgovorio je Komiski.

– A koga su ono prvog pogodili? – upitao je Randolph.

– Džona Krenlija, vojnika – odgovorio je Komiski.

– Ostao je mrtav – dodao je Sandans. – Pogodili su ga u vrat.

– Šta ćemo sa ranjenim Apačima, majore? upitao je Komiski.

– Ostavićemo ih tu gde su – hladno je odgovorio major. – Možda će njihovi pokušati da ih izvuku. Šta ti misliš, hoće li se vratiti po njih?

Vodnik Komiski je odgovorio:

– Ne znam, gospodine. Možda će pokušati.

– Biće to njihov kraj, ako pokušaju.

Sandans se umešao:

– Sigurno se neće vratiti. Oni spasavaju svoje ranjenike samo ako ima izgleda da neće izgubiti više ratnika nego što ima ranjenika. U protivnom, ranjenike smatraju mrtvim, i ostavljaju ih.

– Dokrajčite vi te ranjenike! – rekao je major Komiskom.

Komiski je izvadio revolver i ubio šest ranjenih Apača.

Posle te pucnjave u pustinji je ponovo zavladała tišina. Čulo se samo kako se neki vojnici hvale onim što su učinili.

U okršaju sa Apačima bilo je ubijeno pet vojnika, a jedan je ranjen, ali ne teško; metak mu je zakačio rame.

Major je naredio preživelim da sahrane mrtve, što dublje, u pesak.

Međutim, svi su bili svesni da će šakali, kad budu pojeli mrtve Apače, otkopati i vojnike.

Preživeli vojnici su posedali na zemlju, da se odmore.

Posle pola sata major Randolph je dao znak za pokret. Obratio se tad Sandansu:

– Sredili smo trideset i četiri Apača. Pa, nije loš bilans. Verujem da smo ih i ranili još desetak, i da će uskoro umreti, bez obzira na to što su uspeali da se odvuku odavde.

Sandans je ćutao.

– Ti nisi baš oduševljen našom pobedom – primetio je major Randolph.

– Pa, ne vidim razlog da se veselim, majore – odgovorio je Sandans. – Apača je još uvek više nego nas. A više ih nećemo moći previriti.

— Možda više neće ni pokušati da nas napadnu. Ako je Vitorio mudar, kao što ti kažeš da jeste, kupiće ostatak svog plemena i otići u Meksiko. Tamo neće morati da se sukobljava sa Armijom Sjedinjenih Država.

— I Meksikanci znaju da ubijaju Apače, i to veoma dobro — odgovorio je Sandans. — Neće Vitorio otići u Meksiko. Moraćemo biti i dalje oprezni, majore. Nismo još uhvatili Vitorija.

— Uveren sam da ćemo ga, kad-tad, uhvatiti — rekao je major Randolph. — Dobro sam gledao kad su se maločas Apači pojavili. Nisam opazio među njima nijednog osobito visokog, koji bi rastom odgovarao Vitoriju, kako si ga ti predstavio. Verujem da će Vitorio izgubiti na ugledu među svojim saplemenicima. Nije se pojavio u ovoj borbi, a u kanjonu nije uspeo da nas potuče.

— Još njega ne treba potcenjivati, majore. Ako nas Apači napadnu još jednom, uveren sam da će im Vitorio biti na čelu.

— A da li ti veruješ da bi nas još jednom mogli napasti? — upitao je major.

— Pa, videće se — slegao Sandans ramenima.

Koračali su polako pu Bili su iscrpeni.

Noć je bila vedra. Nebo je bilo pokriveno zvezdama.

Jedino su Sandans i Komiski još uvek koračali sigurno. Svi ostali su posrtali.

Tokom noći nije se više ništa desilo.

Sandans je razmišljao o onome što je major Randolph rekao o Vitorijevom ugledu.

— Možda je on u pravu. Možda će Vitorio, da bi sačuvao ugled među svojim saplemenicima, morati da

preduzme još jedan napad. Kod belaca je moguće da se vojskovođa koji je izgubio bitku održi na položaju. Može da nađe razna opravdanja za poraz: da je odnos snaga bio loš po njega, da je bilo izdaje, itd. Međutim, kod Apača vođa mora uvek da pobedi, i ostaje vođa samo dok pobeđuje. Uvek ima ambicioznih u plemenu koji žele da postanu poglavica. Vitorio nije više mlad, i sigurno oko njega ima dosta onih koji bi hteli da ga zamene.

Major je tokom daljeg puta uglavnom ćutao. Tri puta odobrio je odmor.

Rezerve vode bile su im na izmaku.

Iako je noć bila prohladna, vazduh je bio suv, pa su ljudi stalno bili žedni.

Po Sandansovoj proceni, preostalo im je do reke na kojoj je tvrđava Mekhenri oko trideset milja.

Na geografskoj karti kojom se major služio bilo je označeno na tom prostoru samo nekoliko izvora. Ali, pošto je ta mapa bila načinjena još pre trideset godina, bilo je sigurno da su neki od tih izvora u međuvremenu presušili.

Apači ih nisu napadali sve do zore.

A onda su začuli pucanj.

Bili su tog trenutka u pokretu.

Sunce je već bilo izišlo, na istoku, ali je još uvek bilo dosta sveže.

Nalazili su se kraj jednog škrljastog grebena.

Posle prvog pucnja ubrzo se prolomio i drugi. Metak je pogodio jednog vojnika, i on je ostao na mestu mrtav.

Ostali su se odmah bacili na tlo.

Indijanci su bili u povoljnijem položaju, na grebenu. Sandans je pret-

postavljao da će oni nakon svakog pucnja menjati mesto.

Vojnici, međutim, nisu imali velik manevarski prostor.

– Možda bi trebalo da pokušamo da im zademo za leđa, da obidemo greben – rekao je major Randolf, ležeći nedaleko od Sandansa.

– Ali, otkud znamo šta je iza grebena. Možda je tamo glavčina Apača – odgovorio mu je Sandans.

– Možda i žele da nas namame tamo. Biće bolje da vi povedete ljude dalje od grebena, na ravan teren. Ja ću vam čuvati odstupnicu.

– Ti, izgleda, hoćeš da preuzmeš komandu – odvratio je major, gledajući greben.

Apači nisu više pucali.

– Ne želim da preuzmem komandu, već vam samo dajem savet – rekao je Sandans mirno. – Povedite ljude.

Major je rekao ljudima da, puzeći, krenu dalje od grebena.

Sandans je znao da ih apački strelci vide, i bio je spreman da svakog trenutka uzvratiti na vatru tih strelaca.

Sledeći metak koji je doleteo s grebena udario je u pesak pored majora Randolfa.

Sandans nije mogao da vidi strelca.

Začuo se još jedan pucanj, s drugog mesta.

Niko nije bio pogođen.

Vojnici su puzali što su brže mogli. Izgledali su na pesku kao velike bube.

Još su se dva pucnja prolomila.

Sandans je najzad primetio jednu glavu, i odmah je opalio.

Na grebenu se nakon toga nije više video niko.

Sandans je, ipak, pucao po ivici grebena.

Vojnici su se sad bezbedno povlačili. Sandans je procenio da će oni uskoro biti van domašaja indijanskih pušaka sa grebena.

Jednog momenta Sandans je video kako jedan Apač menja položaj. Brzo je opalio prema njemu, i pogodio ga. Video je kako je Apač pao, na samoj ivici grebena, i nije se više podigao.

Nakon toga oglašavala se samo jedna puška.

Vojnici su već bili van njezinog domašaja.

Sandansu je preostalo da se i sam povuče.

Njemu nije imao ko da štiti odstupnicu. Znači, morao je nekako ubiti apačkog strelca koji je pucao sa grebena.

Zapazio je da strelac svaki čas menja položaj, ali nije ga video.

Jedan kuršum prošišao mu je tik pored glave.

Počeo je i on da menja položaj, krijući se iza kamenja.

A onda je strelac sa grebena prešao neko vreme da puca. Sandans se priljubio uz tlo. Nije se mrdao.

Čuo je kako ga major Randolf doziva, ali nije se odazivao, da ne bi otkrio svoj položaj.

Sunce je u međuvremenu odskočilo na nebu, i postalo je toplije.

Sandansu je znoj curio niz lice. Brisao ga je nadlanicom. Ali, bio je staložen, kao i uvek u takvim situacijama.

Znao je da će morati da ubije strelca koji je preostao na grebenu. A za to je potrebno i veštine i hrabrosti, i čvrste rešenosti da se to uradi.

Čekao je strpljivo.

Najzad je došao pogodan trenutak. Apač je izgubio strpljenje. Podigao se i izvirio, rizikujući život.

Sandans je opalio.

Indijanac je pao, i skotrljao se niz greben. Puška mu je ispala iz ruku. Presijavala se na suncu.

Sandans je ubacio novi metak u cev svoje puške.

Nije znao da li na grebenu ima još Apača.

Ali, odozgo se više niko nije ni oglasio ni pucao.

XIII

Nastavili su da idu preko pustine.

Oko podne su zastali, da se odmore. Vode više gotovo nisu imali.

Bili su toliko umorni da su odmah zaspali na vrelom pesku.

Sandans je, međutim, još uvek imao u sebi snage. Bilo mu je jasno da su preostali vojnici na ivici života, i da mrze majora.

Retko se dešavalo da se vojnici pobune protiv oficira. Armija je jedna vrsta ugovora između vojnika i oficira. Vojnici treba slepo da slušaju, a oficiri treba dobro da ih vode.

U ovom slučaju bilo je, međutim, očigledno da je major Randolph loše vodio, i da su vojnici bili žrtve njegove neobuzdane ambicije.

I Doktor Mek Kri se držao dosta dobro, mada više nije imao pića. Navlačio je onima koji su zaspali na pesku kape na lice, da ne dobiju opekotine.

Počeo je opet vetar, i nanosio je pesak na one koji su ležali na tlu.

Muve, koje su ih pratile celim putem, postajale su sve dosadnije.

Naokolo nije bilo ničeg osim sunca i peska.

Major Randolph je razvio mapu.

Prišli su mu Komiski i Sandans.

— Evo, ovo je reka. A ovo je jedini izvor između ovog mesta gde smo mi sad i reke — objašnjavao je, pokazujući prstom po mapi. — Ako

taj izvor nije presušio, možda ćemo se izvući.

— Možda bismo i sa ovo malo vode što još imamo mogli izdržati do reke — rekao je Komiski. — Ne treba se mnogo nadati u taj izvor. Bolje da uradimo ono što možemo.

Major ga je pogledao upitno.

— Na šta misliš?

— Hoću da kažem da nas je pre više na malo vode što nam je preostalo — odgovorio je vodnik Komiski.

— I?

Sandans se umešao:

— On hoće da kaže da bi trebalo ubiti one koji su iznemogli. Tog momenta dopuzao je do njih poručnik Gejt.

— Čuo sam o čemu razgovarate — rekao je.

— Ne mogu da verujem da si došao na takvu ideju! — rekao je major vodniku Komiskom. — Neću više da to čujem. Izvući ćemo se nekako. Ako i ne uspemo, umrećemo bar kao civilizovani ljudi.

— Sigurno ćemo, na kraju, svi umreti — promrmљao je Komiski.

— No, kad dođu ti poslednji trenuci, nisam siguran da ćemo baš biti mnogo civilizovani. Pobićemo se oko poslednjih kapi vode.

Gejt se, na Sandansovo zaprepašćenje, složio sa Komiskim:

— Užasno je to što vodnik predlaže, ali je i jedini izlaz u ovoj situaciji.

— Nismo još u takvoj situaciji! — rekao je major oštro, gledajući ljude koji su ležali na pesku.

Osećao se nelagodno.

Suprotstavili su mu se jedan njegov oficir i jedan podoficir u koje je imao mnogo poverenja.

— Neću više da čujem takve ideje! — viknuo je ljutito.

No, Komiski se usudio da nastavi:

– Mislio sam samo na one koji će ionako umreti, gospodine majore. Oni već umiru. Pogledajte ih.
– Pokazao je rukom prema jednom vojniku koji se grčio na pesku.
– Ali, umirući, oni nam troše vodu, koja znači život za ostale.

Sandans je osetio da je između majora i Komiskog došlo do zahlađenja. Zapazio je to još juče, ali nije razmišljao o tome.

Pustinja menja ljude, i njihove odnose, čak i kad su prijatelji u pitanju.

– Umukni, vodniče! – viknuo je major Randolph, ošinuivši pogledom Komiskog. – Iako smo već toliko godina zajedno, kazniću te ako to ponoviš. Je li ti jasno?

– Jeste – odgovorio je Komiski, i začutao.

Sandans je primetio da on očekuje da ga Gejt podrži.

– Izvinite, majore, ali ja se slažem sa vodnikom – rekao je Gejt.

– Tačno je da treba da čuvamo ljude, ali ne po svaku cenu. Što da čuvamo one koji neće moći da se bore ako nas Apači ponovo napadnu? Neki su već na ivici smrti, i usporavaju nas. – Pogledao je Sandansa. – Zašto i ti ne kažeš nešto, Sandanse. Uveren sam da smatraš da sam u pravu.

Sandans ga je pogledao.

– Zašto su onako dobri ljudi kakvi su bili O'Hara i Danfort morali da poginu, a ovoj bezosećajni tip da ostane živ – pomislio je. A onda je rekao: – Ovog puta sam uz majora. Kao što je on rekao, svi imamo jednako pravo na život. Nećemo, valjda, ubijati bolesne i iznemogle da bismo uzeli njihovu vodu!?

– Ali, to nije razumno, iako je osećajno – odvratio je Gejt, plašeći se više Sandansa nego majora.

Sandans je pozeleo da mu puca u glavu. Obuzeo ga je bes. Odgovorio mu je:

– Čuo si šta sam rekao. Koliko bismo vode uštedeli, i koliko bi nam ona trajala?

– Ni ja ne volim da ubijam, Sandanse – odupro se poručnik Gejt.

– A ko bi odredio koga treba ubiti? Možda ti, Gejte? Ti, sigurno, ne bi želeo da počneš s nekim oficir-rom, zar ne?

Gejt je ćutao.

Sandans je nastavio:

– Hajde da se jedan od nas dvojice žrtvuje, i ostavi svoju vodu ostalima. Izvući ćemo revolvere, i pucati istovremeno, na znak koji će dati major. Možeš gadati u glavu ili u srce. Meni je to svejedno. Iza onog koji pogine ostaće voda.

Gejt je zbunjeno pogledao majora.

Komiski je sedeo mirno na tlu. Znao je da Sandans može ubiti Gejta pre nego što on trepne.

– Hajde da to učinimo – nije odustajao Sandans. – Imaš šansu da budeš plemenit, poručniče. Izvadi revolver, i pucaj!

Gejt je drhtavom rukom izvadio revolver iz futrole i uperio ga u Sandansa.

Zaboravio je da nategne oroz.

– Ovo je ludost – promrmljao je.
– Ja ne želim da te ubijem.

I Sandans je izvukao svoj revolver.

Major Randolph se tad umešao:

– Sklonite revolvere! Ne dozvoljavam da se međusobno ubijamo. Indijanci su tu da nas ubijaju.

I Sandans i Gejt su sklonili revolver.

Sandans je tad rekao:

– Majore, možda bi trebalo pružiti mogućnost vodniku Komiskom

da se žrtvuje. On je prvi došao na ideju o ubijanju.

— To si, dakle, smislio! — planuo je Komiski. — Znam ja da ti želiš mene da ubiješ. Ne bi mi pružio šansu ni da podignem revolver.

— Pa, rekao sam da major treba da da znak — odgovorio mu je Sandans.

— Dosta o tome! — viknuo je major. — Poludeli ste, izgleda, na ovom suncu. Ispavajte se. Naređujem vam to! Zaboravite na ovo što se desilo!

— Razumem, gospodine — odgovorio je Komiski.

Poručnik Gejt je takode hteo nešto da kaže, ali je major odmahnuo rukom.

Major se okrenuo Sandansu.

— Moje naređenje se odnosi i na tebe. I ti si govorio gluposti.

Skrećem vam pažnju, majore, da pripazite na poručnika i vodnika — odgovorio je Sandans. — Nisu oni slučajno došli istovremeno na tu ideju. Zašto se Komiski okrenuo protiv vas?

Major je hteo da izvrda odgovor.

— Ti misliš da se okrenuo?... Uostalom, ako i jeste, ti ne treba u to da se mešaš. Ti nisi vojnik.

— Moram još nešto da vam kažem, majore. Najstrašnije je to što su oni, ipak, u pravu. I vi to znate.

Major ga je pogledao.

— Naravno da znam šta znači voda u ovoj pustinji. Moram ti priznati da sam te pogrešno procenio. Ja sam verovao da ćeš ti prvi to predložiti. Mislio sam da si nehuman, i da je tebi najlakše da predložiš tako nešto. Ali, dosta o tome! Hoću i ja da spavam.

Legli su svi, i zaspali.

Samo je jedan vojnik stražario.

Sandans ga je zamenio nakon dva sata.

Ljudi su se znojili na toplom pesku. Izgledalo je da već svi umiru.

Kad ga je smenio drugi vojnik, Sandans se opet ispružio na pesku, i zaspao.

Probudio ga je pucanj. Skočio je na noge, pre svih.

Pucao je stražar. Vikao je i pokazivao rukom u daljinu. Hteo je ponovo da opali, ali je Sandans priskočio i oduzeo mu pušku.

U daljini se videla samo jedna ljudska figura, kako se vuče po pesku.

Stražar, izludeo od vrućine, pokušao je da otme svoju pušku od Sandansa.

Sandans ga je snažno odgurnuo, i on je pao na pesak.

I ostali su u međuvremenu ustali, s puškama u rukama.

— Neko nam prilazi, sa belom zastavom — rekao je Sandans. — Majore, recite im da ne pucaju. To je samo jedan čovek.

— Neka niko ne puca! — naredio je major.

Svi su gledali prema čoveku koji im je prilazio. Videli su da u ruci drži belu zastavu.

— Ko bi to mogao biti? — upitao je major.

— Neko želi da razgovara s nama — odgovorio je Sandans. — Čini mi se da je taj što dolazi Apač.

— Da ne očekuju da im se predamo? — upitao je major.

— Ne. Apači ne pozivaju nikoga na predaju — odgovorio je Sandans. — Mora biti da je u pitanju nešto drugo.

Figura čoveka koji im je prilazio bila je sve jasnija.

Na sebi je imao bluzu meksičkog oficira. Bila je prljava i izgužvana, ali širiti su se još uvek presijavali na suncu.

Iza njega se nije video niko.

Sandans je bio uveren da nije u pitanju trik.

Teren je bio potpuno ravan, i nije bilo mogućnosti da se neko negde sakrije.

Pridošli je bio mlad. Videlo mu se to po licu. Bio je mešanac, pola Indijanac, pola Meksikanac.

Obratio se Sandansu, na španskom:

– Imamo jednog belog kapetana. Zove se Danfort.

Major Randolph se trgao kad je čuo da je pridošlica izgovorio Danfortovo ime.

– Mrtvi nas ne interesuju – odgovorio je Sandans.

– Ali, on nije mrtav – rekao je indijanski glasnik. – Samo je ranjen. On kaže da si ti ovde vođa, a ne major.

– Šta to on govori? – upitao je major Sandansa, ljut što ne razume o čemu je reč.

Sandans mu je odgovorio:

– Kaže da mu je Danfort rekao da ste vi naš vođa. Danfort je živ.

A onda se obratio glasniku:

– Ko si ti, i o čemu želiš da razgovaramo?

– Ja sam Alkazar. Iako nisam čiste indijanse krvi, Vitorio je moj otac. A ti si neprijatelj moga naroda. Zoveš se Sandans – odgovorio je glasnik.

– Ja nisam neprijatelj tvog naroda. Ja bih zaustavio ovo krvoproliće kad bih mogao – rekao je Sandans mirno.

– A zašto ste nas, onda, napali? Sandans je preveo to pitanje majoru.

– Reci mu da su Apači započeli rat – besno je odgovorio major Randolph.

Sandans nije preveo to, već je rekao drugo:

– Ovaj rat bi trebalo obustaviti pre nego što ostali beli vojnici dođu sa severa. Oni će vam popaliti sela, a vas će pohvatati u planinama. Reci svome ocu da prestane da ratuje, pre nego što bude prekasno.

Alkazar je odvratio:

– Moj otac kaže da je već prekasno. Ti kažeš da nisi za rat, a zašto si, onda, sa tim vojnicima? Ti si njihov glavni izviđač. Moj otac te poznaje. Ti si pomogao vojnicima da se izvuku iz kanjona, i ubijao si naše ljude u onom suvom rečnom koritu.

– Moraćemo da ubijemo još mnoge ako se rat nastavi. U protivnom, vi ćete ubiti nas. Nego, ti si došao ovamo verovatno da bi tamošnji kapetana Danforta za nešto. Sta je to?

– To si ti – odgovorio je Alkazar.

Major je nestrpljivo tražio od Sandansa da mu prevodi.

– Pačekajte malo – dobacio mu je Sandans, i sam nervozan.

Zatim se obratio Alkazaru:

– Ne dopada mi se takva trampa. Ja nisam prijatelj kapetana Danforta.

– Moj otac kaže da mu nisi baš jasan. Priča se da si častan čovek, a ipak jašeš s tim ubicama.

Sandansu je bilo jasno da trampa sa Danfortom nije jedini razlog što je Vitorio poslao svog sina kod vojske.

– Mora da ima neki važniji razlog – razmišljao je. – Ne bi on samo zbog Danforta, odnosno zbog mene, izložio svog sina smrtnoj opasnosti.

Obratio se ponovo Alkazaru:

– Ako je Danfort sve što nam nudite, vrati se i reci svom ocu da ne pristajemo.

— Šta to, do đavola, on hoće? O čemu razgovarate, Sandanse? — upitao je major Randolph.

Sandans mu je najzad odgovorio:
— Vitorio želi da trampi Danforta za mene. Rekao sam da to ne dolazi u obzir.

Komiski se glasno nasmejavao, ali nije rekao ništa.

— Reci mu da mi ne pristajemo ni na kakvu trampu — rekao je major Randolph.

Alkazar je gledao Sandansa pravo u lice, i progovorio na engleskom:

— Možemo ponuditi i više. Moj otac je razmišljao o tome. On smatra da neće biti mira dok god si ti živ. Ti si opasniji od svih drugih. Zato te moj otac izaziva na dvoboj noževima.

— A šta bismo mi time dobili? — umešao se major Randolph.

— Ako Sandans prihvati dvoboj, mi ćemo vas pustiti da prodete, i nećemo vas više napadati — odgovorio je Alkazar.

— A šta će biti ako ja pobedim tvog oca, ako ga ubijem? — upitao je Sandans. — Da li će ostale plemenske poglavice poštovati što je on obećao?

— Hoće — odgovorio je Alkazar. — Bez obzira na to ko će pobediti, mi ćemo vas propustiti u tvrđavu, i poštovaćemo mir.

Sandans je pogledao majora.

— Ja sam spreman da to prihvatim, majore.

— Neću ti to dozvoliti — odgovorio mu je Randolph. — Oni bi te ubili čim bi se pojavio tamo. Pitanje je da li je Danfort uopšte kod njih.

— Ja verujem da jeste. Otkud bi, inače, znali njegovo ime?

Komiski se pakosno smeškao.

— Hrabrost je prihvatiti taj dvoboj.

Major Randolph ga je ljutito pogledao.

— Možda bi ti voleo da podeš?

Komiski je brzo odgovorio:

— Ne, gospodine, ne bih.

Major se tad obratio poručniku Gejtu:

— Možda bi ti želeo?

— Ne bih ni ja, gospodine. Oni, uostalom, i ne žele mene, već Sandansa.

— Neće ga dobiti! — odlučno je izjavio major Randolph, a onda se obratio Sandansu: — Danfort nam ništa ne može pomoći. Ja ne prihvatam tu trampu. Reci tom Indijancu da se gubi. Razgovor je završen!

Sandans je upitao Indijanca:

— A gde bi trebalo da se nađemo Vitorio i ja?

— Na pola puta između ovog mesta gde ste vi sad i našeg položaja. Moj otac je rekao da to mesto treba da bude dovoljno udaljeno i od jednih i od drugih ratnika, da se niko ne bi umešao u vaš dvoboj. Vi ćete biti sami. Onaj koji pobedi vratiće se svojim.

— U redu — složio se Sandans. — Ali, ako tvoj otac misli da sam ja toliko opasan, zašto, onda, želi da se tuče sa mnom?

Alkazar se nasmešio.

— Vitorio je siguran da će te pobediti. U to smo sigurni i svi mi, njegovi ratnici.

Major se ponovo umešao:

— Sandanse, moraš poslušati moje naredenje, ili ću te uhapsiti! Jesi li ti svestan da bi prihvatanjem njihove ponude otišao u smrt?

Sandans je ćutao.

Major se obratio vodniku Komis-kom:

— Razoružaj ga!

— Ja to ne bih činio, majore — odgovorio je Komiski. — Ako on

već hoće da to prihvati, neka ide. To je možda način da se spasemo.

Major je pogledao Gejta:

– Poručniče, razoružaj ti Sandansa! Poručnik je zavrteo glavom.

– To nam je jedina šansa, gospodine majore. Sandans želi da ide.

– Zašto da ga sprečavamo?

Major se mašio svog revolvera.

Ali, Sandans je bio brži.

Uperio je svoj revolver u majora, a onda mu je rekao:

– Majore, Gejt je u pravu. To vam je jedina šansa da se izvučete.

Potom se Sandans obratio Alkazaru:

– Kako bi sve to trebalo da se obavi?

– Moj otac će krenuti sa kapetanom Danfortom, čim primeti da ja dolazim sa tobom. Kad se sretnemo, na polovini puta, Danfort će produžiti ovamo, a ja prema našima. Vas dvojica ćete se obračunati.

– Ne budi lud, Sandanse! – viknuo je major.

– Možda sam već lud, ali to više nije važno – odgovorio mu je Sandans. – Tražim od vas da, u slučaju da ja poginem, ne preduzimate ništa da biste me osvetili. Jednostavno, produžite prema tvrđavi. Apači vas, siguran sam, neće napadati. Verujem da ćete pronaći izvor, i snabdeti se vodom. Ako je presušio, kopajte malo na tom mestu. Možda ćete moći doći do vode.

– A misliš li ti da ćeš uspeti da ubiješ Vitoriju? – upitao je major.

– Mnogi su to pokušali, pa ću pokušati i ja – odgovorio mu je Sandans.

XIV

Sandans i Apač krenuli su pustinjom.

Neko vreme čuli su glasove vojnika iza sebe, a onda su mogli čuti samo fijuk pustinjskog vetra.

Sunce je strašno pržilo.

Išli su ćutke.

Sandans se prisećao svega što je čuo o velikom apačkom vodi Vitoriju. Pričalo se da on poznaje belce bolje nego ijedan drugi indijanski poglavica, da je inteligentan i lukav. Nije više mlad, ima oko četrdeset godina, ali je snažan. Proveo je život u surovim uslovima, i to ga je očeličilo. Zna vrlo dobro da se bori nožem.

Sandans je bio uveren da će mu Vitorio, u svakom slučaju, biti vrlo opasan protivnik.

Najzad je Alkazar rekao:

– Ovde ćemo stati.

Ubrzo su ugledali Vitoriju i Danforta.

Kapetan Danfort je na sebi imao iscepanu uniformu, sa mnogo tragova krvi. Lice mu je bilo oprženo suncem, usne ispucale. Preko čela je imao zavoj, krvav.

Pružio je ruku Sandansu i upitao ga:

– Je li major živ? Gde je?

– Ostao je sa vojnicima, tamo – pokazao je Sandans rukom u pravcu iz kojeg je došao. – Produži odmah tamo.

– Idem – odgovorio je Danfort, i krenuo, nesigurnim korakom.

I Alkazar je krenuo, u suprotnom pravcu.

Sandans i Vitorio stajali su jedan spram drugog, spremni za borbu, na život i smrt.

Vitorio je bio veoma visok, širokih ramena i snažnih mišica. Ruke su mu bile namazane uljem. Pokreti su mu bili laki, pogled oštar.

Da mu kosa nije bila seda, ne bi mu niko dao više od trideset godina.

Sandans je znao da mu neće biti lako da savlada takvog protivnika.

Dok su čekali da se Danfort i Alazar udalje, Vitorio je upitao:

– Kako si se mogao naći na njihovoj strani? Kako možeš da ubijaš ljude bez ikakvog razloga?

– Oni ubijaju da ne bi bili ubijeni, a ja sam s njima zato što radim kod njih, kao izviđač.

– To ti ne može biti opravdanje. Tvoj prijatelj general Tri Zvezde bi se sigurno postideo da zna u kakvom si podmuklom napadu učestvovao. On se borio protiv Indijanaca, ali nikad nije napadao bez razloga. Trebalo je da nas obavestiš čim si saznao šta vojska namerava da učini. Ako to nisi mogao, onda bar nije trebalo da im se pridружиš. Ti si ostao uz njih, i pomagao si im da ubijaju!

– Mogao bih navesti mnogo šta u svoju odbranu, ali sad to nema značaja – odgovorio je Sandans. – Sad smo ovde da bismo se obračunali, a ne da bismo se objasnili.

Otkopčao je svoj opasač s koltom i bacio ga u stranu.

Vitorio nije ni imao uza se va-treno oružje. Imao je samo nož za pojasom. Bio je to meksički nož, uzak, s dvostrukim sečivom, a dug gotovo isto koliko i Sandansov nož, marke »Bovi«.

Kružili su jedan oko drugog, s noževima u rukama. Netremice su se gledali.

Svaki je očekivao da protivnik načini neki pogrešan pokret, kojim bi ostavio telo nezaštićeno, bar na trenutak.

Sandans je odmah procenio da se Vitorio kreće krajnje vešto.

Vitorio se nije bojao smrti, ali, ipak, nije želeo da umre. Nije hteo da ostavi svoj narod na milost i nemilost belcima. Znao je da bi bez

njega njegov narod ostao obezglavljen. Nijedan od ostalih poglavica nije bio dorastao da ga zameni na čelu svih Apača.

Zato je želeo da još živi.

Jednog momenta skočio je prema Sandansu, i pogodio ga u stomak levom rukom, u kojoj nije imao nož.

Sandans je odskočio u stranu. Držeći desnu ruku, s nožem, podignutu, levicom je vratio Vitoriju udarac, u mišicu.

Sledećeg trenutka ukrstile su im se ruke u kojima su držali noževe.

Gledali su se oči u oči.

Onda su se odmakli jedan od drugog.

Vitorio je opet napao prvi, i udario Sandansa pesnicom u rame.

Sandans je ustuknuo.

Vitorio je neprekidno mahao rukom u kojoj je držao nož.

Sečivo se presijavalo na suncu.

Sandans je jednog momenta bio blizu da nožem zakači Vitorijevo grlo, ali se Vitorio, ipak, spasao, naglim trzajem. Vrh Sandansovog noža mu je samo rasekao kožu na vratu.

Krv je oblila vrat apačkog vode.

Ljut, Vitorio je naglo krenuo u napad. Mahao je obema rukama, da bi zbunio Sandansa, i naterao ga da otkrije neki deo svog tela.

Sandans se polako povlačio, držeći ruke ispred sebe.

Vitorio se bacio na njega. Pali su obojica na zemlju. Ruke u kojima su držali noževe opet su im se ukrstile. Udarali su se snažno slobodnim rukama.

A onda su odskočili jedan od drugog, i ponovo zauzeli borbeni stav.

Vitorio se znojio. Kapljice znoja zadržavale su mu se na masnoj koži.

Po licu mu se videlo da je rešen da ubije.

Jedno vreme su se više gurali nego što su se udarali. Svaki se čuvao protivnikovog noža.

A onda su ponovo počeli da se udaraju pesnicama i nogama.

Još jednom su im se noževi ukrstili.

Vitoriju su snažno odskočile žile na vratu, od naprezanja. Morao je da zadrži Sandansovu ruku s nožem, jer mu je vrh Sandansovog noža tog momenta bio sasvim blizu grudi.

Odskočili su još jednom jedan od drugog.

Pri sledećem napadu, Sandans je zakačio Vitorija nožem po mišici.

Vitorio je odskočio, ali sad već manje hitro. Na licu mu se, međutim, nije video izraz bola.

Uzeo je nož u levu ruku. Učinio je to munjevitom brzinom, i odmah zamahnuo prema Sandansovom stomaku.

U poslednjem trenutku Sandans je uspeo da se izmakne.

Vitorio se zaneo, od siline zamaha.

Sandans je osećao da će pobediti apačkog vođu.

Vitorijevi pokreti bili su sve manje hitri, zamasi sve slabiji.

Ipak, jednog momenta je uspeo da nožem raseče Sandansu kožu na stomaku.

Sledećeg trenutka Sandans je već uspeo da mu se revanšira. Posekao ga je nožem po korenu šake.

Vitorio je ispustio nož. Krv mu je snažno šiknula iz ruke. Pogledao je Sandansa, isprsis se ispred njega, opuštenih ruku, i rekao mu:

– Dovrši! Ubij me!

Tog momenta prolomio se pucanj.

Kuršum je prozviđdao pored Sandansove glave.

Pucanj se razlegao po pustinji.

Sandans se bacio na zemlju, povukavši i Vitorija. Obojica su ležali na pesku, očekujući sledeći pucanj.

Ali, on se nije čuo.

Sandans je podigao glavu. Nije video nikoga.

Vitorio je krvario.

Sandans je, ležeći, skinuo ramu koju je imao oko vrata i snažno podvezao Vitorijevu mišicu, da spreči krvarenje.

Krvarenje je ubrzo prestalo.

Nekoliko trenutaka kasnije začuli su se Apači.

Sandans je po njihovim glasovima znao da su ljuti, i pomislio je kako mu je došao poslednji čas. Okrenuo je vrh noža prema svom srcu. Bio je rešen da se sam ubije, da ne bi pao u ruke razbesnelim Apačima.

Ali, Vitorio ga je zdravom rukom snažno uhvatio za zglob, i savio mu ruku s nožem.

– Ne! – rekao je odlučno. – Ti ne smeš da umreš. Ja to neću dopustiti.

Apači su ih okružili. Neki su počeli da udaraju Sandansa, kundačima svojih pušaka.

– Ne dirajte ga! – viknuo je Vitorio.

Njegovi saplemenici su odmah odstupili.

– On je mogao da me ubije – nastavio je Vitorio da govori. – Mogao je pustiti da iskrvarim, ali nije. Podvezao mi je ruku. – Pokazao je podvezanu ruku. – Njemu se ne sme ništa desiti! Ubiću svakoga ko ga dirne!

Apački ratnici su gundali, ali su ostali na odstojanju od Sandansa.

Vitorio im je naredio da učute.

Poslušali su ga.

– Trebalo bi ti previti ruku – rekao je Sandans, gledajući u Vitorija.

Vitorio je skinuo krvavu maramu sa rane. Ruka je odmah počela da krvari.

Sandans je rekao apačkim ratnicima da izvade barut iz nekoliko metaka i da pospu ranu barutom.

Dok su oni vadili barut iz metaka, on je podigao Vitorijevu ranjenu ruku, da se krv ne bi slivala.

Posuo je potom ranu barutom, sve dok se na njoj nije uhvatila crna skrama. Izvadio je, nakon toga, palidrvče, zapalio ga o kundak jedne puške, i prineo plamen barutu na rani.

Barut je buknuo.

Kad je barut izgoreo, na rani je ostala skrama.

— Siguran sam da nećeš izgubiti ruku — rekao je Sandans Vitoriju.

Zatim je iscepao jednu košulju, koju su mu dali Apači, i od nje napravio zavoj i povesku.

Kada je previo ranu, stavio je ruku u povesku.

— Nemoj dirati ranu dok god krasta sama ne otpadne — posavetovao je Vitorija.

— Zašto su tvoji pokušali da te ubiju? — upitao je najednom Vitorio, gledajući naokolo. — oni nisu pucali u mene. Ja sam već zavisio od tvoje milosti.

I Sandansu je bilo jasno da malčas na njega nisu pucali Apači, već neko od vojnika. Odgovorio je:

— Verovatno se boje da tvoji ratnici neće odustati od osвете ako ja ubijem tebe. Potrudiću se da tačno saznam zašto su pucali.

— Treba li ti naša pomoć? — upitao je Vitorio. — Mogli bismo poći s tobom, i uništiti tvoje neprijatelje.

Sandans je zavrteo glavom.

— Nema potrebe da ih sve pobijemo. Ja želim da otkrijem samo onog koji je opalio metak na mene. To mogu i sam. Ti čuvaj svoje ljude,

Vitorio. Odvedi ih u planine. Tamo ćete biti sigurni.

— Zar nećete i tamo doći da se borite protiv nas?

— Meni nije do borbe. Učiniću sve da više ne bude rata — odgovorio je Sandans. — Otići ću u Ministarstvo rata i obavestiću ih o ovome što se desilo. Pokušaću na sve načine da nagovorim belce da vas više ne napadaju. Verujem da će mi general Tri Zvezde u tome pomoći. Ako oni, ipak, reše ponovo da vas napadnu, ja ću doći da vas na vreme upozorim, i pridružiću vam se.

— Kad bismo se nas dvojica udružili, to bi bio rat koji bi se pamtio!

— osmehnulo se Vitorio.

Apači su dali Sandansu tri čuture vode, mada je ni oni nisu imali mnogo.

On je rešio da se vrati do majora Randolfa i preostalih vojnika.

Posle milju hoda naišao je na majora Randolfa.

Major je bio živ, ali su mu ruke i noge bile vezane, i bio je licem okrenut prema suncu.

Oči su mu bile zatvorene, a usne suve i ispucale.

Sandans je odmah otvorio jednu čuturu i prineo je majorovim ustima.

Major je žudno pio vodu.

Sandans mu je potom poprskao vodom lice.

Major je otvorio oči. Tiho je progovorio:

— Ovo mi je učinio Komiski. Čim si ti otišao s onim Indijancem, on me je napao. Gejt mu je pomogao. Ubili su doktora Mek Krija i još jednog vojnika. Sve je počelo kad je stigao Danfort. Odmah me je napao. Ne znam zašto. Tad je i Komiski sko-

čio na mene i udario me po glavi. Mek Kri i jedan vojnik su pokušali da... Oni su ih ubili noževima.

– Da, vidim tamo dole njihova tela – rekao je Sandans. – Hoćete li moći da idete?

– Pomozi mi da ustanem. Mislim da ću moći da idem polako – odgovorio je major. – Komiski je hteo da me ubije, ali Danfort mu je rekao da me ostavi da umrem u pustinji. Svezali su me, i otišli.

Sandans mu je dao još malo vode.

Major je neprestano mrmljao o tome kako će se osvetiti Komiskom, Danfortu i Gejtu.

– Čutite sad, i slušajte me – rekao mu je Sandans. – Njih još uvek ima više od nas, i pobiće nas ako nas ugledaju. Moramo stići do izvora pre njih. Možemo li da požurimo? Zaobići ćemo ih.

– Može – odgovorio je major, i krenuo za Sandansom. – Prema mapi, izvor je u podnožju kamenog uzvišenja, Crvene stene.

Posle nekog vremena zastali su malo, popili vode, pa opet krenuli. Na hranu nisu ni mislili. U pustinji je čoveku potrebna samo voda.

– Nikad nisam bio toliko blizu smrti kao danas – rekao je major Randolph. – Kad su me ostavili vezanog u pustinji, mislio sam da ću umreti. Bio sam nekoliko puta ranjen, ali nikada nisam toliko mislio o smrti kao danas. Misliš li još uvek da podneseš prijavu Ministarstvu rata?

– Da – odgovorio je Sandans. – A smatrate li vi da ne bi trebalo da to uradim?

– Pa, svestan sam da se sve ovo desilo mojom krivicom. Dok sam ležao vezan na pesku i očekivao smrt, razmišljao sam o vojnicima kojih više nema, a za čiju sam smrt ja kriv. Ja sam mislio da ću tim na-

padom na Apače preduprediti rat. Mislio sam: bolje jedna bitka nego veliki rat. Ali, sad znam da nisam bio u pravu.

– Vitorio mi je rekao da je i on priželjkivao rat, da bi oterao sve belce dalje od apačke zemlje. Ali, sad ni on više ne želi rat. Uveren sam da se još dugo neće odvažiti na napad, a možda neće nikad. Vi ste, dakle, ipak sprečili rat širih razmera. Samo, postigli ste to na loš način.

XV

Crvena stena se nikako nije pojavljivala na horizontu.

Ugledali su je tek kad je sunce počelo da zalazi. Bila je toliko mala da su se čudili zašto je uopšte ucrтана na mapi. Zaključili su da se smanjila sigurno zato što je vetar naneo pesak na nju.

– Tamo mora da je izvor – rekao je Sandans, pokazujući prema steni.

Major je nešto mrmljao.

Sandans je shvatio da se on moli.

– Molitva nam sad ne može mnogo pomoći – rekao mu je. – Vode ima ili nema, tu sad molitva ne pomaže. Biće nam teško da ubedimo one što su vas napali da neće biti obešeni ako se predaju. Verujete li vi, zaista, da neće biti obešeni, majore?

– Verujem da niko neće biti obešen, čak ni ja. Mene će samo otpustiti iz službe – odgovorio je major.

Stigli su do izvora.

– Suv je! Suv! – očajnički je rekao major Randolph.

– Tiše! Ne bi valjalo da nas čuju! – opomenuo ga je Sandans. – Možda je voda ispod peska. Kopaćemo. Ali, moramo biti oprezni, jer oni mogu stići svakog časa.

Počeli su da kopaju pesak, rukama.

Gomila iskopanog peska postajala je sve veća, ali nikako nisu nailazili na vodu.

Major je sustao.

Sandans je nastavio da kopa. Posle minut-dva pružio je ruku prema majoru.

– Pogledajte, pesak postaje vlažan! Voda sad mora biti blizu.

Major je živnuo.

Sandans je izbacio još nekoliko pregršti peska iz jame, a onda je seo kraj majora.

– Verujem da će ubrzo voda početi da se skuplja u rupi – rekao je.

– Vi ležite, da se odmorite, a ja ću stražariti.

Major se opružio na toplom pesku, i odmah zaspao.

Smrklo se.

– Ako se voda bude skupljala istim tempom, do jutra će rupa biti puna – pomislio je Sandans.

Napunio je čiturić vodom.

Počeo je da pije. Voda je bila sveža, i prijala mu je. Bila je mnogo bolja od ustajale vode koju je u međuvremenu pio.

Opružio se potom pored izvora, rešen da malo odspava.

Nebo je bilo puno zvezda.

Noćni povetarac donosio je svežinu.

Sandans je ubrzo zaspao.

Kad se probudio, ponovo se nadeo nad izvor. U njemu je bilo puno vode.

Pozvao je majora, i obojica su se napili vode do mile volje, i napunili čuture.

– Mi sad imamo dovoljno vode do tvrđave – rekao je Sandans.

Uskoro se nebo zarumenelo na istoku.

Znali su da bi Komiski i ostali mogli da se pojave. Dogovorili su se gde da zauzmu položaj.

Sakrili su se iza stene.

– Eno ih, dolaze – prošaptao je major.

Već je bilo sasvim svanulo, i oni koji su im prilazili mogli su se dobro videti.

– Prvo ćemo pucati, da im damo na znanje da smo ovde, a onda ćemo početi da pregovaramo s njima – rekao je Sandans.

Major je klimnuo glavom.

Uskoro su već mogli i da čuju glasove.

Sandans je opalio iz svoje »Vinčesterke«.

Komiski i ostali su se bacili na pesak.

Komiski je počeo da psuje, i da viče:

– Sandanse, znam da si tamo! To mora da si ti!

Sandans se obratio Randolphu:

– Majore, javite im se vi. To će ih zbuniti.

Randolf je klimnuo glavom. A onda je viknuo iz sveg glasa:

– Ovde je major Randolph! Čuješ li me, Komiski? Hoću da se nagodimo! Odložite oružje i pridite ovamo s podignutim rukama. Znam da vam je voda neophodna, a ona je ovde. Hladna i čista!

– Nema nagodbe, majore! Mi imamo dovoljno vode – odvratio mu je Komiski. – Izdržaćemo do Meksika. Mi ne želimo da visimo, majore. Zato smo se uputili tamo. Doduše, sveža voda bi nam dobro došla. Zato ja tebi predlažem da nam dozvoliš da napunimo čuture na tom izvoru, pa da nastavimo mirno svoj put, ne dirajući te više.

Major je pogledao Sandansa.

– Hoćemo li ih pustiti da uzmu vodu, pa da odu?

Sandans je odgovorio:

– Vojnike bih pustio da odu, ali Komiskog i Gejta ne! Danfort je,

čini mi se, poludeo, i on više nije važan.

Komiski je prepoznao Sandansov glas. Viknuo je:

— Ja komandujem ovde sad! Niko se neće predati! Sandanse, daj nam vode, i svi ćemo otići, a vi idite kuda hoćete!

Sandans i major mu nisu odmah odgovorili.

— Odgovorite brže, ili ćemo po-
četi da pucamo! — viknuo je po-
novno Komiski. — Vi nemate mnogo
municije, i brzo ćemo vas savladati!

Major Randolf je šapnuo Sand-
ansu:

— U pravu je. Ja imam samo ne-
kolko metaka.

Sandans je pogledao svoju pušku.

— Ja imam pet — rekao je. —
Ako uspeju da nas ubiju, neće mo-
rati da beže u Meksiko. Moći će da
kažu da smo stradali od Apača.
Naravno, nikome ne bi rekli šta su
uradili s vama. Ispali bi još heroji,
jer su uspeli da prežive apački na-
pad. Možda bi i vama odali
posmrtnu slavu!

Major se kiselo nasmešio, a onda
je rekao:

— Ne vidim kako bismo mogli da
se izvučemo. Možda bi bilo najbolje
da ti uzmeš dve čuture s vodom i da
kreneš, a ja da ti čuvam odstupnicu.

— Znači, želite da se žrtvujete —
odgovorio je Sandans. — Mislite da
ćete tako okajati svoj greh, zbog
smrti onih vojnika koji su stradali
otkako smo izišli iz tvrđave? Ne, to
ne dolazi u obzir, majore! Umirite
svoju savest na neki drugi način.
Prepustite Komiskog meni.

— Onda nemam više šta da ka-
žem — promrmaljao je Randolf.

— I nema mnogo šta da se kaže
— slegnuo je Sandans ramenima.
— Kad sunce još malo odskoči, i
priprži, oni se neće praviti važni

kao sad. Ja ću tad učiniti nešto što
se vama neće baš dopasti.

— A šta će to biti? — upitao je
major.

— Zatrpaću izvor. Njih će to dove-
sti do ludila. Siguran sam da oni
nemaju kod sebe toliko vode da bi
mogli da stignu do Meksika.

Major se namrgodio.

— U pravu si, to će ih dovesti do
ludila.

XVI

— Vreme je — rekao je Sandans,
pogledavši prema suncu, koje je
bilo u zenitu.

Uzeo je čuturu s vodom i pružio
je majoru. Rekao mu je da se napije
koliko god može.

I sam se napio. A onda je zavitlao
čuturu preko stene. Čutura je pala
na pesak, i voda je iscurila iz nje.

— Komiski, vidiš li kako je divna
voda iz ovog izvora? — doviknuo je
vodniku. — Ipak, mi ćemo sad zatr-
pati izvor! Nećete dobiti ni kap!
Moraćete da kopate, i da čekate ceo
dan da bi se ponovo nakupilo vode
u izvoru!

— Pričaš koješta, meleze! — odv-
ratio je Komiski.

Sandans je bacio u vazduh drugu
čuturu, i pucao je u nju. Čutura je
procurila.

Kad je čutura pala na pesak, je-
dan od vojnika, po imenu Banister,
nije izdržao; skočio je i pojurio do
čuture. Zgrabio ju je i prineo
ustima.

Sandans je opalio, i ubio ga.

— Davo te odneo, meleze! — vi-
knuo je Komiski.

Trenutak kasnije začula su se
dva pucnja sa strane.

Sandans i major su provirili iza
stene.

— Majore, ubio sam vodnika
Komiskog! Čujete li, gospodine?
Govori vam poručnik Gejt! Dola-

zimo k vama, gospodine majore! – začuli su glas poručnika Gejta, koji je ležao iza jednog povelikog kamena.

– U redu. Odbacite oružje, pa pridite polako, u koloni po jedan! – odgovorio je na to major. – Pobićemo vas ako pokušate s nekim trikom! Ponesite i Komiskog. Ako pridete bez njega, pucaćemo u vas! Jesi li razumeo, Gejte?

– Razumem – odgovorio je Gejt. Sandans je upozorio majora:

– Obratite pažnju na Komiskog. Možda on, ipak, nije mrtav.

Major je klimnuo glavom.

Danfort je bio na čelu kolone.

Na kraju su išli, posrćući, Gejt i jedan vojnik, noseći Komiskog.

Kad su se primakli, Sandans je nanišanio u grudi vodnika Komiskog.

Sledećeg momenta je opalio.

Komiski je zaječao. Mašio se revolvera koji je imao za opasačem. Ali, kad je podigao ruku s revolverom, Sandans ga je ponovo pogodio.

Gejt i vojnik koji je s njim nosio Komiskog odskočili su u stranu, i preklinjali su Sandansa da više ne puca.

– Pridite! – viknuo je major.

Poslušali su ga, i bacili se na izvor.

Sandans je rekao majoru:

– Majore, sad ćemo se rastati. Činite što hoćete. Nadite sebi drugog izviđača. Nadam se da se nikad više nećemo videti.

– A šta će biti sa izveštajem Ministarstvu rata? – upitao je major.

Sandans je pogledao iznemogle i odrpane vojnike, koji su jedva stajali na suncu, nekoliko metara dalje.

– Neka davo nosi i Ministarstvo rata, i vojsku, i vas! – rekao je ljutito. – Zapamtite dobro ovo što ću vam reći. Ako još jednom pokušate da izazovete i napadnete Apače, imaćete posla sa mnom. Ja sam obećao Vitoriju da ću mu se pridružiti ako mu bude potrebna moja pomoć. Imajte to na umu, majore! Nadam se da ste iz svega što se desilo nešto naučili.

– Mnogo sam naučio – odgovorio je major. – Nije potrebno da me ti optužiš. Ja ću sam obavestiti Ministarstvo rata o svemu što se desilo.

– A šta ćete s ovima? – upitao je Sandans, pogledavši ljude koji su stajali s podignutim rukama. – Obećajte im da ih nećete predati vojnom sudu zbog toga što su učestvovali u pobuni protiv vas. U tom slučaju ni oni se neće žaliti protiv vas. A zajedno ubijte Gejta. Njega i Komiskog posle proglasite krivim za sve. Ako mislite da to nije sigurno za vas, onda radite šta hoćete. Ali, u tom slučaju, čuvajte leđa. Zbogom, majore.

Major je klimnuo glavom.

Sandans je uzjahao svog konja i krenuo preko pustinje.

Ubrzo je čuo iza sebe pucnje.

– Zbogom, gospodine Gejte – promrmľajao je, i nastavio da jaše.

Znao je da će za nekoliko sati pustinja ostati iza njega.

Činilo mu se kao da jaše u drugi svet, gde je sve zeleno, gde su reke pune vode.

Znao je da će i on i njegov Orao najzad moći da se odmore. A šta će posle biti, pokazaće vreme.

Ako Apačima bude bila potrebna njegova pomoć, on će se vratiti. Obećao je da će im pomoći, i mora održati reč.

U SLEDEĆEM BROJU

PITER VOROB

MOMCI IZ DILVUDA

Nekoliko razbojnika se ohrabrilo i poletelo iz zaklona, ali su naleteli na Kalaganove metke. Kalagan je napustio zaklon i pojurio prema drugoj strani ulice. Precizni hici iz njegovog kolta su napravili pravu pometnju među razbojnicima. Zbunjeno su napuštali zaklone i bežali glavom bez obzira. Uskoro je na glavnoj ulici ostalo samo nekoliko leševa neopreznih razbojnika.

Kalagan se popeo na trem šerifske kancelarije i drškom kolta lupio u vrata.

JUGOBANKA